

Carles Salvador I EL SEU TEMPS

Material Didàctic

Primària / Educació Secundària Obligatòria / Batxillerat

Col·lecció Didàctica, 11

COL·LECCIÓ DIDÀCTICA, 11

© Els autors

© ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA

Edita: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Avinguda de la Constitució, 284. 46019 – València
avl@gva.es – www.avl.gva.es

Disseny i maquetació: Víctor Ballester

ISBN: 978-84-482-6199-3
Depòsit Legal: V-3082-2017

CARLES SALVADOR

I EL SEU TEMPS

Material didàctic

**Primària
Educació Secundària Obligatoria
Batxillerat**

Joan Peraire (coord.)

**Andreu Beltran
Ramon Córdoba
Nazaret Martos
Aina Monferrer
Joan Peraire**

11

Col·lecció Didàctica

ÍNDEX

- 7 PRESENTACIÓ
- 11 INTRODUCCIÓ
- 13 CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

26

PRIMÀRIA

43

PRIMER CICLE D'ESO

73

SEGON CICLE D'ESO

97

BATXILLERAT

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

124

PRIMÀRIA

132

PRIMER CICLE D'ESO

142

SEGON CICLE D'ESO

150

BATXILLERAT

155

APÈNDIXS:
TAULA CRONOLÒGICA
OBRA DE CARLES SALVADOR
BIBLIOGRAFIA

PRESENTACIÓ

Estudiants i mestres de les escoles i instituts valencians de nord a sud —des d’Herbers fins a Pilar de la Horadada— i d’est a oest —des de Dénia fins a Venta del Moro—, ciutadans estimadors de la llengua i de l’ensenyança, amants del territori i de la història, lectors i creadors de literatura i de periodisme, posem al vostre abast un material singular, que vos farà protagonistes del coneixement i del reconeixement d’una època decisiva de la societat valenciana contemporània.

Conté abundant informació i nombroses activitats obertes i pràctiques, actives i interdisciplinàries, sobre el mestre Carles Salvador i Gimeno, que nasqué a la ciutat de València el 20 de gener del 1893, al carrer de Dalt, número 48, i morí el 7 de juliol del 1955, al carrer de l’Assumpció, número 1, de Benimaclet. Fou pedagog, filòleg, periodista, escriptor. Gran coneixedor del país —del camp i de la ciutat—, de les tradicions, de les innovacions culturals de la modernitat i de les transformacions polítiques valencianes i internacionals. Sempre amb esperit liberal i amb voluntat de modernitat, expressava la idea del seu ex-libris, que davall l’escut amb la senyera, ostentava el lema *València per damunt de tot*.

L’elaboració del treball començà al gener del 2015, en l’escola Carles Salvador de Castelló de la Plana, acompanyant el seu valuós projecte «Salvador de paraules» amb la presentació de l’exposició «Carles Salvador i el seu temps», itinerant des d’aquell moment pels centres educatius i culturals de totes les comarques valencianes. I ara, amb el treball que vos oferim, podreu participar dels continguts d’aquella exposició i del coneixement d’una època, encara viva actualment, en què la llengua i l’escola definiren el progrés dels valencians.

Descobrireu que, en la primera meitat del segle xx, la cultura valenciana va viure una edat de plata, d’entusiasme valencianista i de projecció universal. En part, atenent les connotacions ideològiques i cíviques dels versos de l’himne de l’Exposició Regional Valenciana (1909), després instaurat com a himne regional (1925) i actualment himne oficial de la Comunitat Valenciana (1984): «ja en el taller i en el camp remoregen / càntics d’amor, himnes de pau».

En uns temps de modernitat i també de grans conflictes, les obres de l’arquitecte Rafael Guastavino, el pintor Joaquim Sorolla, l’escultor Marià Benlliure, el guitarrista Francesc Tàrraga, els escriptors i periodistes Vicent Blasco Ibáñez, Azorín, Gabriel Miró o Miguel Hernández; el teatre i el cinema de les tres generacions Rivelles, Concha Piquer o, després, Luis García Berlanga, van posar en el mapa del món la creativitat de València i el Mediterrani. Mentrestant, en la geografia litoral o interior de les dèsset comarques valencianes, amb la capitalitat de València i altres centres urbans creixents, entre avanços socials i comunicatius i greus crisis econòmiques i polítiques, convisqueren la sociabilitat tradicional i les modes avantguardistes importades d’Europa i d’Amèrica del Nord.

Confirmareu que el valencianisme, protagonista creixent d’una societat designada per raons diverses com a Regne de València, Regió Valenciana i País Valencià, va transformar les perspectives culturals i polítiques de l’evolució de la societat, amb fites com la creació del Centre de Cultura Valenciana (1915), la Declaració Valencianista (1918), el Centre d’Actuació Valencianista (1931), la signatura de les Bases Ortogràfiques o Normes de Castelló (1932), l’activisme d’entitats com Proa (1935), la creació de l’Institut d’Estudis Valencians (1937), etc., que culminaren en la

PRESENTACIÓ

Segona República (1931-1939) i s'estroncaren amb la Guerra d'Espanya (1936-1939), amb la postguerra i amb l'exili dels temps de la dictadura de Franco.

La llengua —la seua normativització i la seua normalització en la comunicació i en l'educació— era la qüestió clau en la modernització social. Per la llengua, i per la seua expressió literària i social, Carles Salvador treballà vinculat als màxims exponents de la recopilació del lèxic (així, mossén Antoni M. Alcover, impulsor del *Diccionari català-valencià-balear*) o de la normativa ortogràfica i gramatical (així, Pompeu Fabra, autor principal de l'ortografia, la gramàtica i el *Diccionari general*, en el marc de l'Institut d'Estudis Catalans).

I amb la llengua com a patrimoni essencial actuà, definint-se com a autèntic «polític de l'idioma», al si de successives generacions de mestres, literats i prohoms valencianistes: Josep Maria Bayarri i Miquel Duran, Eduard Martínez Ferrando i Nicolau Primitiu Gómez-Serrano, Ignasi Villalonga i Gaetà Huguet (pare i fill), Joaquim Garcia Girona i Vicent Tomàs i Martí, Enric Soler Godes i Empar Navarro, Francesc Almela i Bernat Artola, Josep Giner i Manuel Sanchis Guarner; i, ja en la postguerra, les noves generacions de mestres i literats com Maria Ibars, Ismael Rosselló, Emili Beüt, Xavier Casp o Joan Fuster. Carles Salvador, al costat d'eixes i d'altres personalitats, fou important en tots els camps.

Mestre format en la Universitat de València, començà a exercir a Aiolo de Malferit i a la Pobla de Benifassà, i durant dos períodes llargs i fructífers, en l'escola de Benassal (1916-1934) i en l'escola Primat Reig de Benimaclet (1934-1955). Pedagóg atent als nous corrents didàctics internacionals, provà d'aplicar els

seus plantejaments a l'ensenyament de la llengua amb la vinculació de l'escola al territori. Com a membre destacat d'una generació de mestres renovadors i valencianistes, va ser impulsor de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana (1921 i 1934), de l'Associació de Mestres Valencians de l'Institut d'Estudis Valencians i l'Institut d'Idiomes de la Universitat de València (1937-1938) o dels Cursos de Llengua Valenciana de lo Rat Penat (1949).

Filòleg concentrat en la recopilació i la normativa i en la difusió de la gramàtica i del vocabulari, va ser autor d'obres pràctiques com el *Vocabulari ortogràfic valencià* (1933), els cursos i exercicis en les pàgines de la revista *El Camí* (1933) o la *Gramàtica valenciana* (1951), amb la qual s'han format milers de valencians en temps sense educació pública ni presència rellevant del valencià en la vida social.

Periodista autèntic, fou molt actiu en columnes de premsa diària: així, un discontinu i variat «Glossari» (1921-1929), aparegut en les pàgines de quatre diaris de Castelló de la Plana. Autor de valuosos assaigs (com *Elogi del xiprer*), narracions breus (com *El maniquí d'argila*) o peces dramàtiques (com *Amb el títol que vullgau*), participà en revistes popularistes com *El Cuento del Dumenge* o en l'eclosió de les revistes valencianistes d'alta qualitat, com *Taula de Lletres Valencianes*, *El Camí* o *La República de les Lletres*.

Escriptor admirador de la Renaixença i de la Generació del 1909, és un destacat autor de la Generació del 1930, sense oblidar les obres vinculades als Jocs Florals i les peces populars vinculades a les falles, els temes religiosos o les recopilacions de folklore valencià. Atent al modernisme, el noucentisme i l'avantguarda en tots els gèneres literaris, intentà la renovació de

PRESENTACIÓ

la poesia (per exemple, en *Vermell en to major* i en *Veles i gavines*), la narrativa (amb peces com *L'auca de les oques*) o el teatre (així, en *L'amor camí del cel*).

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua, tenint en compte la memòria i la vigència de les obres de la generació centenària —autèntica introducció de la modernitat en les lletres valencianes entre la Renaixença i els nostres temps—, va declarar el 2015 com a Any Carles Salvador. I, a més d'altres activitats acadèmiques i edicions de textos, va presentar l'exposició «Carles Salvador i el seu temps», amb la col·laboració de la família del mestre, de la Fundació Carles Salvador de Benassal i altres institucions i entitats, com la Diputació de Castelló, l'Ajuntament de València, l'Ajuntament de Castelló, l'Ajuntament de Benassal, la Biblioteca Valenciana, la Universitat de València, la Universitat Jaume I, la Fundació Càtedra Enric Soler i Godes i l'organització Escola Valenciana.

El resultat del treball que ara presentem és una de les màximes manifestacions de l'Any Carles Salvador, i alhora una obra pedagògica d'alta qualitat i apassionant. El professor Joan Peraire —autor d'altres publicacions didàctiques i coautor amb Montserrat Ferrer d'un profitós *Itinerari Carles Salvador* a Benassal— i els professors i professores Andreu Beltran, Ramon Córdoba, Nazaret Martos i Aina Monferrer han sabut sumar-hi els continguts i les orientacions, atenent les característiques dels cicles de Primària, ESO i Batxillerat.

I de fet, acollint les referències d'estudiosos de Carles Salvador i el seu temps, com Vicent Simbor, Vicent Pitarch o Pere Enric Barreda (recentment desaparegut, i mereixedor de memòria dels seus sabers), i tota classe d'informacions i materials especialitzats i útils,

han creat una experiència didàctica i vital, unes sessions apassionants de coneixement i d'aprenentatge compartit, dins l'aula i sobretot en tots els àmbits socials: l'aprenentatge permanent i el coneixement crític són les activitats decisives de la història i el futur dels valencians i del món.

Lluís Meseguer

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
UNIVERSITAT JAUME I

INTRODUCCIÓ

El material didàctic que presentem en este volum s'ha preparat amb l'objectiu de donar a conèixer a les noves generacions de valencians la vida i l'obra de Carles Salvador i el context històric en què va viure. Recordar la ingent tasca cultural i cívica que va dur a terme en uns temps particularment difícils és la millor manera de mantindre viva la flama de la defensa de la llengua i la cultura dels valencians, de la lluita per a mantindre la diversitat i la identitat —en un món que tendix a la uniformització i la globalització— i del compromís amb el valencianisme i amb el progrés.

La figura de Carles Salvador, vista amb la perspectiva que ens dóna el temps, destaca, d'una banda, pel seu caràcter polifacètic, pel seu perfil d'intel·lectual global en uns anys convulsos i, de l'altra, per la fidelitat permanent al poble valencià i als valors de la democràcia i la llibertat. Però, per a entendre bé el que representa el seu llegat, cal situar-lo en el paisatge cultural dels anys vint i trenta del segle passat, en el marc social i polític previ i posterior al colp d'Estat del 1936, en un context històric que el va portar a viure en primera persona entre la il·lusió d'alguns moments en què semblava que la modernització de la societat valenciana era possible —representada per l'emergència del valencianisme, la vitalitat cultural, la possibilitat de viure en valencià o la democratització de la societat— i la repressió de qualsevol iniciativa cultural i forma de pensament discrepant —sota la Dictadura de Primo de Rivera i durant la Dictadura franquista—.

La guia didàctica que presentem ara aprofita els materials de l'exposició escolar sobre «Carles Salvador i el seu temps» dissenyada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en el marc de les activitats preparades per a celebrar,

el 2015, l'Any Carles Salvador. Està pensada per a oferir als professors i als alumnes un recorregut didàctic que permeta aprofundir en el coneixement de l'època i de la figura de Carles Salvador. Les activitats estan organitzades en quatre itineraris o seqüències independents, adreçades respectivament als últims cursos de Primària, a cadascun dels dos cicles de l'Educació Secundària Obligatòria i al Batxillerat. En l'interior de cada seqüència, les activitats s'agrupen en tres blocs, que responen a tres moments o etapes complementàries en el procés d'acostament al nostre autor i al seu temps: unes activitats introductòries, que pretenen motivar els alumnes; una sèrie de propostes de treball pràctiques i un conjunt d'activitats d'aprofundiment, que servixen de síntesi o de recapitulació per a conèixer millor Carles Salvador i per a valorar justament la importància de la seua tasca pedagògica, literària, lingüística i cultural.

Carles Salvador va ser un activista de l'idioma, un home profundament compromés amb el seu poble, amb la llengua i la cultura pròpies dels valencians i amb els valors de la democràcia i la llibertat. El record de la seua vida i la seua obra, que és el resultat d'un treball infatigable i constant, han de servir d'exemple a les noves generacions de valencians per a no oblidar mai qui són, d'on vénen i cap a on haurien de caminar per a construir aquell futur de llibertat i de progrés que ara fa un segle van somiar hòmens i dones com Carles Salvador.

CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS

1. El context històric, social i cultural

Els primers intents seriosos d'incorporar les terres valencianes a la modernitat es produïxen durant el primer terç del segle xx, en un ambient d'una gran inestabilitat, dominat per les tensions, els enfrontaments i la violència. En este marc social i cultural conviuen dos tendències oposades, que no s'han d'identificar necessàriament amb l'eix ideològic esquerra-dreta i que es manifesten en diversos dualismes. En primer lloc, la dialèctica entre modernitat i tradició, entre la voluntat d'incorporar la societat valenciana als nous corrents ideològics i culturals que representaven els valors de la vida moderna i la tendència a mantindre un *statu quo* que garantira la pervivència del control social als sectors de la societat més conservadors. Sobre este primer dualisme, en segon lloc, cal situar el mapa d'una societat valenciana canviant, en què cada vegada es manifesta més clarament el contrast entre la vida rural, vinculada a la terra i al manteniment de la llengua pròpia, i el món urbà, que creix ràpidament gràcies als moviments migratoris, interns i externs. En tercer lloc, des del punt de vista polític, comença a dibuixar-se, sobre l'eix tradicional dreta-esquerra, una oposició nítida entre els partidaris de la descentralització política i administrativa de l'Estat i els partidaris de l'enfortiment del poder central, entre valencianisme i centralisme. I, finalment, per a completar el panorama, no es poden oblidar les tensions derivades del procés de substitució lingüística en què viu la societat valenciana, entre la necessitat d'establir una normativa moderna que fera possible l'ús de la llengua pròpia en els àmbits formals i la reacció defensiva dels partidaris del monolingüisme espanyol, que veuen en l'expansió de l'ús social del valencià una amenaça a la integritat política d'Espanya. Sovint els opositors a la modernització de la llengua pròpia i a la dignificació dels seus usos es refugiaren en la defensa de les peculiaritats regionals, una postura que amb freqüència ha derivat cap al secessionisme i el populisme i que ha provocat enfrontament entre valencians per motius de llengua.

1.1. Modernitat i valencianisme

En les primeres dècades del segle xx, la cultura valenciana va viure una edat de plata, d'entusiasme valencianista i de projecció universal. Era un temps de **modernitat** i de **grans conflictes**, un temps en què este país es va situar modestament en el mapa cultural de la modernitat de la mà de **personalitats** com l'arquitecte Rafael Guastavino, el pintor Joaquim Sorolla, l'escultor Marià Benlliure, el guitarrista Francesc Tàrrega i els escriptors i periodistes Vicent Blasco Ibáñez, Azorín, Gabriel Miró o Miguel Hernández. Paral·lelament, en la perifèria valenciana i en algunes comarques interiors van començar a desenvolupar-se nuclis urbans creixents, en els quals convisqueren, entre avanços socials i comunicatius i greus crisis econòmiques i polítiques, la sociabilitat tradicional i les modes avantguardistes importades d'Europa i d'Amèrica del Nord.

En este context històric canviant en què es gestava la modernitat, es van produir en la societat valenciana contemporània les primeres mostres del **valencianisme**, que recollí també les ambigüitats i els contrastos de la vida social valenciana i navegà entre el vitalisme i les crisis de supervivència. El valencianisme conservador i el liberal, el republicà i el revolucionari, impregnaren les polèmiques —religioses o laiques, empresarials o obreres— que es manifestaren en els casinos i els ateneus, en els cafés i els comerços, en els centres obrers i en els centres cívics, i arribaren a ocupar les tertúlies dels escriptors, que es reunien en locals històrics —com el Cercle de Belles Arts—, en establiments públics —com el Café el Siglo o el Lyon d'Or— i, en la postguerra, en domicilis particulars —com el de Miquel Adlert, les llibreries d'Almela i Vives o Dàvila— i bars —com Sorolla, Barrachina o Casa Pedro...

El valencianisme polític es va articular al voltant de la llengua pròpia, que es va convertir en un punt de confluència i en un instrument essencial per a la creació artística i literària i per a la investigació científica, i va marcar, d'una manera o d'una altra, les formacions polítiques que proliferaren entre 1900 i 1937, entre les quals València Nova, Joventut

Valencianista, Joventut Nacionalista Republicana, Dreta Regional Valenciana, Unió Valencianista, Acció Valenciana, Esquerra Republicana del País Valencià, Esquerra Valenciana, Partit Valencianista d'Esquerra o Nova Germania.

1.2. Institucions i centres culturals

En estos primers anys del segle xx, a Europa i a la resta del món, els canvis socials i econòmics van impulsar les institucions i les personalitats científiques i artístiques a repensar el progrés en dos direccions: d'una banda, en l'especialització i la difusió massiva de la cultura i, de l'altra, en la convivència de les disciplines científiques i les manifestacions artístiques i en la interacció mútua. En el cas valencià, la voluntat de modernització va trobar l'impuls i el caliu necessaris en dos plataformes de difusió cultural fonamentals: els **centres de cultura** i les **revistes culturals i literàries**. És el moment en què la cultura valenciana introdueix la seua pròpia agenda —el país com a tema, la llengua i l'educació en la modernitat— a través d'iniciatives com Pàtria Nova, La Nostra Terra, la Societat Castellonenca de Cultura, la Societat Protectora de l'Ensenyança Valenciana, Taula de Lletres Valencianes, el Centre d'Actuació Valencianista o Proa.

Els centres de cultura més actius en este procés de modernització de la societat valenciana van ser, sens dubte, la Universitat de València, **Lo Rat Penat**, el Centre de Cultura Valenciana i l'Institut d'Estudis Valencians.

La **Universitat de València** era la màxima institució científica i cultural dels valencians, però no sempre va afavorir les aspiracions locals i regionals, ni va promoure sense vacil·lacions la llengua i la literatura pròpies. No obstant això, cal destacar el compromís cívic dels rectors del període de la Segona República —dos dels quals, Mariano Gómez i José Puche, foren exiliats; i l'altre, Joan B. Peset, afusellat—; l'activisme cultural i social dels estudiants, especialment a través de la Federación Universitaria Española, i les activitats de promoció de la llengua i la cultura valencianes que dugueren a terme la generació d'Acció Cultural Valenciana —Emili Gómez Nadal, Lluís Querol, Francesc Mateu, Manuel Sanchis, Joan Beneyto, Francesc Carreres o Antoni Igual—, el Seminari de Filologia Valenciana, les càtedres de llengua o història valencianes —amb professors com, entre altres, Lluís Fullana i Carles Salvador— i la Universitat Popular Valencianista —organitzada per l'Agrupació

Valencianista Escolar entre 1934 i 1936—.

La institució Lo Rat Penat —que havia sigut fundada el 1878 per iniciativa de Constantí Llombart, per a dedicar-se a la promoció, defensa, ensenyament i difusió de la llengua i la cultura valencianes— va viure unes dècades decisives en què va diversificar els camps d'acció —la literatura, les conferències, les excursions, les efemèrides...— i comptà entre els seus presidents amb Manuel González Martí, Carles Sarthou, Nicolau Primitiu o Josep Martínez Aloy. A més d'organitzar els Jocs Florals, amb els quals distingien les creacions de la majoria dels poetes i estudiosos, va incorporar en càrrecs directius les personalitats valencianes més rellevants del moment i va impulsar, en els anys difícils de la Dictadura franquista —des del 1949—, els Cursos de Llengua Valenciana, una iniciativa col·lectiva sota la presidència de Manuel González Martí, que va comptar amb la participació inestimable de Carles Salvador. Més tard, a les acaballes del franquisme, l'entitat viuria una època convulsa que va acabar amb l'expulsió, el 1977, de Manuel Sanchis Guarner, Joan Senent i altres membres il·lustres que s'havien oposat a la politització i al secessionisme lingüístic, impulsat d'una manera indiscutible ja a partir dels anys huitanta sota la presidència de Xavier Casp. A partir d'estos anys, la institució deixa d'utilitzar la normativa ortogràfica i gramatical propugnada per les Normes de Castelló i adopta les anomenades *Normes del Puig* de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana.

El **Centre de Cultura Valenciana** va ser fundat al gener del 1915, a iniciativa de Josep Martínez Aloy i Joan Pérez Lucia amb l'aixopluc de la Diputació de València. Tot i l'escàs compromís amb la llengua i les dificultats d'involucrar figures rellevants de la ciència i les arts, des de la presidència de mossén Josep Sanchis Sivera (1927), les pàgines dels seus *Anales* (des del 1928) demostren una qualitat notable i una voluntat de participació social, que es fa evident amb la signatura de les *Bases ortogràfiques de Castelló* (1932). Després de la guerra, els vencedors rellevaren de l'entitat el seu president, Teodor Llorente Falcó, i alguns dels literats que romangueren a València, com Francesc Almela.

L'**Institut d'Estudis Valencians** va ser fundat el 9 de febrer del 1937, a iniciativa de la Conselleria de Cultura del Consell Provincial de València, i comptava amb diverses seccions, especialitzades en història i arqueologia, ciències, estudis econòmics i filologia. La Secció Filològica de l'entitat —formada per Lluís Gonzalvo, Francesc Almela, Bernat Artola, Manuel Sanchis Guarner i Carles Salvador— inicià

en uns pocs mesos les accions que, dècades més tard, han contribuït d'una manera decisiva a la institucionalització del valencià —l'adopció de les normes ortogràfiques, l'estudi de la toponímia, la literatura, la gramàtica històrica, l'elaboració de diccionaris, etc.— fonamentalment gràcies a l'activitat de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

1.3. Iniciatives editorials, diaris i revistes culturals

Tant el treball de creació dels artistes i dels escriptors com el treball d'investigació i de promoció de l'activitat cultural que es duia a terme des d'estes institucions i centres culturals van comptar amb la plataforma de difusió del món editorial i de la premsa escrita. Des dels primers anys del segle, cal destacar el treball de llibreters i impressors que impulsen iniciatives editorials: Cervantes, Gràfiques Soler, Premsa Valenciana, L'Estel, Torre o Sicània; i d'impulsors i directores de publicacions o col·leccions: Miquel Duran, Francesc Bayarri, Francesc Almela o Adolf Pizcueta. Estes iniciatives es complementen amb la publicació de revistes literàries i culturals, de vida més o menys efímera, entre les quals cal esmentar *El Cuento del Dumenche* (1908), *Nostre Teatro* (1921), *València Nova* (1906), *La Traca* (1911), *Pensat i Fet* (1912), *Pàtria Nova* (1915), *Veü de la Plana* (1916), *El Poble Valencià* (1917), *Boletín de la SCC* (1919), *El Crit de la Muntanya* (1922), *Taula de Lletres Valencianes* (1927), *Acció Valenciana* (1930), *El Camí* (1932), *La República de les Lletres* (1935), *Timó* (1935) o *Esclat* (1943).

El valencià té una presència relativa en els diaris —*Las Provincias*, *El Mercantil Valenciano*, *La Correspondencia de Valencia*, *Pueblo*, *Heraldo de Castellón...*— i en els seus almanacs o edicions especials i s'introduïx, en l'alfabetització i en l'educació, a través de les revistes culturals —populars o erudites, tradicionalistes o crítiques, fugaces o permanents durant dècades—, la majoria editades a València, però també en altres ciutats valencianes, a Barcelona i, després de la guerra, a París o a Mèxic.

1.4. L'interés per la llengua pròpia

El primer terç del segle xx és un període definitiu per a la normativització de la llengua dels valencians i per a la creació de les condicions que haurien pogut permetre, en condicions polítiques menys adverses, l'extensió social de l'idioma i l'ús públic normalitzat. En este sentit, l'acord sobre la normativa ortogràfica

de l'idioma que representen les *Bases ortogràfiques*, signades a Castelló de la Plana el diumenge 21 de desembre i conegudes, per això, com a Normes de Castelló, té un doble valor funcional: d'una banda, té un valor pràctic, ja que tanca el procés de normativització que havien encetat Pompeu Fabra i l'IEC —amb la publicació de les *Normes ortogràfiques* (1913) i la *Gramàtica catalana* (1918)— i permet superar una etapa d'una preocupant anarquia ortogràfica; de l'altra, es carrega de valor simbòlic, ja que les Normes són l'expressió màxima de dos camins de la unitat, la unitat de la llengua comuna —compartida amb Catalunya, les Illes Balears, el Principat d'Andorra, els territoris francesos de la Catalunya Nord, la franja oriental d'Aragó i la ciutat sarda de l'Alguer— i la unitat dels valencians entorn de la llengua. Per tot això, l'acord sobre la normativa ortogràfica es convertix en un instrument indispensable per a l'educació, la comunicació, la vida personal, familiar i pública, per a incorporar la societat valenciana a la modernitat des de la llengua i la cultura pròpies, per a guanyar autoestima i per a projectar-se amb força cap al futur.

El text de les Normes va ser redactat majoritàriament per Lluís Revest durant la tardor del 1932, i completa un procés de reflexió i de discussions sobre la llengua dels valencians, convertides de vegades en enceses polèmiques, en el qual van participar els estudiosos més destacats —Lluís Fullana, el mateix Lluís Revest, Bernat Ortín, Joaquim Garcia Girona, Josep Giner, Carles Salvador o Manuel Sanchis Guarnier—, a través de les entitats que s'havien convertit en autèntiques institucions de la llengua —Lo Rat Penat, el Centre de Cultura Valenciana, la Universitat de València, Taula de Lletres Valencianes, la Societat Castellonenca de Cultura o l'Institut d'Estudis Valencians, entre altres. En este procés, cal destacar dos fites prèvies, sense les quals no es pot entendre el que representen les Normes de Castelló: la *Gramàtica elemental de la llengua valenciana* (1915), de Lluís Fullana, que conté la primera proposta de sistematització autònoma de normativa per a la llengua dels valencians, i *La llengua valenciana. Notes per al seu estudi i conreu* (1930), de Lluís Revest, un text que analitza les propostes de Pompeu Fabra i les possibilitats d'adaptació de la normativa comuna a la varietat valenciana. El 1930 el mateix Pompeu Fabra va visitar València —amb Ramon Aramon i Josep M. Casacuberta— i es va reunir en la seu d'Acció Nacionalista Valenciana amb personalitats destacades del valencianisme polític i cultural, entre les quals Ricard Sanmartín, Xavier Casp, Adolf

Pizcueta, Carles Salvador, Nicolau Primitiu, Francesc Soriano, Miquel Adlert o Carles Sarthou.

Després del 1932, es van publicar tres manuals fonamentals per a consolidar el treball de recerca i sistematització sobre la normativa de l'idioma: *La llengua dels valencians* (1933), de Manuel Sanchis Guarner, un estudi diacrònic de referència sobre la llengua; la *Gramàtica valenciana* (1950), del mateix Sanchis Guarner, la primera gramàtica elaborada amb els criteris filològics moderns i fonamentada en la tradició gramatical valenciana, i la *Gramàtica valenciana* (1951), de Carles Salvador, text de referència dels cursos de Lo Rat Penat. A més, en este procés de consolidació i de socialització de la normativa ortogràfica i gramatical, cal destacar la tasca duta a terme per Carles Salvador, que va ser un dels impulsors de l'acord de les Normes de Castelló, va participar molt activament en el procés de divulgació de la normativa —abans del colp d'Estat del 1936, va redactar el *Vocabulari ortogràfic valencià* (1933), va publicar les *Lliçons de gramàtica: curs de morfologia valenciana amb exercicis pràctics* (1935) i va escriure *Qüestions de llenguatge* (1936)— i va tindre un protagonisme decisiu en l'inici del procés d'alfabetització dels valencians en la llengua pròpia.

Paral·lelament al treball de codificació ortogràfica i gramatical de l'idioma, els estudiosos valencians, durant estes primeres dècades del segle xx, van contribuir decisivament al recull i a la sistematització del lèxic valencià patrimonial, una tasca que es va concretar, especialment, en la publicació del monumental *Diccionari català-valencià-balear*, dirigit per Antoni M. Alcover des de Mallorca, amb la col·laboració de Francesc de Borja Moll i Manuel Sanchis Guarner. La presentació de l'obra es va fer el 1951 en l'Ajuntament de València, en un acte en què va intervindre Manuel Sanchis Guarner i al qual va assistir, entre altres personalitats, Nicolau Primitiu. Les contribucions d'estos gramàtics i lexicògrafs pioners —fetes en condicions de treball molt precàries, si no francament adverses— van ser recollides i continuades posteriorment pel filòleg castellonenc Germà Colón, per Francesc Ferrer Pastor o per Enric Valor, i han sigut incorporades i adaptades al corpus normatiu actual gràcies al treball de la Secció Filològica de l'IEC, sota l'impuls de Vicent Pitarch, i a les iniciatives de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que s'han concretat en la publicació de la *Gramàtica normativa valenciana* (2006) i del *Diccionari normatiu valencià* (2013).

1.5. L'escola valenciana: mestres, territori, llengua i identitat

Un element fonamental per a la modernització de la societat valenciana va ser, indiscutiblement, l'escola. D'una banda, perquè les noves generacions de mestres —formats sota la influència de les tendències pedagògiques més innovadores del moment, com l'Escola Moderna o les tècniques de Célestin Freinet, gràcies a l'activitat de centres com la Institución Libre de Enseñanza o l'Escola d'Estiu de la Generalitat de Catalunya— van impulsar una escola valenciana moderna, arrelada al territori i compromesa amb la societat —amb el medi rural i amb l'ensenyament públic, laic i igualitari. De l'altra, perquè una de les manifestacions més evidents d'este compromís és la defensa de la introducció de la llengua pròpia dels infants a les aules —la defensa de l'ensenyament en valencià— i la voluntat d'alfabetitzar les noves generacions de valencians en la seua llengua.

En la nova escola valenciana que comença a definir-se a partir d'estos principis, tenen una gran importància l'activitat física, l'excursionisme, l'aprenentatge experimental i la participació en el cicle anual d'activitats de cada poble i comarca. Així, destaquen les colònies escolars d'estiu en diverses poblacions i contrades valencianes, organitzades per ajuntaments, associacions juvenils o de temps lliure, religioses o obreres, com la *Colònia Valencianista de Sant Pau d'Albocàsser* (1933), organitzada per la Societat Castellonenca de Cultura. De fet, l'excursionisme valencià ja comptava amb la tradició dels precedents dels centres excursionistes valencians dels anys vint i trenta i amb l'exemple dels centres catalans, que desenvolupaven una intensa activitat en què confluien l'oci, l'esport, la vida sana, el respecte al territori i l'interés per la llengua pròpia —Pompeu Fabra, per exemple, va ser membre actiu del Centre Excursionista de Catalunya des del 1891, jugador de tennis i dirigent de federacions esportives; i Joan Coromines va ser un excursionista incansable durant tota la seua vida. Carles Salvador, amb altres mestres compromesos amb el país —com Serafí Salort o Enric Soler—, va impulsar estes iniciatives de promoció de l'excursionisme; va promoure l'associacionisme professional valencianista —amb la constitució de l'Associació de Mestres Valencians (1934), que van presidir Empar Navarro i Maximilià Thous—, i va compaginar l'activitat professional amb la creació literària i amb l'estudi de la llengua.

Per a l'escola valenciana moderna, activa i compromesa amb el territori, la incorporació de la llengua al currículum educatiu en un lloc central era un principi innegociable, perquè la llengua era un factor essencial de cohesió i de modernització de la societat. Tot i que l'ensenyament en valencià i del valencià no arribà a establir-se mai oficialment, durant estos anys sorgiren diverses iniciatives que tingueren un paper fonamental. En primer lloc, la creació de l'associació Nostra Parla (1918) i de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana, sorgida el 1921 i generalitzada el 1934, amb el suport del Centre d'Actuació Valencianista, en la qual participen majoritàriament mestres de les comarques del nord, tot i que, a poc a poc, s'estén a comarques centrals i a Alacant. En segon lloc, l'organització de cursos de llengua, promoguts per organismes públics i privats —com el Centre de Cultura Valenciana, Lo Rat Penat, el Centre d'Actuació Valencianista o la Universitat de València— o per personalitats com Gaetà Huguet —en els quals va col·laborar, com a professor, Lluís Revest— i impartits presencialment o per correspondència —entre els quals són un referent els organitzats per Carles Salvador a través de la revista *El Camí*, del 4 de març del 1933 al 8 de setembre del 1934. I, finalment, la creació, durant el curs 1937-1938, de càtedres de valencià en tres instituts de Batxillerat, tot i que no pogueren iniciar els cursos reglats a causa de la guerra.

Entre les iniciatives de la postguerra, són cabdals els cursos de Lo Rat Penat, impartits des del 1949 per la Secció de Literatura i Filologia, integrada per Carles Salvador, Enric Soler, Enric Valor i Josep Giner. A poc a poc, s'anà ampliant la nòmina de professors i, paral·lelament, s'incrementà el nombre d'alumnes i es diversificà la procedència geogràfica, ja que, al nucli inicial de València i les comarques valencianes, s'afegiren alumnes de Barcelona i de Madrid, de les Illes Balears, de Tarragona, de Tortosa, de Biscaia i, fins i tot, d'Itàlia, França o Alemanya. En absència d'altres institucions oficials, les conferències de clausura dels cursos passaren a ser esdeveniments culturals de primera importància —Domingo Fletcher, *Els valencians pre-romans* (1954); Francesc Almela, *Panorama històric de la literatura valenciana* (1955); Joan Fuster, *El món literari de sor Isabel de Villena* (1956)...—.

1.6. Literatura i espectacle

Paral·lelament, la literatura contemporània viu també un procés de modernització i de transformació radical

per a adaptar-se als nous temps. I esta transformació es viu des de dos processos simultanis: d'una banda, el pas des de la tradició literària i cultural de la Renaixença i el romanticisme a les noves idees estètiques —el modernisme, el noucentisme i les avantguardes—, que, després de la catàstrofe de la Guerra d'Espanya i de la Segona Guerra Mundial, continuarà amb la incorporació a l'existencialisme i al nou realisme dels anys seixanta; de l'altra, la interacció cada vegada més evident de la lletra escrita amb les altres arts de la vida urbana, amb la música i amb la pintura, amb el teatre i amb el cinema, amb el món de l'espectacle, entés en un sentit ampli.

En el cas valencià, la solidaritat de temes i de sensibilitats unix els escriptors en tres generacions: la del 1909, vinculada a l'esperit de l'Exposició Regional Valenciana i representada per Jacint Mustieles, Daniel Martínez Ferrando o Josep Maria Bayarri; la del 1915, any de creació del Centre de Cultura Valenciana i moment de l'obertura de la vida literària a les lletres humanístiques i científiques, i la del 1930, al voltant de *La poesia valenciana* en 1930, que va assolir el moment culminant de la literatura contemporània fins als temps presents. De fet, **la poesia valenciana contemporània** es desenvolupa encara sobre els tòpics i els mecanismes d'encaix social que havia posat en circulació la Renaixença —representats perfectament en el lema dels Jocs Florals: *Patria, Fides, Amor*—, tot i que ara al *paisatge sentimental* s'afegixen temes i formes noves —la poesia de caràcter religiós o filosòfic, el patriotisme històric, la crítica social i la meditació sobre els sentiments i sobre la vida humana. Els poetes valencians d'esta època viuen sovint aïllats en el seu món de quimeres individuals, sense molta formació en altres gèneres, però en alguns casos fan incursions en el periodisme, en la narrativa i en el teatre, i participen en els certàmens literaris que comencen a proliferar a imitació dels Jocs Florals de Lo Rat Penat. Tot això és un símptoma de la progressiva alfabetització del públic lector i de la generalització dels nous gustos literaris.

En el lent procés de modernització de la **poesia valenciana contemporània**, els escriptors de la generació del 1930 ocupen un lloc destacat. Estos escriptors, que van donar lloc a una autèntica edat de plata de la literatura valenciana, constitueixen el punt de partida de la poesia valenciana actual a partir del diàleg amb els clàssics, amb el poble, amb el món i amb la cultura contemporània: l'urbanisme de Carles Salvador en *Vermell en to major* (1929), la ironia humanista de Francesc Almela en *L'espill a trossos*

(1928), el postsimbolisme de Bernat Artola en *Terra* (1935) o la crítica social futurista en el Miquel Duran de *Guerra, victòria, demà* (1938) són les mostres més significatives de la qualitat d'estos autors. Abans i després, compartiren cinc taules de poesia, de primer a València i després amb ressons a Alacant i a Castelló de la Plana, per a unir la voluntat creativa de la poesia a l'art, l'edició, la declamació i la música.

Després de la Guerra del 1936-1939, s'imposa un retorn al *llorentinisme*, una poesia tradicionalista i caduca que proposa una estètica passada de moda, l'única estratègia de supervivència de la poesia valenciana en uns temps crítics. Tot i això, durant estos anys difícils sorgixen algunes contribucions aïllades a l'existencialisme —com *Havem de viure per menjar*, un intercanvi anecdòtic inèdit entre Carles Salvador i Xavier Casp, o *Llàntia viva* (1947), de Bernat Artola—, que faran de pont entre els escriptors de la Generació del 1930 i la nova generació de jòvens poetes, que apareix cap a mitjan segle xx i està representada per autors com Xavier Casp, Joan Fuster o Vicent Andrés Estellés, que coneixen els corrents estètics avantguardistes, l'existencialisme i la poesia de crítica social i faran possible el diàleg entre aquella excel·lent generació d'abans de la guerra i la poesia valenciana actual.

A més de la poesia, que és tradicionalment el gènere emblemàtic de la producció literària, els nous temps oferixen unes condicions noves per a la difusió de la narrativa: la novel·la en vers (Maximià Alloza, Joaquim Garcia Girona), el costumisme (Joaquim Amo, Josep Pascual) i la narració breu en col·leccions com les d'*El Cuento del Dumenge* i *Nostra Novel·la*. El romanticisme, el naturalisme, la novel·la urbana i psicològica, comencen a formar part de la València oberta al món, amb l'obra narrativa d'Ernest Martínez Ferrando, Carles Salvador o Francesc Almela. Els nous herois o antiherois d'Europa compten amb protagonistes com els d'Artur Perucho en *Ícar o la impotència* o Francesc Carreres en *El cavaller del dubte*.

Però el segle xx és, sobretot, el segle de l'**espectacle**, del teatre, de la música i del cinema. En l'àmbit teatral, durant estos anys s'introdueixen noves formes dramàtiques hereves del romanticisme i el naturalisme, que encara conviuran amb el tradicional sànet, com es pot comprovar en les obres de Faust Hernández Casajuana i en les incursions de Carles Salvador, Francesc Almela o Joan M. Borràs. Però alguns escriptors, com Carles Salvador, presenten propostes radicalment innovadores, que intenten

incorporar la nova sensibilitat avantguardista a l'àmbit teatral. Són uns anys en què el panorama musical es caracteritza també per una gran vitalitat i per una extraordinària diversitat. En este sentit, cal destacar la tasca dels compositors del Grup dels 5, successors del valencianisme de Salvador Giner o Eduard López-Chavarrí i predecessors del mestre Manuel Palau, de Matilde Salvador, del mestre Rodrigo i d'Óscar Esplà. Finalment, el món del cinema entra en la cultura valenciana contemporània de la mà del reportatge i les creacions costumistes del cinema mut —*Dolorettes*, *Castigo de Dios*, d'Hipólito Negre, les obres de Maximilià Thous...— i de la joia costumista *El fava de Ramonet*, però ben prompte el cinema valencià es posiciona internacionalment a través del castellà —com evidencien les versions de Hollywood sobre la narrativa de Vicent Blasco Ibáñez, les produccions de l'empresa CIFESA, l'activitat de les diverses generacions d'actors de la família Rivelles, la producció del director Luis García Berlanga o l'obra de Concha Piquer.

2. Carles Salvador: entre Benassal i Benimaclet

Carles Salvador i Gimeno va nàixer a València el dia 20 de gener de 1893. Era fill de Ramon Salvador —que provenia d'una família de fusters de Vistabella i s'havia instal·lat a València on continuava exercint l'ofici familiar— i de Maria Gimeno —una teixidora que procedia, com el seu marit, d'una família d'ideologia carlina. Els pares s'havien casat el 1882 i quan va nàixer Carles vivien en el número 48 del carrer de Dalt, en el barri del Carme, i ja tenien tres fills —Empar (1883), Salvador (1887) i Mercè (1891)—. Després naixeria Maria Dolors, l'última filla del matrimoni. La infància del menut Carles va transcórrer entre estos carrers del centre de la capital i els carrers de Vistabella i de Xodos, on vivien els avis i els oncles i on la família passava els estius.

El 1900 es van traslladar a la plaça de na Jordana, número 13, i el 1907, quan Carles tenia catorze anys es van produir dos fets que van canviar radicalment la vida de la família. D'una banda, Carles va tindre un accident al pati de la Joventut Obrera que li va deixar el braç impedit per a continuar l'ofici del pare, per la qual cosa la família va decidir, seguint el consell d'Empar, la germana major, que fera la carrera de mestre; de l'altra, al novembre, dos mesos després d'ingressar en l'Escola Normal, es va trobar amb la tragèdia de la mort de les dos germanes, amb només tres dies de diferència. Per això, quan es va casar el germà Salvador, Carles es va quedar sol amb els pares.

En estos anys, mentre estudia la carrera, el jove Carles Salvador fa les primeres lectures i entra en contacte amb la causa nacionalista, que l'autor ja defensa activament a partir de l'any 1907, quan se celebra l'Assemblea Regionalista Valenciana. El 1911, amb dihuit anys, obté el títol de mestre i ocupa una plaça com a interí a Aielo de Malferit (La Vall d'Albaida), on s'està fins al 1915, quan guanya les oposicions i és destinat a Benassal (1916), després de passar uns mesos a la Pobla de Benifassà. A Benassal va exercir de mestre fins al 1934, quan és traslladat a Benimaclet, i la seua vida ja va estar per sempre lligada a esta població de l'Alt Maestrat. Hi va anar per consell del pare, perquè hi tenien oncles i cosins, i allà es va casar amb Sofia Monferrer (a l'agost del 1918), van nàixer els seus dos fills —Carles (1919) i Sofia (1925)— i es van traslladar els seus pares. Carles Salvador es va integrar plenament en la vida del poble i la família va continuar acudint-hi cada estiu quan ja vivien a Benimaclet fins que va morir, el 7 de juliol del 1955.

Els més de vint anys que Carles Salvador passa a Benassal creen un vincle inesborrable entre la localitat i l'autor. Des de Benassal, desenvolupa una important tasca com a defensor dels drets nacionals, tant en l'àmbit cívic com polític i cultural. Crea l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana i en publica l'opuscle explicatiu l'any 1921. I de Benassal estant, desenvolupa una activitat frenètica com a escriptor, com a gramàtic i com a promotor del valencianisme, com quedà palés en els nombrosos i, en alguns casos, rellevants càrrecs que ocupa. Així, és director de número i president de la Secció de Llengua i Literatura del Centre de Cultura Valenciana, president de la Secció de Literatura i Filologia de Lo Rat Penat, professor de la Càtedra de Valencià de l'Institut d'Idiomes de la Universitat de València, col·laborador de l'Institut d'Estudis Catalans i membre de la Comissió Patrocinadora per a l'edició del Diccionari Català-Valencià-Balear, d'Alcover-Moll. A Benassal, va rebre els estudiosos Antoni M. Alcover i Antoni Griera, va compartir el progrés literari i artístic amb l'escriptor mossén Joaquim Garcia Girona —autor en aquells anys de dos autèntics monuments: el poema narratiu *Seidia* i un inacabat *Vocabulari del Maestrat*— i va col·laborar amb mossén Eloi Ferrer, amb el periodista, després exiliat, Alardo Prats, amb el músic Perfecte Artola o amb els jòvens mestres Josep Francesc Boix i Manuel Llorens (*el Mestre de les Llometes*).

I, finalment, mentre vivia a Benassal va col·laborar en les empreses econòmiques de més rellevància,

especialment en l'explotació de les aigües del balneari de la Font d'en Segures, per a les quals procurà el disseny publicitari del Neptú i no pocs esforços de gestió; va escriure el poema «La Font d'en Segures», el poemari *Cant i encant de Benassal* i l'excel·lent treball etnogràfic *Les festes de Benassal*, i encara va tindre temps per a gaudir del territori —va participar en les excursions i les recerques sobre Ares i la Valltorta, va organitzar i va dirigir la colònia d'estiu de Sant Pau d'Albocàsser i va poder recórrer els paratges emblemàtics del Penyagolosa—.

I després, sense deixar mai del tot Benassal, participà igualment en la vida cultural de Benimaclet, des del col·legi Primat Reig, instal·lat en la Cooperativa la Fraternitat, fent cursos per a adults i activitats del cicle popular de València: de Falles, de Sant Vicent, de la Mare de Déu dels Desemparats.

Carles Salvador era una persona radicalment liberal, de conviccions religioses, que sempre va defensar el progrés i la llibertat, en temps convulsos de monarquia, de república o de dictadura. En l'aula, en l'escriptura, en les tertúlies i en l'herència familiar —continuada per la filla, Sofia Salvador i Monferrer—, va saber transformar la seua vida íntima i pública en un compromís humà total amb el seu poble. Carles Salvador, l'escriptor i l'home, va convertir el seu ex-libris en el lema que va presidir tota la seua vida: *València per damunt de tot*. La seua obra polièdrica —amb les llacunes i les imperfeccions inevitables, derivades de la seua formació i del context històric en què va viure— i la seua ingent tasca cultural —amb les limitacions imposades per un ambient social i polític hostil— constitueixen un exemple impagable de compromís i de fidelitat per a les noves generacions de valencians, de compromís amb el poble, amb la llengua, amb la cultura i amb la llibertat.

3. Una tasca cultural impagable

3.1. L'activitat professional

La primera dimensió que cal destacar en la tasca cultural de Carles Salvador és el perfil professional. Era mestre de formació i sempre va exercir l'ofici de mestre amb responsabilitat i amb compromís, en totes les places que va ocupar entre 1912 i 1955. Creia en les possibilitats que ofería l'escola com a ferramenta de transformació social i les va aprofitar tan bé com va poder.

En la seua activitat docent cal destacar tres aspectes fonamentals, que es presenten estretament interrelacionats. En primer lloc, la voluntat de renovació pedagògica —que el va dur, per exemple, a participar el 1932 en l'Escola d'Estiu de Barcelona o a organitzar, amb altres mestres, la I Colònia de la Societat Castellonenca de Cultura, a Sant Pau, el 1933— i el seu activisme a favor de l'organització dels mestres valencians —al setembre del 1932, impulsa la convocatòria dels docents valencianistes des de les pàgines d'*El Camí*—. En segon lloc, la defensa de l'ensenyament en la llengua pròpia dels infants i del políglotisme passiu, de vegades en contextos socials clarament hostils —el 30 de desembre del 1932 va llegir una ponència sobre els problemes que plantejava el bilingüisme en les Jornades Pedagògiques de l'Assemblea de Mestres de Llevant, que van tindre lloc en l'IES Francesc Ribalta, i va haver de traduir en directe la seua intervenció a causa de les protestes d'un grup de mestres exaltats perquè havia començat el parlament en valencià. I, en tercer lloc, l'actuació constant i decidida en la promoció dels cursos de valencià per a adults —des de les classes per a mestres que organitza el 1936 el Centre de Cultura Valenciana fins als cursos de gramàtica valenciana de Lo Rat Penat, que s'inicien el 1949, sota la presidència de Manuel González Martí, amb la col·laboració d'Enric Valor i Josep Giner—.

Per a completar la visió del Carles Salvador ensenyant, caldria tindre en compte, finalment, la participació en les classes per a adults de l'escola de Benimaclet — que s'inicien al novembre del 1940—, el nomenament com a director de l'escola de Benimaclet —al setembre del 1953— i l'elaboració de materials per als cursos de valencià.

3.2. L'estudi de la llengua

Carles Salvador no tenia una formació filològica sòlida, però des de ben jove es va interessar per les qüestions ortogràfiques i gramaticals, més des del punt de vista de la utilitat pràctica que des de la perspectiva de l'investigador especialitzat. La seua activitat com a estudiós de la llengua s'articula al voltant de dos eixos fonamentals: el recull lexicogràfic i la divulgació de la normativa fabriana.

La seua tasca lexicogràfica es concreta, d'una banda, en la col·laboració intensa amb els treballs de preparació del *Diccionari català-valencià-balear*, que dirigia mossén Antoni M. Alcover —al qual va aportar milers de cèdules des de Benassal—, i, de l'altra, en

l'elaboració del *Petit vocabulari de Benassal* —que havia iniciat al desembre del 1937 i va publicar el 1943—. La col·laboració lexicogràfica amb Antoni M. Alcover i amb Antoni Griera i l'IEC s'havia iniciat el 1917 per delegació de mossén Joaquim Garcia Girona i li va permetre conèixer personalment mossén Alcover, que va visitar Benassal al juliol del 1918. La redacció del *Petit vocabulari de Benassal*, que havia iniciat per a completar el treball de recerca lexicogràfica de Garcia Girona, li va oferir la possibilitat de contactar amb Joan Coromines, a qui va enviar el manuscrit per a rebre'n els comentaris i les correccions adients. Des de Benassal, la tasca de Carles Salvador constituïa, per tant, un punt de referència indispensable per a obtenir un mapa complet de la riquesa lèxica d'un idioma que estava en un procés de transició des d'una societat tradicional, de caràcter rural, fins a una societat moderna, urbana i vital, que tenia el repte d'integrar el món rural i d'adaptar la llengua pròpia a les necessitats de la vida moderna.

L'altre perfil de Carles Salvador com a estudiós de la llengua és la seua activitat com a divulgador de la normativa. Des del moment que va començar a llegir i a escriure en valencià, Carles Salvador es va adonar, com altres escriptors i altres usuaris de la llengua escrita, que l'anarquia ortogràfica i gramatical era un llast per a l'ús normal de la llengua en els àmbits formals. Per això va participar molt activament en el procés de consens que va permetre la signatura de les Normes de Castelló: va impulsar la publicació de la crida als escriptors i institucions que va publicar al juliol del 1930 la revista *Taula de Lletres Valencianes*; va participar, el 12 de novembre, en la reunió de la Societat Castellonenca de Cultura en què es van aprovar les *Bases* redactades per Lluís Revest i el *Vocabulari ortogràfic* que havia preparat ell mateix, i va ser un dels primers signants de les Normes, el 21 de desembre. I per això havia començat a publicar en *El Camí*, des de l'abril del 1932, articles i notes gramaticals amb la intenció d'oferir als lectors cursets d'ortografia i morfologia.

Una vegada aprovades les Normes, el 1933, va publicar en *El Camí* un «Curs d'ortografia», que es va editar el 1934 i el 1937 i es va incorporar el 1951 a les *Lliçons de gramàtica valenciana*. El 1935 publica *Lliçons de gramàtica: curs de morfologia valenciana amb exercicis pràctics* i un any després, el 1936, escriu *Qüestions de llenguatge*, un text llegit com a discurs de recepció en el Centre de Cultura Valenciana. El 1937 visita Barcelona, on es troba amb Pompeu Fabra, que havia

visitat València i Castelló de la Plana al novembre del 1935.

Després de la guerra, va continuar la tasca de divulgació normativa, ara sota el paraigua de Lo Rat Penat i dels cursos de gramàtica valenciana, per als quals va redactar les *Lliçons de gramàtica valenciana*, amb una acurada revisió de Josep Giner, que apareixerien publicades el 1951. El 1950, Manuel Sanchis Guarner recomana en la seua *Gramàtica valenciana* l'obra gramatical de Carles Salvador com a mitjà de divulgació de les Normes de Castelló. I el 1959, ja pòstumament, es publica l'edició definitiva de la *Gramàtica valenciana*, amb lectures de diversos autors i la revisió de Francesc Ferrer Pastor, Vicent Ferrís i Enric Valor. La tasca gramatical de Carles Salvador es va completar amb l'edició pòstuma de *Parleu bé: notes lingüístiques*, publicada el 1957 per Sicània.

3.3. L'obra literària

Carles Salvador era un escriptor a temps parcial, com tants altres escriptors contemporanis, perquè la possibilitat de viure de l'escriptura en aquells anys era una quimera. No obstant això, i malgrat les restriccions imposades per una formació literària limitada, la seua obra de creació manifesta la voluntat de ser un escriptor complet, que va conrear, amb més o menys fortuna, tots els gèneres literaris —la poesia, la narrativa, el teatre i l'assaig. A més a més, convé recordar, d'una banda, que l'obra literària de Carles Salvador es va desenvolupar molt lligada a l'activitat periodística i gràcies al suport de la premsa i de les revistes culturals, que sovint van servir de plataforma de difusió de molts escrits, i, de l'altra, que la seua activitat literària va saber adaptar-se a les tendències estètiques dominants en cada moment. Així, després d'un període inicial en què s'amera de l'estètica paisatgística i comença a escriure poemes i relats que traspuen encara els gustos i els procediments de la Renaixença, a poc a poc entra en contacte amb les noves tendències poètiques, entre les quals l'avantguardisme, i entre 1920 i 1940 incorpora bona part d'estes novetats a la seua obra de creació. Són els anys en què escriu els textos més atractius, en els quals sap integrar els nous procediments literaris amb elements procedents del llenguatge i la cultura popular, en una síntesi interessant de modernitat i tradició que va tallar de soca-rel l'esclat de la guerra del 1936 i la repressió posterior de la Dictadura franquista. A partir d'este moment, durant la postguerra, va retornar

conscientment a una literatura de circumstàncies, marcadament religiosa i intimista, jocfloralasca, que era, segurament, l'única manera de poder continuar escrivint en aquella llengua que ell tant va estimar, l'única possibilitat de sobreviure.

Sabem que va escriure els primers poemes de molt jove, seguint el model del *Llibret de versos*, de Teodor Llorente, que havia llegit el 1910 i pareix que se sabia de memòria, i que entre 1913 i 1920 publica alguns d'estos poemes —juntament amb els primers relats breus, alguns articles periodístics i unes poques peces teatrals— en diaris i revistes com *El Cuento del Dumenche*, *Foc i Flama*, *Diario de Valencia*, *Pàtria Nova* o la *Veu de la Plana*. Però els poemaris més interessants els escriu entre 1920 i 1937, amb una clara voluntat de renovar el llenguatge poètic per a adaptar-se a les necessitats d'una societat valenciana que començava a caminar cap a la modernitat. I ho va fer aprofitant les novetats que arribaven de Barcelona —del noucentisme al postsimbolisme i l'avantguardisme— i matisant-ho tot amb els tocs de frescor i senzillesa que li proporcionava el contacte amb la poesia popular. Durant estos anys, publica *Plàstic* (1923), *Vermell en to major* (1928), *Rosa dels vents* (1930) i *El bes als llavis* (1934), que contenen els poemes més emblemàtics de la seua producció lírica.

En este període escriu també alguns dels millors relats —*La dragomana dels déus* (1920), *L'artista de la Valltorta* (1921), *Les meues contalles* (1922), *Barbaflorida, professor* (1930), *El maniquí d'argila* (1931, amb il·lustracions de Josep Renau) i *L'auca de les oques* (1934)—, en alguns dels quals incorpora també pinzellades avantguardistes amb una clara voluntat modernitzadora, cosa que es pot observar igualment en la producció teatral, que evoluciona dels sainets inicials —*La declinació* (1915), *Divorciem-se* (1916) o *Un negoci com un atre* (1922)— a la comèdia lírica —*L'amor, camí del cel* (1927)— i, finalment, a la comèdia avantguardista —*Amb el títol que vullgau* (1929), que, com ell mateix reconeix, és un «assaig de teatre per a minories»—. L'evolució estètica es pot resseguir també en les col·laboracions periodístiques i en els assaigs que publica durant este període, entre els quals es troben els títols més il·lustratius del seu estil, com ara *Elogi del xiprer* (1928), *Paisatge en prosa* (1931), *El meu concepte de poesia* (1935) o *Elogi de la vagància* (1937).

En els anys vint i trenta, Carles Salvador havia sigut un mestre molt actiu, un escriptor prolífic i un ciutadà

compromés, però l'esclat de la guerra s'ho endugué tot. I també se'n ressentí la seua producció literària. Durant la postguerra, va intensificar la col·laboració amb els llibrets de falla i concentrà quasi tota la seua energia creativa en la poesia, que ara prengué un aire intimista, es carregà de religiositat i retornà al paisatgisme jocflorallesc. Els títols d'esta última etapa —*Nadal, flor cordial* (1942), *Cant i encant de Benassal* (1945), *El fang i l'esperit* (1952) o *Dins l'aire net* (1955)— reflectixen clarament este tomb estètic.

3.4. L'activisme cívic i cultural

Finalment, per a completar el perfil de la figura de Carles Salvador, és imprescindible tindre en compte el vessant d'activista cultural i cívic, d'home compromés en la defensa de la llibertat i d'una idea de pàtria, heretada i renovada amb els altres territoris de la llengua comuna. Ja el 1913, quan s'unix al grup de la revista Foc y Flama, entra en contacte amb Miquel Duran, que es convertix en el seu model ideològic en la defensa de la identitat i la germanor entre valencians i catalans, propugnada també per Eduard Martínez Ferrando. Des d'esta opció ideològica, que confirmarà explícitament en *Libertad* (el 1930) o en *La Revista* (el 1933), escriu els poemes patriòtics «Díptic» (1913) i «La Pàtria perilla» (1915), s'incorpora a la Joventut Valencianista i al seu setmanari *Pàtria Nova* (1915) i configura una visió del món que es manifestarà explícitament en el lema del seu ex-libris, *València per damunt de tot*, i en la voluntat de definir-se a ell mateix com a *polític de l'idioma*. En *La poesia valenciana en 1930* ho expressa inequívocament:

Si no ningú llixquera els meus poemes també els escriuria amb la mateixa fruïció d'ara. Els publique per exemplaritat propagandística, sóc un polític de l'idioma. Faig poesia avantguardista perquè en altres qüestions prou més interessants i importants que les literàries també en sóc, o almenys me sento, d'avantguarda.

El seu compromís social i polític el va dur, en els convulsos anys trenta, a implicar-se en la defensa de la República —segons recordaven els seus alumnes, a l'abril del 1931, en conèixer-se els resultats de les eleccions municipals, s'hi va adreçar als xiquets amb un emotiu discurs en què va subratllar que qualsevol d'ells podria arribar ara a president de la República—; a reafirmar-se en el valencianisme com a part d'una identitat oberta i compartida —entrevistat en *La Revista*, afirma que és «valencià de la ciutat de València», i també «que sóc català»—; a defensar l'ensenyament en valencià, i a col·laborar en la lluita

contra el feixisme —el mes de juliol del 1937 va participar en el II Congrés Internacional d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura, com a membre de la delegació valenciana, que li va encarregar la redacció i presentació de la ponència valenciana «Informe de la delegació del País Valencià»—.

Finalment, l'activisme cultural es manifesta també molt clarament en la voluntat d'integració en el medi físic i social en què va viure: en el treball de recerca de les tradicions culturals —com es posa de manifest, per exemple, en *Les festes de Benassal* (1952)—, en la participació en activitats econòmiques i festives —com l'explotació de l'aigua de la Font d'en Segures o el món faller—, en l'activitat d'investigació històrica —que es concreta en l'edició d'*El llibre de rúbriques de Benassal* (1948) i d'*El llibre d'ordinacions* (1953)— i en l'excursionisme —que era una altra de les seues passions—.

Per a Carles Salvador, el territori era un element fonamental del país que ell somiava —respectuós amb el medi i protector d'esta font de coneixement inesgotable— i l'excursionisme, a més de ser un esport excel·lent, era un bon mitjà per a entrar-hi en contacte directe. A finals dels anys vint, va conèixer la revista *Valencia Atracción* i va començar a col·laborar-hi amb articles en castellà per a promocionar el turisme de la comarca. Des dels primers anys a Benassal, començà a caminar per a recollir fòssils, observar el paisatge o descobrir indrets carregats d'història, i va recórrer el terme de Benassal i altres poblacions veïnes. Durant els anys vint es publiquen en *Valencia Atracción* fotografies en què apareix amb diversos acompanyants, sovint hòmens, caminant pel terme: Font d'en Segures (1920), Xodos (1920), recinte emmurallat de Benassal (1928), coves de la Valltorta (cap al 1920) o coves de la Remígia d'Ares (1934).

4. Conclusions

La biografia de Carles Salvador és, en definitiva, un exercici permanent de ciutadania, com a mestre (rural i urbà), com a gramàtic i divulgador de la normativa, com a periodista i escriptor i, finalment, com a mestre de valencians. Capaç de compaginar la tasca professional, la vida diària com a mestre, amb el rigor intel·lectual de l'estudiós de la llengua i la cultura popular i amb les exigències de la creació literària, va treballar sempre amb la voluntat de teixir una delicada xarxa de complicitats, de relacions i amistats, amb algunes de les personalitats més rellevants de la cultura catalana de les primeres dècades del segle xx —Pompeu Fabra, Rosa Sensat, Josep Maria de Casacuberta, Adrià Gual, Alexandre Galí, Antoni Maria Alcover—, i singularment del valencianisme cultural —Josep Maria Bayarri, Miquel Duran, Nicolau Primitiu, Adolf Pizcueta, Lluís Revest, Manuel Sanchis Guarner, Enric Valor, Bernat Artola, Salvador Guinot o Gaetà Huguet, entre d'altres—, al costat dels quals va col·laborar activament amb les institucions valencianes de referència —la Universitat de València, el Centre de Cultura Valenciana, Lo Rat Penat i l'Institut d'Estudis Valencians—.

Com recordava Lluís Meseguer l'any 1993, a propòsit del centenari del naixement, Carles Salvador «no era poeta, però va escriure poesia; tampoc no era lingüista, però va ser un personatge bàsic de la normativa moderna difosa al País Valencià; no era tampoc novel·lista, ni assagista, ni polític, ni periodista, ni sociòleg, ni historiador», però «no es podria entendre cap aspecte de la cultura lingüística i literària valenciana entre els anys vint i els cinquanta del segle sense acudir a les dades presents dins l'obra del mestre i escriptor Carles Salvador i Gimeno (1893-1955)». Efectivament, no era plenament res de tot això però ho va ser tot, una figura clau per a entendre el trànsit del valencianisme entre l'edat de plata dels anys vint i trenta del segle passat i el renaixement del postfranquisme. En este sentit, podem acabar recordant que sense este home pont, sense Carles Salvador, promotor de tantes iniciatives (i tan diverses), no hauria sigut possible tot el que tenim en l'actualitat:

L'obra gramatical i la tasca d'impulsor de la normalització lingüística i cultural de Carles Salvador ha estat senzillament definitiva per al redreçament del País Valencià. Sense Carles Salvador, sense aquest home pont, la situació actual de la nostra llengua, amb totes les limitacions i totes les esclavituds que vulgueu, no hauria estat possible, ni hauria estat possible l'existència de bona part del nacionalisme valencià contemporani. (Peraire 1993, 11)

Convé que les noves generacions de valencians en siguen conscients, que guarden en la memòria tot el que van fer aquells hòmens i dones admirables i que segueixquen el seu exemple per a construir la societat valenciana del futur: una societat respectuosa amb la diversitat i conscient del valor de conservar la llengua i transmetre-la a les successives generacions, un món on siga visible la cultura valenciana en un univers globalitzat que tendix a la dissolució de la pluralitat en el magma homogeneïtzador i uniformitzador que imposen les llengües i cultures dominants.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMÀRIA

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT PRIMÀRIA

PRIMÀRIA

I. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

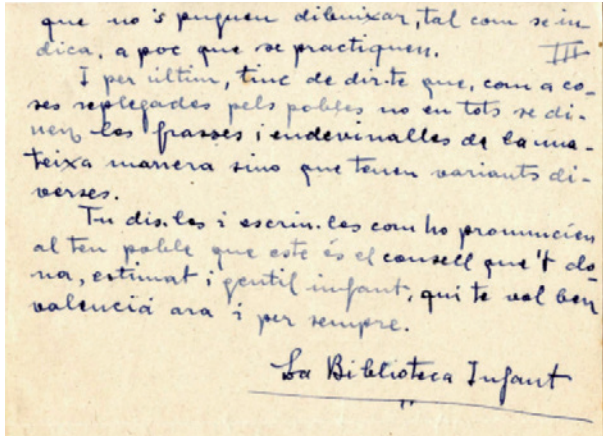
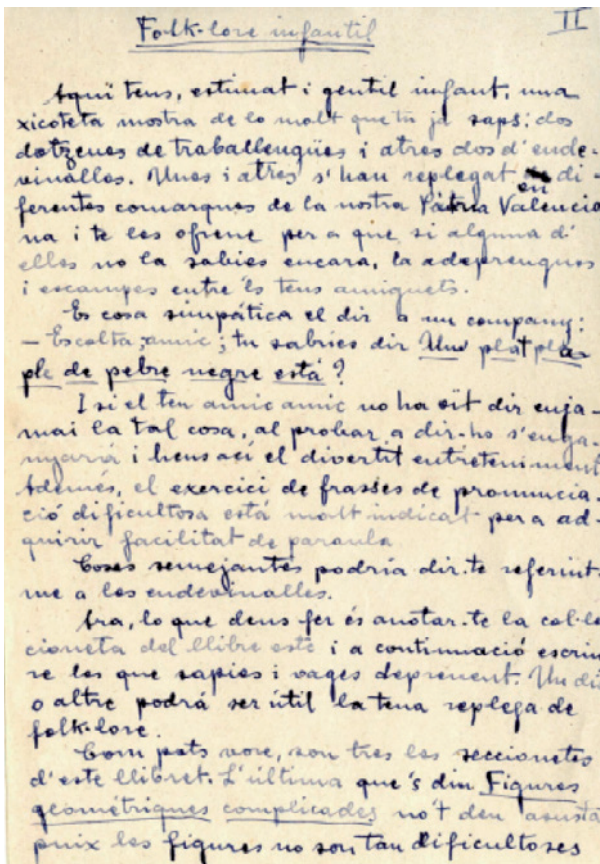
1. Llig el text següent, on Carles Salvador s'adreça als infants per a encomanar-los una tasca important, i contesta estes qüestions:

a) Saps explicar què vol dir *folklore*?

b) Has entès el que vol de tu?

c) Quin consell et dona?

d) Quines paraules no entens?

2. Tracta de desxifrar les endevinalles que ens proposa Carles Salvador.

Una *agüela* en una dent
crida a missa a tota la gent.

En la serra verdeja
i en la casa culeja.

Una cosa com un plat
que roda tot el mercat,
tic, tac, ja s'ha amagat.

Endevina, endevinalla,
quin animal pon en la palla?

Tinc ales i no puc volar,
tinc cames i no puc caminar,
i és tant el menjar que em donen
que tot ho torne a entregar.

De tots els *tamanys* jo sóc,
i en tots els llocs em trobe,
des de la més pobra casa
hasta el *palacio* del *conde*,
per més que sense importància
tots me la voleu donar
i al que em demana consell
sempre dic la veritat.

3. Després de veure el documental *La llarga vida de les paraules*, pots conèixer els aspectes més destacats d'este mestre, escriptor i gramàtic:

a) Coneixes Carles Salvador?

b) T'ha agradat el documental?

c) Què et suggerix el títol del documental *La llarga vida de les paraules*?

d) En este vídeo es veuen imatges actuals i de l'època de Carles Salvador. Veus moltes diferències?

e) Quines coses t'han paregut més curioses?

II. ACTIVITATS RELACIONADES AMB ELS CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ «CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS»

4. Amb la informació dels panells de l'exposició «Carles Salvador i el seu temps» pots completar la següent fitxa biogràfica de l'autor.

Nom: _____	
Cognoms: _____	
Lloc de naixement: _____	
Any del naixement: _____	
Any de la mort: _____	
Ofici del pare: _____ Ofici de la mare: _____	
Oficis: _____, _____, _____, _____ o _____.	
OBRES:	
Poètiques: _____	

Narratives: _____	

Teatral: _____	

Periodístiques: _____	

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT PRIMÀRIA

VALÈNCIA NOVA

EL VALENCIANISME EN LA SOCIETAT CONTEMPORÀNIA

En el vitalisme o les greus crisis de la vida social, s'estengué la cultura del valencianisme: conservador, liberal, republicà, revolucionari, impregnant les polèmiques religioses o falques, empresarials o obreres, manifestades en els casinos i els ateneus, els cafès i els comerços, els centres obrers o els cercles cívics. Les tertúlies dels literats tenien locals històrics: el Cercle de Belles Arts, i establiments com el Café el Siglo, el Lyon d'Or, i en la postguerra, en domicilis com el de Miquel Adlert, les llibreries d'Almela i Vives o Dávila, i bars com Sorolla, Barrachina o Casa Pedro...

Amb localisme i universalisme. Amb efeluc sentimental i racionalisme intel·lectual. Amb lleialtat tradicional i voluntat progressista. Tals foren els signes de la festa i l'enginy popular del carrer, al llarg del cicle anual: sant Antoni, les romeries, primaverats, les Falles, les Fogueres, el Corpus, els Moros i Cristians, les Festes d'Agost... I es feren protagonistes al si de les bandes de música o els grups festivals, els còsmes o els camps d'esports, les processons religioses o cíviques, els mitjans o els aplècs reivindicatius.

El valencianisme polític es va fer sentir en les terres germanes de Catalunya i les Illes Balears. Tant passos històrics en la germanor lingüística recuperada durant la Renaixença, i en tota Espanya. A més de condicionar les orientacions majoritàries, guanyà presència en tot el territori: València Nova (1904), Joventut Valencianista (1908), Joventut Nacionalista Republicana (1915), Unió Valencianista Regional (1918), Agrupació Nacionalista Escolar (1919), Joventut Nacionalista Obrera (1921)... Fins a la dècada de la Segona República el 1931 i el 1937: Dreta Regional Valenciana, Unió Valencianista, Agrupació Valencianista Republicana, Acció Nacionalista Valenciana - Acció Valenciana, Agrupació Regionalista Alacantina, Esquerra Republicana del País Valencià, Esquerra Valenciana, Partit Valencianista d'Esquerra, Nova Germanor.

Sempre la llengua formà part essencial del valencianisme. El diàleg de tendències ideològiques va unir la llengua a la qualitatècnica i humanista, a la creació artística i literària, treballant per la lleialtat històrica del Regne de València, la vitalitat d'una Regió Valenciana audaç i plena d'Españes contemporània, i un País Valencià modern.

5. Podries dir quines localitats coneixes on se celebren festes de renom, com les que et proposem a continuació? Comenta breument en què consistix cada festa.

Sant Antoni

Les romeries

Les Falles

Les Fogueres

El Corpus

Moros i Cristians

Les festes d'Agost

També pots trobar tres noms diferents per a anomenar la Comunitat Valenciana. Descobrix-los i escriu-los:

 Panell 2

En este panell pots descobrir com ocupava la societat de l'època el seu temps d'oci. Trobaràs també tot un seguit de festes populars molt arrelades a la nostra cultura.

Panell 4

En este altre panell trobaràs una gran quantitat de publicacions i revistes culturals a través de les quals el valencià es va anar expandint.

6. Localitza en la sopa de lletres els títols de sis publicacions i escriu-los:

I	V	P	L	M	K	W	N	O	I	Y	Q	Y	A	T
V	A	L	E	N	C	I	A	N	O	V	A	Q	L	P
A	I	C	N	E	L	A	V	E	L	B	O	P	L	E
H	N	V	E	U	D	E	L	A	P	L	A	N	A	Z
K	O	K	A	E	Q	T	K	S	U	U	J	R	E	Q
Ç	S	E	E	E	J	J	P	Q	C	A	A	C	V	N
T	T	L	V	H	P	O	M	P	H	N	I	S	N	I
J	R	C	X	J	U	Z	H	P	U	B	S	L	P	U
A	E	A	X	I	P	A	T	R	I	A	N	O	V	A
J	T	M	D	R	P	E	V	B	N	D	T	M	H	B
O	E	I	S	T	J	K	S	S	O	A	L	J	M	V
E	A	O	O	G	B	T	C	C	U	N	U	R	N	Q
E	T	L	U	P	D	R	N	T	L	R	H	O	C	R
K	R	L	N	N	U	P	Q	D	E	A	Ç	H	W	D
X	O	S	D	M	S	R	M	N	I	M	T	F	S	B

7. Contesta ara les preguntes següents tenint en compte totes les publicacions que apareixen en el panell explicatiu:

a) Quina publicació va tindre més difusió?

b) Quina revista va editar-se en l'estranger?

c) Quina altra revista hagué de canviar de nom per a superar certes prohibicions?

8. Ara que ets un expert en publicacions, si hagueres de fer una revista, sobre quina temàtica t'agradaria fer-la? I si hagueres de triar un nom per a la revista, quin nom li posaries?

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT PRIMÀRIA

Panel 6

En este panell pots veure com era l'escola durant les primeres dècades del segle xx.

L'ESCOLA VALENCIANA
MESTRES, EDUCACIÓ, TERRITORI, CULTURA

La contribució de les escoles rurals i urbanes a la modernització de la societat valenciana ha resultat decisiva.

Les generacions de mestres del temps de Carles Salvador reberen l'aflux dels centres de recerca, com la Institució Lliure de Ensenyanza, o de l'Escola d'Estiu de la Generalitat de Catalunya. L'Escola Moderna i altres tendències pedagògiques d'Europa de principi del segle xx són la base de la màxima contribució de l'escola valenciana contemporània. Així, de les tècniques de Celestin Freinet per a la pràctica de la lectura i l'escriptura, o través de la Impremta escolar, deriven importants vestigis educatius: un valencià com **Ibèria** i **Sembra**.

6

Palau de l'Institut Francès situat en Canósses de la Pau, ja en abans de 1932, Centre de Carles Salvador sobre la Ferrament de la màquina i el llibre, en l'Associació de Mestres de Jovells, Lletres, Carles Freinet, Carles Salvador, Francesc Ferrer i Guàrdia, Joan M. Borras i Ferrer i l'Associació de Mestres.

El centre escolar amb alumnes de l'Escola de Sant Pau (1933).

La revista Empar Navarro amb alumnes, en un petit col·legi en el camp.

Impremta escolar amb una impremta, amb un tipus de tipografia en Sant Pau de Mestres, dirigida per Enric Soler.

Revista (1930) revista de l'Escola de Sant Joan de Móra, dirigida per Enric Soler.

Revista (1934), revista primera de l'Escola de Castelló, dirigida per Antoni Ferrer Canals.

L'educació contemporània valenciana és definida pel compromís dels mestres valencians amb l'escola rural i l'escola pública, laica, igualitària i integrada en el territori. Particular importància té l'activitat física, l'excursionisme i l'aprenentatge experimental, així com la participació en el cicle anual del poble o la comarca. Així, destaquen les colònies escolars d'estiu en diverses poblacions i contrades valencianes, organitzades per ajuntaments, associacions juvenils o de temps lliure, religioses o obreres, com la Colònia Valencianista de Sant Pau d'Albocàsser (1933), organitzada per la Societat Cristiana de Cultura. L'excursionisme valencià tenia diverses tradicions, com la dels centres excursionistes: amb els precedents dels anys vint i trenta, cal destacar els centres excursionistes de València (fundat el 1946, amb personalitats com Enric Bellí, a més, dirigent dels *boy scouts* valencians), Alcoi (1949), Alacant (1954) o Castelló de la Plana (1955). Junts amb altres associacions naturalistes i d'oci.

Cal destacar, dins l'associacionisme professional valencianista, l'Associació de Mestres Valencians, objecte de la crida de Carles Salvador, Serafi Salort i Enric Soler el 1932. Constituída el 1934, la van presidir Empar Navarro i, posteriorment, Maximilià Thouss.

Tota esta activitat —interrompuda dràsticament després de la Guerra d'Espanya— es va exterioritzar a través de l'associacionisme sindical i de moviment i activitats. Tanmateix, és mèrit de dos generacions de mestres valencianistes: Maximilià Thouss Llorens, Empar Navarro, Bernat Ortís, Carles Salvador, Antoni Vallat, Prudenci Alcega, Enric Soler, Serafi Salort, Pasqual Aulís, Vicent Nicolau, Xavier Pallarès, Joan Senent, Conra Bellmunt, Angelina Carricer, Antoni Pons, Joan M. Borràs, Bolo Sentmarç, Ismael Rosales, Carme Domènec, Miquel Ferràndiz, Antoni Tarró, Baldomer Vendrell, Lambert Castells... i els qui, iniciats en la postguerra, següeren el camí valencià de l'educació.

Alguns d'aquells mestres i professors foren també mestres literats: així, Joan Manuel Borràs Jaume, Maximilià Thouss Llorens, Carles Salvador, Enric Soler... i alguns altres, a més de pedagogs, foren estudiosos de la llengua, com Bernat Ortís i Carles Salvador.

9. En l'educació d'aquell temps es donava molta importància a determinades activitats.

a) Esmenta'n almenys tres.

b) Si ho compares amb la teua escola, creus que estes activitats continuen tenint la mateixa importància? Raona la resposta.

10. En les fotografies apareixen models d'impremta que s'utilitzaven per a imprimir o fer còpies.

a) En l'actualitat, quins aparells tens en la teua escola que servixen per a fer esta funció?

b) Quins altres aparells hi ha actualment, que abans no es coneixien? Creus que estos nous aparells han canviat molt la manera de treballar en les aules? Raona la resposta.

Panell 7

Com pots comprovar després de llegir este panell, ensenyar i aprendre en valencià no era fàcil. Per això es van crear nombroses entitats per a protegir i fomentar este dret. Una d'elles va ser l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana l'any 1934.

11. La primera imatge del panell correspon al seu antic logotip. Un logotip és un símbol gràfic que s'utilitza per a representar determinades entitats i facilitar, així, la seua identificació. Actualment, en trobem per tot arreu (en els anuncis publicitaris, en la roba, pels carrers, etc.).

Series capaç de dissenyar un nou logotip per a esta associació?

Logotip de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana (1934)

GRAMATICA VALENCIANA

PRIMER LIBRE PER A INFANTS

RONDELLES VALENCIANES

La primera imatge del panell correspon al seu antic logotip. Un logotip és un símbol gràfic que s'utilitza per a representar determinades entitats i facilitar, així, la seua identificació. Actualment, en trobem per tot arreu (en els anuncis publicitaris, en la roba, pels carrers, etc.).

Series capaç de dissenyar un nou logotip per a esta associació?

L'escola valenciana, activa i moderna, es basa en la incorporació de la llengua en la centralitat del currículum educatiu, i també en la seua funció de cohesió i de modernització de la societat.

Entre les entitats fundacionals de l'ensenyament de la llengua, cal citar l'associació **Nostra Parla** (1918) i l'**Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana**, sorgida el 1921 i generalitzada el 1934, amb suport del Centre d'Actuació Valencianista. Si bé hi participen mestres majoritàriament de les comarques del nord, a poc a poc s'estén a comarques centrals i a Alacant.

L'ensenyament de la llengua, sense arribar mai a establir-se oficialment, prosperà a través del **Centre de Cultura Valenciana**, **Lo Rat Penat** i el **Centre d'Actuació Valencianista**, en seminaris de la **Universitat de València**. També cal recordar els cursos de Castelló, promoguts per Gaetà Huguet (impartits, entre altres, per Lluís Revest).

Els cursos per correspondència tenen com a referent els de Carles Salvador en **El Camí** (del 4 de març del 1933 al 8 de setembre del 1934), amb materials útils per als impulsats per l'APEV i el Centre de Cultura Valenciana. L'ensenyament s'intentà incorporar a Unió Radio de València. Durant el curs 1937-1938 es crearen càtedres en tres instituts de Batxillerat, que no pogueren iniciar els cursos reglats.

Entre les iniciatives de la postguerra, són cabdals els cursos de Lo Rat Penat, impartits des del 1949 per la **Secció de Literatura i Filologia**, formada per C. Salvador, E. Soler, E. Valor, i J. Giner. El claustre de professors s'anà ampliant, i els alumnes provenien ja no només de València i les comarques, sinó de Barcelona i de Madrid, i de les Balears, Tarragona, Tortosa, Discalca; i fins i tot d'Itàlia, França, Alemanya... En absència d'altres institucions oficials, les conferències de clausura dels cursos passaren a ser esdeveniments. Així, els primers: Domingo Fletcher, **Els valencians pre-romans** (1954); Francesc Almeida, **Panorama històric de la literatura valenciana** (1955); Joan Fuster, **El món literari de sor Isabel de Villena** (1956).

FONTS: Pàgina del Primer llibre per a infants (1932), de Lambert A. Carballé i Enric Badi, editat pel Centre d'Actuació Valencianista.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMÀRIA

15. Series capaç de seguir el seu rastre i localitzar les localitats on va deixar empremta? Situa en el mapa les poblacions anteriors, posant el número corresponent, i escriu el nom de la comarca de què forma part cada municipi:

L'Alt Maestrat

La Vall d'Albaida

El Baix Maestrat

L'Horta

La Plana Alta

16. Potser no el reconeixes, però en el panell 10 hi ha una caricatura de Carles Salvador feta per Romà Bonet. T'atreuixes amb este repte artístic? Et donem un retrat del protagonista i la resta, és cosa teua!

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT PRIMÀRIA

Panell 11

En este panell ens introduïm en les obres d'este gran literat que domina tots els gèneres literaris: des de la poesia, passant per la novel·la i l'assaig, fins al teatre.

17. En este panell trobaràs tota la informació necessària per a resoldre l'encreuat. Busca-hi els títols que corresponen a les definicions i coneixeràs una part de la seua extensa obra.

Horizontals:

1. El primer article publicat el 1913.
3. Nom del poemari gràcies al qual guanya la Flor Natural el 1929.
6. Obra amb la qual culmina la seua acció normativa.
8. Narració breu publicada en la col·lecció *Nostra Novel·la*.
10. Recull de les seues memòries juvenils.
12. Un dels seus millors poemes.
13. El seu últim poema.

Verticals:

- C. El seu primer poema escrit.
- E. Poema que es convertí en l'himne de Benassal.

L'OBRA NOVA DE CARLES SALVADOR

EL MESTRE, EL FILOLEG, EL LITERAT

Carles Salvador devant la seua biblioteca i guardons. Benassal.

Vista al moment a "Teatre" (Llibre de Memòries, Carles Salvador amb Josep Benet, Enric Serra i Enric Soler).

Carles Salvador (1955) realitzant una lectura, en ocasió de les noces d'argent, al teatre "Madruga València" de Benassal.

Tal com prefiguraven les memòries juvenils titulades *La vida nova* (una de les seues millors obres, interrompuda el 1920), l'obra de Carles Salvador és una vasta indagació en la pàtria —l'ànima valenciana, el territori, la memòria— i en el món —la modernitat, les arts, la pedagogia. És així, entrellaçant tots els gèneres i nivells estètics, des del primer poema escrit, "Clam" (1908), i el primer article publicat, "Lo cant del trovador" (1913, en *Foc y flama*), fins al darrer poema, "Idil·li sobre l'astalt", en la primavera del 1955, any en què guanya quatre premis literaris —el Certamen Literari de Castelló de la Plana, la Festa del Llibre de València, la Coronació del Crist de la Fe de Sagunt i el V Centenari de la canonització de sant Vicent— i es registra la tercera edició de la seua *Gramàtica valenciana*, amb els col·laboradors de Lo Rat Penat V. Ferris, F. Ferrer i E. Valor.

En el camp pedagògic, impulsà la llengua en l'escola moderna, amb articles, activitats i cursos presidits per unes idees expressades en les històriques conferències del 1919, a València, i del 1932, en l'Escola d'Estiu de Barcelona (sessió presidida per Pompeu Fabra), i en l'Assemblea de Mestres, a Castelló de la Plana. La seua acció normativa, culminada en la *Gramàtica valenciana* (1951, fins a desset edicions); procedent del *Vocabulari ortogràfic* (1933), implicà la difusió massiva de les Normes de Castelló.

La literatura, comesa idealista permanent sense separar-se de la pedagogia i de la llengua, perviu en forma d'enciclopèdia d'obres en general menudes i intenses, emotives i pràctiques, com els reculls poètics *Vermell en to major* o *l'indit Vèles i gavines*; les narracions *El maniqui d'argila*, *Barbafiorida professor*, *L'auca de les aques* o *L'home sense braços*; les peces dramàtiques *La pau dels poblets* o *L'amor camí del cel*; i el guió *Tirant lo Blanc* per al compositor J. Rodrigo.

No hi ha fronteres ni entre gèneres ni entre temes en el seu llegat literari: el vibrant "Cant a l'escola", musicat per Perfecte Artola, que esdevingué himne de Benassal; "Nocturn", un dels seus millors poemes, aparegut el 1927 en *Diario de Castellón* i després inclòs en el seu avantguardista *Vermell en to major* (1929), o, de manera costània, la publicació d'articles com "El jazz, el maquilisme i la poesia pura", que generen encreuaments dialèctics amb altres col·legues de generació en la revista *Taula de Lletres Valencianes*.

De la seua mà o de la màquina d'escriure, a més de la literatura, sorgiren més de 600 articles breus que viatjaren a les premses de més de 60 publicacions —sobretot, *Libertat* i *Diario de Castellón*, a més dels diaris de referència de València i Barcelona—, amb sèries com "Glossari", "Carnet Bibliogràfic" o "Carnet Internacional", que el convertiren en plurius seguidor de les ambèdotes i categories que batgaven al si del poble valencià i pels quatre vents d'Europa.

Unes qualitats originals i coherents, compromeses amb la proximitat quotidiana, i des d'una ciutadania valenciana permanent, obertes a la transcendència de la humanitat. Un mestre de valencians.

Dipòsit del maniqui, el 1920. A més d'alguns altres, Carles Salvador va publicar el primer article publicat el 1913.

Taula de treball i biblioteca d'Enric Serra, activista, exposades en la Fundació Carles Salvador de Benassal.

NOstra NOVEL·LA, EL MANIQUÍ D'ARGILA, El maniqui d'argila (1920), Vermell en to major (1929), Carles Salvador, Vocabulari ortogràfic.

Colectiu de llibres de poesia.

Valencià per a l'Escola.

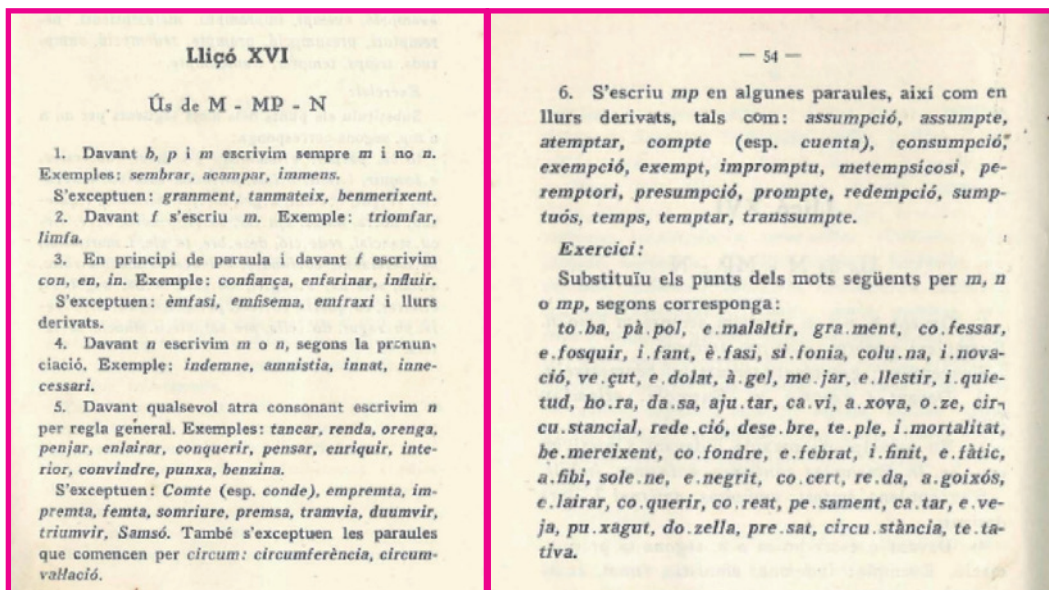
Colectiu de Carles Salvador, "Enxuf" amb les quatre barres i orla "València per donem de nos".

FONTS: Dipòsit de Carles Salvador, tal com se conserva en la Fundació Carles Salvador (Benassal).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U
1																					
2																					
3																					
4																					
5																					
6																					
7																					
8																					
9																					
10																					
11																					
12																					
13																					
14																					

III. Activitats d'aprofundiment

18. Fes una ullada a la lliçó XVI sobre l'ús de *m-mp-n* del llibre *Ortografia valenciana. Curs elemental amb exercicis pràctics*, que Carles Salvador va escriure al març del 1937, fa més de 80 anys.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT PRIMÀRIA

a) Durant la teua etapa escolar has vist alguna cosa semblant?

b) I els exercicis, n'has fet de semblants?

c) Creus que ha canviat molt la manera d'aprendre i ensenyar les regles d'ortografia?

19. Tot seguit tens dos poemes d'este gran poeta, però algunes paraules s'han perdut pel camí. Acaba de completar-los amb les paraules que et donem i ja pots gaudir de la seua lectura. Per si de cas et servix d'ajuda, recorda que els poemes sovint tenen rima.

Vaixell de joguina: camí, presoner, faria, petit, cantar, glassa, vaixell, mar, bergantí, corda.

Floral: poema, somrís, fuges, sento, mi, volar, goig.

Vaixell de joguina

Damunt de la llibreria
tinc un _____ bergantí
que, ni de nit, ni de dia
—pobra nau— no fa_____.

Este _____ em recorda
l'amplària de la mar,
el vent que entre corda i _____
xiula horitzons en passar,

el núvol gris fet de _____
i l'home bru del timó

que fuma i té molta traça
per _____ tota cançó.

Vaixell petit, de joguina,
entre llibres _____!
Et manca un vol de gavina
i el càntic d'un mariner
per, navegant de bolina,
eixir a alta _____ lleuger.

Damunt de la llibreria
tinc un petit _____;
quan el mire cada dia
veig que ell, si pogués, _____
per la mar un llarg camí.
Carles Salvador, *Veles i gavines* (1948)

Floral

No véns, imatge, a mi
si no que em _____.
Te _____ dins de mi
i les danses que fas me commouen.

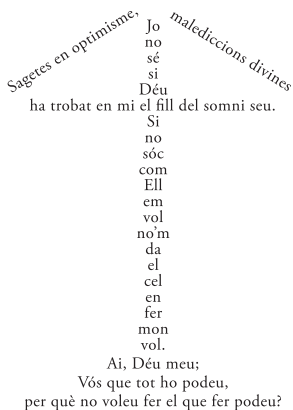
Vas als meus dits
i és un nou _____ el meu tacte;
i als ulls, i un _____
decora ma faç;
i als peus, i
són alades mes passes.

Llavors t'apartes de _____
—cara imatge— i te veig
_____, au subtil, i posar-te al paper
albí.
I eres, aleshores, el vers,
el _____ i el meu esperit.

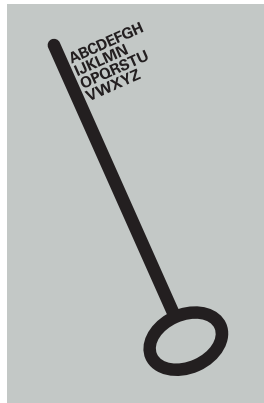
Carles Salvador, *Vermell en to major* (1929)

20. Ben diferents d'esta poesia són els cal·ligrames, un tipus de poema visual on el text, siga una paraula o bé una frase, representa de manera gràfica el seu contingut.

a) Observa atentament estos dos poemes i indica quina figura representa cadascun i quin és el missatge o contingut que volen transmetre en cada cas els seus autors?

Cal·ligrama de Carles Salvador

Cal·ligrama de Joan Brossa

b) Ara, vos atreviu a fer un cal·ligrama? Penseu el tema i el que voleu dir, trieu la forma i escriviu el text en un full. Podeu utilitzar colors i tipus de lletra diferents. Quan els tingueu acabats, exposeu tots els poemes que heu creat i organitzeu un recital poètic a classe.

21. Tenim un problema, perquè han desaparegut els títols d'estos quatre poemes del recull *Fira de mostres* (1929), de Carles Salvador. Sabent que pertanyen al glossari de les estacions de l'any, saps trobar el títol de cadascun?

Sonen totes les trompetes
i els colors tots són vibrants;
el blau cel captiva l'ànima
i el Sol riu bons averanys.

Cada pam de terra guanya
la verdor que el va exornant
cada gota d'aigua entona
la cançó que canta el camp.

Tots els arbres es vesteixen
amb la joia del fullam;
tota branca té una antífona,
tot camí, l'oreig suau.

Les estrelles despentin
llurs cabells de llum flotant;
l'aire roba el seu perfum
del verger on s'ha aturat.

Els ocells van fent la terra
d'un amor que no té planys.
Cada boca duu floretes;
tots els ulls, un dolç mirar.

Despentina el vent l'acàcia;
fulla a fulla baixa l'or
i al passeig s'arremolina
dins l'estrofa de sa mort.

S'aclareixen tots els ocres;
l'hora és aspra i té fredors.
Minva el verd i en la grisalla
tots els pàmpols són de foc.

Tot bancal té sa collita;
tota casa, fa sa olor.
Cada test en les finestres
llu dels geranis les flors.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMÀRIA

L'estelada és fredolica
i és més clara al tremolor.
Passa el vent, ales obertes,
i és tot pàl·lid dins son vol.

L'olivera no es desfulla,
ni es despulla el pi, ni el boix
i la jove enamorada
fa un caliu del seu amor.

Cau la pluja i cada gota
xipolleja en els bassals.
La muntanya, fredolica,
tota blanca s'ha posat.

La puput del bosc s'escapa:
coloraines pels bancals.
La morada llum del dia
fa més negre el fanguissar.

L'albereda és esquelètica;
l'aiguaneu atura el pas.
L'aire es filtra per les portes
refrescant tot abrigall.

Creix el foc sots la campana
tova i fosca de la llar
i les flames són les ales
de quimeres tremolants.

Ha florit ja l'argilaga;
la garriga lluu l'afany
i l'Amor si Amor no arriba
s'esbadella en plor amarg.

El coixí d'una fadrina
com un núvol crema el cel;
l'ala fosca d'oroneta
talla l'aire al seu plaer.

Tot el blau del mar tremola;
tota vela és gallaret.
Cada platja és teoria
de colors, fembres i veus.

Camps a fora, tot poeta
té en els arbres un dossier.
Tota nit té el seu elogi;
tot mussol té el seu xisclet.

Les remors de tota cuca
van germinant els erms esquerps;
la fumera grisa clara
té volutes d'ornament.

Tota ovella fa pastura,
tota abella fa sa mel.
Cada jove se desvetla
somniaant un cupidell.

22. Ara ja teniu una idea més clara de la vida i l'obra de Carles Salvador. És hora de posar en comú els aspectes més rellevants d'este personatge. Entre tots podeu fer una auca.

Una auca és un conjunt de vinyetes disposades en una única peça que representa la biografia resumida d'un personatge o la història d'un fet concret. Cadascuna de les vinyetes va acompanyada d'un text breu escrit en vers que recolza sobre un dibuix. Generalment el text que acompanya el dibuix pren la forma de redolí, de manera que es busca la rima i la sonoritat.

Per a fer l'auca seguiu els passos següents:

-Decidiu i anoteu els fets més importants de la vida de Carles Salvador.

-Després, per parelles trieu un episodi de la biografia d'este personatge i realitzeu una vinyeta. Recordeu que cada vinyeta necessita una il·lustració i un redolí.

-Després col·loqueu les vinyetes seguint l'orde a manera de mural.

Podeu exposar la vostra auca a la resta de companys de l'escola, i així també podran conèixer breument la figura de Carles Salvador.

EN EL CENTENARI DEL NAIXEMENT DE L'ESCRITOR (1911-2000)

L'AUCA D'ENRIC VALOR

TEXTOS: ACADEMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA / JESÚS HUBERT ILLUSTRACIONS: JESÚS HUBERT

			
NAIX A CASTALLA ENRIC VALOR, A L'AGOST, QUINA CALOR! FENT DE L'ONZE UN ANY MILLOR.	AL SI D'UNA FAMÍLIA BENESTANT, DE L'ARISTOCRÀCIA RURAL, AL BELL MIG D'ALACANT.	PERÒ PER L'ATAC DE FIL·LOXERA, TOTA LA COMARCA VA AMB PENA MENTRES LA POBRESA UFANA ALENA.	AIXÍ QUE TOCA ESTUDIAR, COMERÇ PER A TREBALLAR I LLENGUA PER A CREAR.
			
EN EL "TIO CUC" COL·LABORA, EN L'ORTOGRAFIA ASSESSORA, I ELS ERRORS NINGÚ ENFORA.	MAMPREN L'ACTIVITAT VALENCANISTA, FA DE LOCUTOR, CORRECTOR I PERIODISTA, I NO SE LI CANJA LA VISTA!	ELL S'ESTIMA TOTA ESTA SERRA, PERÒ ESCLATA EXHA GUERRA, I DE SANG S'AMERA LA TERRA.	LA LLIBERTAT S'ALLUNYA, S'ALLUNYA, EL NOSTRE PAÍS, MARE, S'ENRUNA! I NO ES POT DIR NI PRUNYA!
			
EN SECRET S'HAN D'AMAGAR, A LES TEXTUÏLES CAL AMAR, I EL VALENCIÀ, DEFENSAR.	ALLÀ SEMPRE TÈ FRED, A VALÈNCIA CORRE AIRET: VAL MÉS UN SENYOR BARRET.	LA GENT PARLA I NO CALLA QUAN LI CONTEN LA RONDALLA, QUE ELL REDACTA I TREBALLA.	DE BRUIXES, FIDES I XIQUETS, VAN ESTOS RELATS PLENETS... ALGUNS TENEN QUEIXALETS!
			
TÈ VALOR, LA POR NO L'ESPANTA, EN "GORG", L'HOMENOT ES PLANTA, PERÒ VA LA CENSURA I EL TANCÀ!	EL RECORD, ENÇARA BEN VIU, AL COR D'ENRIC ÈS UN CALIU, "SENSE LA TERRA PROMESA" ESCRIU.	PER FI ARRIBA LA DEMOCRÀCIA I, AMB TOTA JUSTÍCIA I GRÀCIA, D'HOMENITGES EN REP UNA CANJA!	L'ANY DOS MIL ÈNS DEIXARES, ENRIC, ARA ÈNS QUEDEN ELS TEUS ESCRITS, I EL NOSTRE POBLE ÈS MÉS RIC.

ACADEMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA

PRIMER CICLE D'ESO

associació
protectora
de
l'ensenyança
valenciana

PRIMER CICLE D'ESO

I. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

1. Després de veure el documental *La llarga vida de les paraules* (2012) i contesta les preguntes següents:

a) Indica quines paraules s'escriuen en la pissarra al llarg del documental i explica quin significat i quina funció tenen estes paraules i la manera com es presenten en la pantalla.

b) Encercla els qualificatius que encaixen amb la vida i obra de Carles Salvador:

mestre d'escola	professor universitari
fotògraf	escriptor
poeta	muntyenc
cuiner	gramàtic
esportista	músic
polític	pedagog

c) Marca els atributs que els antics alumnes de Carles Salvador, a Benassal i a Benimaclet, dediquen al seu mestre en dos moments del documental:

bondadós	agradable
recte	<i>carinyós</i>
abstret (de vegades)	venerable
irònic	respectable
ben vestit	pacient
<i>Don Carles</i>	antipàtic

d) Ara pensa: quines característiques hauria de tindre un bon mestre o mestra segons el teu criteri?

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

e) Relaciona els anys següents amb els esdeveniments vinculats a Carles Salvador que apareixen en el documental:

1893	1915	1921	1932	1933	1934	1936	1937	1949	1955	1976	1980	2012
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

	Carles Salvador, entre d'altres, organitza per primera volta els Cursos de Valencià per Correspondència en la institució Lo Rat Penat.
	Arriba la guerra, però Carles Salvador es mantindrà fidel a la República fins al final. Este any s'inscriurà com a membre de l'Aliança d'Intel·lectuals per a Defensa de la Cultura, creada a València per l'artista plàstic Josep Renau.
	Carles Salvador i d'altres com Adolf Pizcueta i Vicent Tomàs i Martí assisteixen al Segon Aplec de Betxí, on es crearà l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana.
	S'estrena el documental sobre Carles Salvador titulat <i>La llarga vida de les paraules</i> .
	El mestre Carles Salvador és destinat a l'escola de Benassal, després d'haver sigut mestre a Aiello de Malferit i a la Pobla de Benifassà.
	El dia 17 de gener, naix Carles Salvador en el barri del Carme de València, en el si d'una família de menestrals: el pare era fuster, i la mare, teixidora.
	Carles Salvador escriu la comunicació «El bilingüisme. Problemes que planteja a l'escola».
	S'afilia al Partit Valencianista d'Esquerra i formarà part del recentment creat Institut d'Estudis Valencians.
	Carles Salvador, amb Enric Soler i Godes i Antoni Porcar, organitza unes colònies en l'ermita de Sant Pau d'Albocàsser, que és una escola d'estiu en valencià.
	S'estrena la pel·lícula <i>El maniquí d'argila</i> , basada en la seua novel·leta amb el mateix nom.
	El 7 de juliol d'este any, Carles Salvador mor a Benimaclet.
	Després de quasi 20 anys de mestre a Benassal, Carles Salvador se'n va a una escola de Benimaclet, tot i que continua estiuellant a Benassal.
	S'estrena el documental sobre Carles Salvador amb el títol <i>Elogi d'un xiprer</i> .

2. El documental *Elogi d'un xiprer* (1976) rep el nom d'un llibre de poemes d'este autor escrit l'any 1929, tal com passa amb el film *El maniquí d'argila* (1980), que compartix títol amb una novel·la curta també de Carles Salvador publicada l'any 1931. No és este el motiu del títol del documental *La llarga vida de les paraules*.

a) Quin podria ser el motiu d'este títol per a un documental sobre Carles Salvador?

b) A quina faceta o facetes de la vida d'este mestre, estudiós de la llengua i escriptor fa referència el títol?

3. Utilitzant les lletres del nom de Carles Salvador com a inicials de cada vers, escriu un poema sobre un tema qualsevol:

C.....
A.....
R.....
L.....
E.....
S.....

S.....
A.....
L.....
V.....
A.....
D.....
O.....
R.....

4. Llig el poema següent de Carles Salvador i completa els espais buits amb les paraules proposades:

a) Escriu el mot que cal en cadascuna de les tres primeres estrofes. Cal utilitzar *ulls*, *cor* i *llavi*.

b) En les estrofes tercera, quarta i cinquena, hi ha, respectivament, una paraula marcada: els verbs *nia* (*niar*) i *esbadella* (*esbadellar*) i el substantiu *primala*. Consulta'n el significat en el diccionari (pots utilitzar el diccionari en línia DNV).

Poema de tu i jo

Dins l'amagatall del
hi ha una galta pàl·lida,
la tebior d'un bes molt fi
i una paraula punxaguda
que tu mai no vas dir-me.

Dins l'amagatall del
hi ha desiguals petjades
d'unes dents amorosides:
—Tot el somni d'un Amor
dorm, caut, al trèvol dels llavis—.

Dins l'amagatall dels
nia la teua mirada
ben farcida de guspises
com el cel replé d'estrelles...

El teu llavi s'**esbadella**.
Tremola al vent del desig, el teu cor...
I l'Amor, nu i fredoluc,
cus i recús, per cobrir-se,
les sedes dels nostres records;

(la primera rosa que vas prendre'm,
el primer bes que et vaig collir,
tota la primera nit de noces
i aquell plor de **primala** que va fer,
en nàixer, el nostre fill).

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

5. Ací tens un conte escrit per Carles Salvador i titulat *La Taronja*. Reordena els paràgrafs del text per a reconstruir el conte original.

a)

Un vagabund, en vore la Taronja, la prengué amorosit. I duent-la als llavis xuclà la dolçor, exclamant:

—Què saborosa!

b)

Un mariner que la replegà va llançar-la com un projectil a un grup de companyons. La Taronja va dir:

—Pobra de mi i quin mal tracte rebo. Ja sóc bruta de fang!

En això uns xiquets la prenen de terra i es guerregen riolers valeiant-la d'ací cap allà. La Taronja sumicava:

c)

—Pobra de mi. Si seguix aquesta lluita van a obrir-me! I la Taronja seguia essent-ne la joia dels infants anglesos.

—Ai! pobra de mi; m'han rebotat contra la paret —digué.

I plorava, plorava mullant la terra de llàgrimes. Els infants l'abandonaren.

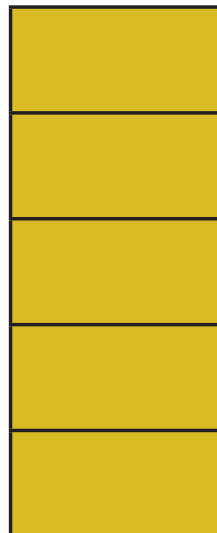
d)

Al país anglés hi era una folga quan la Taronja aplegava. Llavors va caure a l'aigua salabrosa. La caixa que la guardava com en un estuig s'havia obert.

e)

Va nàixer, vora la mar, en l'ample jardí de fruites d'or. Humil, va créixer, sota el brançatge mig tapada per les fulles odorants. Però el llaurador, elegint-la l'embolcallà amb paper d'argent i li féu pendre llarga travessia fins les terres del Nord.

Carles Salvador, Poesia, pp. 134-135

6. Ara llegirem un conjunt de dotze poemes molt breus que Cales Salvador escrigué amb el títol *Hai-kais*. Cadascun dels dotze *hai-kais* té un títol específic, però s'han perdut i en esta relació apareixen desordenats. Per parelles, relacioneu cada poema de cada bloc amb el seu títol i, en acabar, proveu que heu coincidit en la tria.

Bloc 1

Títols:

- a) Vacances
- b) Preceptiva literària
- c) Mediterranisme
- d) Art amatòria
- e) Anunci: comerç
- f) Vàlvula

1. Infantil alegria. Si sempre fos dijous quin goig de vida!	2. Al surtidor de gasolina hi ha un fanal rodó: la lluna engelosida.
3. Wilde: Mosca: Anima- ló que busca la brutícia i cerca la claror.	4. Amor: Màscara de ploralla i de rialla.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

8. Llig el següent poema de Carles Salvador i fixa't atentament en el final del poema (del llibre *El bes als llavis*, 1934).

a) Saps què significa la paraula *rumiar* en este context? I el verb *enderrocar*, què significa?

b) Pensa quin és el tema d'este text i quina idea vol transmetre l'autor.

c) Finalment, contempla les fotografies d'escoles enderrocades en diferents racons del món i enraona sobre les causes del seu estat ruïnós. Si observes atentament la imatge de la porta de l'escola de Benassal, feta l'any 1953, t'adonaràs que la cúpula de l'església s'havia afonat. Saps els motius?

Evasió

Brollador de xerrameques

agrors d'aire enrarit.

A les negres finestres de les pissarres
les fileres dels nombres: 3, 5, 6, 8...

Definicions abstruses

als recons de les orelles;

entre dents, paraules sàvies

nèciament gramofòniques.

Però als ulls, un llenç de blau;

però al nas, brins de romer;

però als dits, delerosos de dibuixos,

les llances dels llapis vermells.

.....
El mestre rumia ¡coses!

—Si enderroquéssim l'escola...

¡quin bell centre d'interés!

9. Carles Salvador és un dels escriptors i activistes per la llengua més importants del segle xx al País Valencià. Tant la seua tasca de recuperació de la llengua com la seua obra literària el van fer un personatge influent en els seus successors valencians de cultura. És per això que la figura de Carles Salvador apareix com a personatge d'alguns poemes de Vicent Andrés Estellés. Llig els tres poemes d'Estellés que formen l'aplec titulat «Dic el teu nom, Carles Salvador», inclòs en el tercer volum del *Mural del País Valencià*. Marca i enumera tots els elements que trobes en els poemes que facen referència a la biografia o a l'obra de Carles Salvador:

1

Dic el teu nom de flames i de síl·labes,
dic el teu nom de poble sofert,
de poble digne, resurrecta rosa,
Carles Salvador.

Volen les cendres com ales diürnes.
Volen banderes de metalls.
Vola el teu nom de farina fundadora,
Carles Salvador.

Així morí l'heroi del poble, així lluitava,
així enllestia la pólvora de la batalla.
Així aixecava dolorosament el front,
Carles Salvador.

La combativa estrella precursora,
la saviesa remota de les nostres gents.
Valls, rierols, pujols, rius, matinades,
Carles Salvador.

Diré el teu nom de blat i de bandera.
Diré els teus ulls que veien la victòria.
Diré els teus mots de confiança,
Carles Salvador.

Un funeral de lloses.
Un tedèum de banderes flamejants.
L'alba venia i et signava el front,
Carles Salvador.

2

ANYS DE POR

Et vaig conèixer quan amagaves la por.
Eren els anys de l'estellada victòria
i tu veies passar pels llocs de les barricades
les passeres indignes dels qui manaven.
Jo et mirava els ulls, Carles Salvador.

Havien estat esborrats els senyals, l'Institut,
la pancarta eixamplada al balcó, les gramàtiques,
els versos de fecunda fonètica,
les barricades, les valeroses trinxeres, els
bombardeigs.
Eren hores de cilici i sang, Carles Salvador.

Molts companys foren afusellats i molts es morien
entre els ferros de la presó. Però ens
calia creure,
ens calia seguir escrivint les consignes, el
testament
d'un poble que es resistia a morir, a la infàmia.
Eren les obscures hores valeroses, Carles
Salvador.

Mai no vares deixar el capçal del teu poble malalt.
Assegut a un racó, tu pensaves el teu poble,
que tornaria a ésser un poble de falç o no seria.
Et debaties, et resisties a creure que no seria,
Carles Salvador. [...]

3

Els camions
els reflectors
les tombes
la fam
l'orí
l'apallissat
les aules
el monestir convertit en presidi
allò allò

L'estalvi
la tristesa
l'energia
els dons de la terra
la fam que torna
els reflectors
les bombes
allò allò

Els espatllats retaules
l'abatuda glòria de la llum i l'alegria
les dolces danses de les mans fraternes
allò allò!

Vora la teua tomba deixe els versos
que mesuren la dacsca i el cigrò
que mesuren les pedres del camí
la llum més alta!

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

II. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

Panel 1

10. El primer panell de l'exposició és un panell introductor en què es presenta la figura de Carles Salvador, situant-la en relació amb altres escriptors contemporanis i amb el territori valencià. Observa la informació que s'hi ofereix i contesta estes qüestions:

CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS
ELS ESCRITORS VALENCIANS: MEMÒRIA I MODERNITAT

En les primeres dècades del segle XX, la cultura valenciana va viure una època de plata, d'entusiasme valencianista i de projecció universal. En un temps de modernitat i de grans conflictes, les obres de l'arquitecte Rafael Gostautveo, el pintor Joaquim Sorolla, l'escultor Marià Benlliure, el guitarrista Francisco Tárrega, els escriptors i periodistes Vicent Blasco Ibàñez, Azorín, Gabriel Miró o Miguel Hernández, van posar en el mapa del món la història i la creativitat de la nostra terra del Mediterrani.

Mostrant, en la geografiaitoral o interior de les comarques valencianes, amb la capitalitat de València i altres centres urbans creixents, entre avanços socials i comunicatius i greus crisis econòmiques i polítiques, conviuen la sociabilitat tradicional i les modes avantguardistes importades d'Europa i d'Amèrica del Nord.

Unes generacions de mestres, literats, artistes i científics aspiraven als fruits cívics dels dos versos de l'himne de l'Exposició Regional Valenciana (1909), després himne regional valencià (1925) i himne oficial de la Comunitat Valenciana (1984):

Ja en el taller i en el camp renouem el nostre d'anon, homes de país.

Llegim, escoltem, apretem ara de les obres dels escriptors valencians de la modernitat. Entre ells, un protagonista de l'educació, la llengua i la literatura: el mestre i literat Carles Salvador i Gimeno (València 1893-1955), que tingué com a ex-libris un compromís vital: València per damunt de tot.

Exposició sobre Carles Salvador, escriptor de l'any 2015, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

Comissari: Lluís Meseguer
Disseny: Víctor Balcells

Col·laboració i fons gràfics:
Alfons Vila Marqués
Família de Carles Salvador
Fundació Carles Salvador (Benassat)
Fundació Càtedra Euro-Soler i Godes
Fundació Josep Iba (Barcelona)
Universitat Jaume I. Biblioteca
Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu

ACADEMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA

ENTRADA 25 Cts.

Exposició Regional Valenciana (1909) gravada en l'apil·latura, la indústria i la cultura.

a) En la part inferior dreta del panell, hi ha un cartell: quin és l'eslògan d'este cartell?

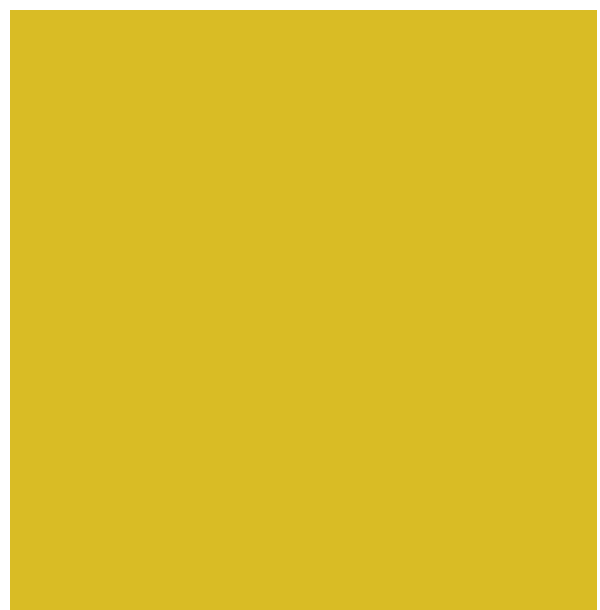
b) Qui n'és l'autor i de quin any és? Quin incident molt important va marcar Espanya aquell any?

c) En la part inferior dreta del panell també hi ha un segell que costa 25 cèntims. Això són 25 cèntims d'euro o de quina altra moneda?

d) Quins són els anys de naixement i de mort de Carles Salvador? Per tant, quants anys va viure?

Panell 2

11. El segon panell és una introducció al desenvolupament del valencianisme durant les primeres dècades del segle xx. Intenta localitzar les respostes a estes dos preguntes:

b) Quin club de futbol es va fundar abans, el Llevant UD o el València CF?

Fausti Barberà: *De regionalisme i valenticultura*, 1910. Conferència pronunciada en l'obertura de curs de Lo Rat Penat el 1902.

Gastà Huguet Breu: *Orientacions valencianes*, 1915, amb el subtítol "Dedicat a la joventut". Com altres textos valencianistes, publicat en la premsa de Castelló de la Plana.

Eduard Martínez Ferrando: *Síntesi de criteris valencianista*, 1918. Vinculat a la *Declaració valencianista* del mateix any.

Ignasi Villalonga: *Substantivitat del valencianisme*, 1919. Discurs pronunciat el 3 de desembre de 1918, en la Diputació Provincial de València.

Josep M. Bayarri: *El perill català*, 1931. L'autor remarca al poble valencià la puixança del poble de Catalunya, i la necessitat de la consciència valencianista.

Joaquim Reig: *Concepte doctrinal del valencianisme*, 1932. Discurs d'inauguració del 1932, del Centre de Cultura Valenciana.

Felip Mateu i Llopió: *El País Valencià*, 1933. Primera caracterització històrica de la societat valenciana contemporània.

Miquel Duran: *Catalunya té raó*, 1934. Anàlisi de la necessitat de l'autonomia en el marc internacional i hispànic de l'època.

Nicolau Primià: *El bilingüisme valencià*, 1936. Els seus criteris polítics, en l'article "Els tres valencianismes" (1931).

Antoni Igual Úbeda: *Històries del País Valencià*, 1938. Obra pedagògica que segueix la de Mateu i Llopió.

El valencianisme polític es va fer sentir en les terres germanes de Catalunya i les Illes Balears, fent passos històrics en la germanor lingüística recuperada durant la Renaixença, i en tota Espanya. A més de condicionar les orientacions majoritàries, guanyà presència en tot el territori: València Nova (1904), Joventut Valencianista (1908), Joventut Nacionalista Republicana (1915), Unió Valencianista Regional (1918), Agrupació Nacionalista Escolar (1919), Joventut Nacionalista Obrera (1921)... Fins a la dècada de la Segona República el 1931 i el 1937: Dreta Regional Valenciana, Unió Valencianista, Agrupació Valencianista Republicana, Acció Nacionalista Valenciana - Acció Valenciana, Agrupació Regionalista Alacantina, Esquerra Republicana del País Valencià, Esquerra Valenciana, Partit Valencianista d'Esquerra, Nova Germania.

Sempre la llengua formà part essencial del valencianisme. El diàleg de tendències ideològiques va unir la llengua a la qualitat científica i humanista, a la creació artística i literària, treballant per la lleialtat històrica del Regne de València, la vitalitat d'una Regió Valenciana autònoma dins l'Espanya contemporània, i un País Valencià modern.

Carles Salvador, Bernat Artola, Enric Navarro, Adolf Pizcueta, Ricard Blasco: *Informe de la delegació del País Valencià en el II Congrés Internacional d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura, València (1937)*. En el Congrés participaren personalitats destacades de tot el món; especialment, d'Europa i d'Amèrica Llatina.

a) En la part inferior dreta del panell hi ha tres documents antics difícilment llegibles. Què posa al peu dels documents?

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

12. En la part central del panell, hi ha una renglera de cobertes de llibres sobre la identitat dels valencians. Identifica les cobertes i les dades dels llibres que s'indiquen per a completar la taula següent:

	Posició en la renglera (d'esquerra a dreta)	Autor	Any de publicació	Temàtica
<i>El País Valencià</i>				
<i>Catalunya té raó</i>				
<i>El bilingüisme valencià</i>				
<i>Històries del País Valencià</i>				

Panell 3

13. Enumera i digues les associacions o iniciatives per a la protecció i la difusió de la llengua i de la cultura pròpies de la Comunitat Valenciana que s'esmenten en el tercer panell (pista: en són onze, de les quals se'n destaquen especialment quatre).

14. Respon les preguntes següents sobre el panell 3:

a) En quantes fotografies d'este panell apareix Carles Salvador?

Universitat de València. Claustre a l'angle del carrer de la Nau, presidit per l'estàtua del fill de Joan Lluís Vives. En l'angle, el rector Joan B. Peset.

Universitat de València. L' *alma mater*, màxima institució científica i cultural dels valencians, en constant evolució, no sempre fou pròxima a les aspiracions i problemes locals i regionals, i a la llengua i la literatura pròpies. Dels rectors del període de la Segona República, dos foren exiliats: Mariano Gómez i José Puche; i l'altre, Joan B. Peset, fou anul·lat. Els estudiants, especialment a través de la Federació Universitaria Espanyola, protagonitzaren activitats culturals i de mobilització social. Per la relació amb la llengua i la cultura valencianes, destaca la generació d'Acció Cultural Valenciana: Emili Gómez Nadal, Lluís Querol, Francesc Mateu, Manuel Sanchis, Joan Beneyto, Francesc Carreres o Antoni Igual... També les activitats discontinües del Seminari de Filologia Valenciana, i de càtedres de llengua o història valencianes (amb professors, entre altres, com Lluís Fullana i Carles Salvador), i la Universitat Popular Valencianista, organitzada per l'Agrupació Valencianista Escolar entre 1934 i 1936.

Lo Rat Penat. La *Societat d'amadors de les glòries valencianes* visqué unes dècades decisives en els seus camps d'acció: la literatura, les conferències, les excursions, les efemèrides... Els Jocs Florals distingiren les creacions de la majoria dels poetes i dels estudiosos, molts dels quals participaren com a directius o reconeguts al seu si. La benmereixent societat comptà entre els seus presidents amb personalitats com Josep Maria Ruiz de Lihory, Leopold Trénor, Joan Pérez Lucia, Francesc Almarche, Manuel González Martí, Carles Sarthou, Nicolau Primitiu, Josep Martínez Aloy... En la *Història* de l'entitat es qualifica el període 1902-1935 com a anys clàssics d'"estil llorençà"; i les dècades 1935-1955, com a "anys difícils". Tanmateix, dins d'aixos anys s'inicia la seua major glòria social posterior: els Cursos de Llengua Valenciana, obra d'equip sota la presidència de Manuel González Marú, des del 1949, amb la *Gramàtica valenciana* (1951) de Carles Salvador com a llibre de text.

Generalitat Valenciana. Antiga Seu de la Diputació Provincial de València, on l'any 1915 es va crear el Centre de Cultura Valenciana.

Institut d'Estudis Valencians. Acta de la primera sessió de la Secció Filològica, del 16 d'abril del 1937, elaborada pel secretari Carles Salvador.

Panell 5

16. En la part central dreta del panell hi ha la imatge de cinc portades de llibres i documents de referència en la història de la normativització de la llengua durant el segle xx. Ordena'ls cronològicament en la taula següent i anota els detalls que es demanen:

Les Normes de Castelló. Mecanoscrit conservat de les "Bases Ortogràfiques", re-dactades majoritàriament per Lluís Revest en la tardor del 1932.

La llengua dels valencians (1933), de Manuel Sanchis Guarner. Estudi dia-crònic de referència sobre la llengua.

Gramàtica elemental de la llengua valenciana (1915), de Lluís Fullana. Primera sistematització autònoma d'una proposta normativa valencia-na.

Carles Salvador, Gramàtica valenciana, 1951. Derivada de la normativització de les "Bases ortogràfiques" del 1932 i re-ferència dels cursos de Lo Rat Penat.

Manuel Sanchis Guarner, Gramàtica va-lenciana, 1950. Gramàtica confe-gida amb els criteris filològics moderns i fo-namentada en la tradició gramatical va-lenciana.

1r	2n	3r	4t	5t
Títol:	Títol:	Títol:	Títol:	Títol:
Autor:	Autor:	Autor:	Autor:	Autor:
Any:	Any:	Any:	Any:	Any:
Continguts:	Continguts:	Continguts:	Continguts:	Continguts:

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

17. Pompeu Fabra i el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) són segurament els dos elements més determinants per a la normativització de la nostra llengua en els tres territoris més importants on es parla.

a) On, i fent què, apareix Pompeu Fabra en el panell 5?

b) Una de les imatges d'estos panells fa referència a la presentació del DCVB en la ciutat de València. En esta fotografia apareixen dos figures clau en l'elaboració i en la promoció de l'obra esmentada. Indica quan i on es va fer l'acte esmentat i de quines dos persones parlem.

LA LLENGUA DELS VALENCIANS

5

acceptem les Bases ortogràfiques i el vocabulari que
 "Contra la llengua mai es té raó"
 (Enric Navarro, 1936)

"Llengua: fidelitat entre home i pàtria"
 Rat Penat pr (Xavier Casp, 1915) incòsideració que repr

Pompeu Fabra a València (1930). Visita de Pompeu Fabra, Ramon Aramon i Josep M. Casauberta a la seu d'Acció Nacionalista Valenciana, acompanyats per Ricard Sanmartin, Xavier Casp, Adolfo Pizzucola, Carles Salvador, Nicolau Primitiu, Francesc Soriano, Herminia Casp, Miquel Adell, Antoni Senent, Carles Sarribou i Josep Esteve i Josep Vila, entre altres.

Presentació del *Diccionari català-valencià-balear* (1956). Ajuntament de València. Manuel Sanchis Guarnier es dirigeix als assistents, en presència de Nicolau Primitiu.

El para Lluís Fullana. Editor va dir Jaume el fill de l'editor.

Les Normes de Castelló. Manuscrit amb el text de les "Bases Ortogràfiques" i el "Diccionari català-valencià-balear" de Lluís Fullana.

El *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) de Manuel Sanchis Guarnier.

Lo *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) de Manuel Sanchis Guarnier.

El temps de Carles Salvador són els definitius de la normativització i la socialització moderna de la llengua dels valencians. Les "Bases Ortogràfiques" i el "Diccionari català-valencià-balear" són símbols de la unitat, la de la llengua i la dels valencians entorn de la llengua: per a l'educació, per a la comunicació, per a la vida personal, familiar i pública.

La normativització va ser decisiva al costat de la socialització de la llengua: els moviments socials i els usos editorials. El camí de la normativització i l'ús de la llengua és essencial, que els estudiants van veure a través de les entitats culturals de les Illes Balears, la Societat Castellonenca de Cultura, l'Institut d'Estudis Valencians, Taula de les Lletres Valencianes, la Societat Castellonenca de Cultura, l'Institut d'Estudis Valencians.

I van sumar el lèxic valencià patrimonial de manera protagonista al cabal de la llengua, sobretot, en el monumental *Diccionari català-valencià-balear*, dirigit per Antoni M. Alcover des de Mallorca, amb la redacció de Francesc de Borja Moll i Manuel Sanchis Guarnier.

Les contribucions dels gramàtics i lexicògrafs són biogràfic i autèntica garantia històrica de la qualitat de la llengua dels valencians: Lluís Fullana, Bernat Ortín, Joaquim Garcia Girona, Carles Salvador, Lluís Revest, Josep Giner, Manuel Sanchis. Al costat de la normativa i la socialització i estudis i mestres de les institucions valencianes: Valent Lluís, Francesc Ferrer Palanca i Gerard Casp. La llengua dels valencians pot aconseguir els criteris i estudis de les institucions científiques i acadèmiques: la *Gramàtica normativa valenciana* i el *Diccionari normatiu valencià* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Panel 6

18. Observa ara el panell 6, en què es descriuen alguns aspectes de l'escola valenciana de l'època de Carles Salvador, i contesta les preguntes:

a) L'elaboració de revistes escolars era una pràctica molt innovadora en les aules de començaments del segle xx. Quin pedagog francès va posar en valor esta pràctica del diari de l'escola?

b) Entre l'extensa relació de mestres esmentats en el panell, apareixen només unes poques dones, una de les quals va presidir l'Associació de Mestres Valencians. Saps de quina mestra parlem? Quin altre mestre la va presidir?

c) Indica quan es va constituir esta agrupació i quins mestres van ser els seus promotors.

19. En el panell s'esmenten dos projectes de revistes escolars en valencià que es van posar en marxa durant els anys trenta. Indica'n els títols, els mestres promotors de cada iniciativa i la població on s'editava cadascuna.

Títol de la revista:	
Escola que la fa:	
Any:	
Mestre encarregat:	

Títol de la revista:	
Escola que la fa:	
Any:	
Mestre encarregat:	

L'ESCOLA VALENCIANA
MESTRES, EDUCACIÓ, TERRITORI, CULTURA

La contribució de les escoles rurals i urbanes a la modernització de la societat valenciana ha resultat decisiva.

Les generacions de mestres del temps de Carles Salvador reberen l'impuls dels centres de recerca, com la Institució Libre de Enseñanza, o de l'Escola d'Estiu de la Generalitat de Catalunya. L'Escola Moderna i altres tendències pedagògiques d'Europa de principi del segle xx són la base de la màxima contribució de l'escola valenciana contemporània. Així, de les tècniques de Celestin Freinet per a la pràctica de la lectura i l'escriptura, a través de la impremta escolar, després interessants revolucions educatives de valència com **Ibèria** i **Semera**.

L'organització comparatista valencianista és definida pel compromís dels mestres valencians amb l'escola rural i l'escola pública, laica, igualitària i integrada en el territori. Particular importància té l'activitat lúdica, l'associacionisme i l'aprenentatge experimental, així com la participació en el diàleg amb el poble o la ciutat. Així, destaquen les colònies escolars d'estiu en diverses poblacions i centres valencianistes organitzats per districtes, associacions juvenils a de temps lliure, religioses o obreres, com la **Colònia Valencianista de Sant Pau d'Albocàssor** (1933), organitzada per la Societat Castellonense de Cultura. L'excursionisme valencià té diverses tradicions, com la dels centres excursionistes, amb els precedents dels anys vint i trenta, cal destacar els **centres excursionistes** de València (fundat el 1946, amb personalitats com Emili Best, a més, dirigent dels **Joy scouts valencians**), Alcoi (1949), Alacant (1954) o Castelló de la Plana (1955), juntament amb altres associacions naturalistes i d'oci.

Cal destacar, dins l'associacionisme professional valencianista, l'**Associació de Mestres Valencians**, objecte de la crida de Calvez Salvador, Serrall Salort i Ercic Soler en 1932. Constituída el 1934, la van presidir Empar Mayayo i, posteriorment, Maximil·lí Thous.

Tota esta activitat —interrompuda dràsticament després de la Guerra d'Espanya— ja va exterioritzant a través de l'associacionisme sindical i de moviments i activitats tanmateix, és mitjà de dues generacions de mestres valencianistes: Maximil·lí Thous i Empar Mayayo, Bernat Ortís, Carles Salvador, Antoni Vallès, Francesc Alcega, Ercic Soler, Serrall Salort, Pascual Aina, Vicent Nicolau, Xavier Pallarès, Joan Serrall, Conxa Zafra, Angelina Carricer, Antoni Purcar, Joan M. Barris, Bòia Sentmarí, Ismael Roselló, Carme Domènech, Miquel Ferrándiz, Antoni Tarris, Baldomer Vendrell, Lluís Castells... i els que, iniciats en la postguerra, segueixen el camí valencià de l'educació.

Alguns d'aquests mestres i professors foren també mestres llicenciats: així, Joan Serrall Borràs deques, Maximil·lí Thous i Llorens, Carles Salvador, Ercic Soler... i alguns altres, a més de pedagogs, foren estudiosos de la llengua, com Bernat Ortís i Carles Salvador.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

Panell 9

23. Completa els noms dels principals poetes valencians dels anys trenta que apareixen en este panell segons les inicials dels seus noms i anota a la dreta el títol del llibre més destacat de cadascun.

S _____ V _____	
M _____ T _____ L _____	
C _____ S _____	
F _____ A _____ i V _____	
B _____ A _____	
F _____ C _____	
E _____ N _____	
B _____ O _____	
A _____ P _____	
D _____ M _____ F _____	
E _____ D _____	
M _____ D _____	

Panel 10

24. El panell 10 se centra en la vida de Carles Salvador. Fes-hi una ullada i localitza la informació per a contestar les preguntes següents:

a) Quins eren els oficis dels pares de Carles Salvador?

b) En les escoles de quines localitats fou mestre?

c) Esmenta almenys tres intel·lectuals admirats per Carles Salvador.

d) En el panell s'esmenta un balneari i una marca d'aigua relacionada amb Benassal. Indica'n el nom i esbrina per què diuen que és bona l'aigua de Benassal?

e) Quina relació té Carles Salvador amb esta marca d'aigua?

LA VIDA NOVA DE CARLES SALVADOR
DE BENASSAL A BENIMACLET 10

Carles Salvador i Gimeno (1893-1955), el fill del juster i la teixidora, fou heretge i **ciutadà del poble i de la ciutat de València** entre el naixement, en el carrer de Dalt, número 48, i la mort en el carrer de l'Assumpció, número 1, de Benimaclet.

L'actiu del treball pedagògic en les escoles d'Aielo de Malferrit (1912), la Pobla de Benifassà (1915), Benassal (1916) i Benimaclet (1934), sumat al talent literari, convertí la seua biografia en l'exercici ardent de ciutadania com a mestre rural i urbà, com a gramàtic, periodista, escriptor i, en definitiva, mestre de valencians. Mai en solitud: sempre en l'estela d'admirats intel·lectuals, com, successivament, Josep M. Bayarri, Miquel Duran, Pompeu Fabra, Antoni M. Alcover... I sempre entre companys de professió de mestre. I adherit a les Institucions Valencianes de referència: la Universitat de València, el Centre de Cultura Valenciana, La Rat Penat, l'Institut d'Estudis Valencians.

La vila de Benassal ("Al Maestral") forma part notable de la vida de Carles Salvador i del segle XX valencià: els flocs i la història, el dia a dia del poble —ald, el grup de teatre d'aficionats o la societat, Art i Esport— i les empreses econòmiques de més rellevància, sobretot la de **les excel·lents aigües del balneari de la Font d'en Segures**, per a les quals procurà el disseny publicitari del Neptú i na pocs estereus de gestió. A l'exercici literari de poemes com "La Font d'en Segures" o el poemari *Canit i encantat de Benassal*, cal afegir l'excel·lent treball etnogràfic: *Les Justes de Benassal*, i també l'atenció al terramunt, les acusacions i les intervencions sobre Anna i la Vídua Marta, la celebració d'estiu de Sant Pau d'Atocassar o el Penyagòsols (com testimonis la contèstació "A l'ombra del Penyagòsols").

Després, sense deixar mai Benassal, igualment participa en el progrés de Benimaclet, des del col·legi Primat Reig, instal·lat en la Cooperativa la **Fraternitat**, fent cursos per a adults i activitats del cicle popular de València: de Falles, de Sant Vicent, de la Mare de Déu dels Desamparats. Liberal de conceptes, de conviccions religioses, en **temps convulsos** de Monarquia, de República o de Dictadura; en l'aula, en l'escriptura, en les fertilitats i en l'herència familiar —continuada per la filla Sofia Salvador i Monterraz—, el mestre convertí **la seua vida íntima i pública en el compromís humà d'un lema convertit en ex-libris: València per damunt de tot.**

Des de Benassal escriuq contèstors d'articles i se sumà a totes les iniciatives valencianistes. Des d'allí inicià l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana amb rebé els estudiosos Antoni M. Alcover i Antoni Giner i hi compartí el progrés literari i artístic amb el literat osonès Joaquín Guals Giroux (autor en aquells anys de dos autèntics monuments: el poema narratiu *Santia* i un inàcquis Vocabulari del Maestral), amb mossèn Eloi Ferrer, el periodista després exultat Alvaro Prota, el músic Perecete Arbuja o els poetics molinsos, Josep Placerosa Riba i Manuel Litrens (el Mestre de les Lletres).

1955: Imatge del carrer de Dalt de Benassal i de Benassal.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

Panell 11

25. Segons la informació del panell, digues si les afirmacions següents són verdaderes (V) o falses (F):

- a) Teodor Llorente es troba soterrat en un hort del seu poble: Museros. ()
- b) *El maniquí d'argila* és un llibre de poemes de Carles Salvador publicat l'any 1930. ()
- c) L'ex-libris o lema de Carles Salvador era *València, per damunt de tot*. ()
- d) Les obres literàries de Carles Salvador solen ser llargues i plàcides. ()
- e) Carles Salvador també va escriure un guió orquestral del Tirant lo Blanc per al compositor Joaquim Rodrigo, que finalment no va escriure esta obra simfònica. ()

L'OBRA NOVA DE CARLES SALVADOR

EL MESTRE, EL FILÒLEG, EL LITERAT

Tal com prefiguraven les memòries juvenils titulades *La vida nova* (una de les seues millors obres, interrompuda el 1920), l'obra de Carles Salvador és una vasta indagació en la pàtria —l'ànima valenciana, el territori, la memòria— i en el món —la modernitat, les arts, la pedagogia. És així, entrellaçant tots els gèneres i nivells estètics, des del primer poema escrit, "Cíem" (1908), i el primer article publicat, "Lo cant del trovador" (1913, en *Foc i flama*), fins al darrer poema, "Idil·li sobre l'astal", en la primavera del 1955, any en què guanya quatre premis literaris —el Certamen Literari de Castelló de la Plana, la Festa del Llibre de València, la Coronació del Crist de la Fo de Sagunt i el V Centenari de la canonització de sant Vicent— i es registra la tercera edició de la seua *Gramàtica valenciana*, amb els col·laboradors de Lo Rat Penat V. Ferris, F. Ferrer i E. Valor.

En el camp pedagògic, impulsà la llengua en l'escola moderna, amb articles, activitats i cursos presidits per unes idees expressades en les històriques conferències del 1919, a València, i del 1932, en l'Escola d'Estil de Barcelona (sesta presidida per Pompeu Fabra), i en l'Assemblea de Mestres, a Castelló de la Plana. La seua acció normativa, culminada en la *Gramàtica valenciana* (1951, fins a dosset edicions), precedent del *Vocabulari ortogràfic* (1933), implica la difusió massiva de les Normes de Castelló.

La literatura, comesa idealista permanent sense separar-se de la pedagogia i de la llengua, perviu en forma d'enciclopèdia d'obres en general menudes i intenses, emotives i pràctiques, com els reculls poètics *Vermell en to major* o l'indit *Veles i gavines*; les narracions *El maniquí d'argila*, *Barbarofida professor*, *L'auca de les oques* o *L'home sense braços*; les peces dramàtiques *La pau dels poblets* o *L'amor camí del cel*, i el guió *Tirant lo Blanc* per al compositor J. Rodrigo.

No hi ha fronteres ni entre gèneres ni entre temes en el seu llegat literari: el vibrant "Cant a l'escola", musicat per Perfecte Artola, que esdevingué himne de Benassal; "Nocturn", un dels seus millors poemes, aparegut el 1927 en *Diario de Castellón* i després inclòs en el seu avantguardista *Vermell en to major* (1929), o, de manera costània, la publicació d'articles com "El jazz, el maquilisme i la poesia pura", que generen encruaçaments dialèctics amb altres col·leagues de generació en la revista *Taula de Lletres Valencianes*.

De la seua mà o de la màquina d'escriure, a més de la literatura, sorgiren més de 600 articles breus que viatjaren a les premses de més de 60 publicacions —sobretot, *Libertat* i *Diario de Castellón*, a més dels diaris de referència de València i Barcelona—, amb sèries com "Glossari", "Cartes Bibliogràfic" o "Cartes Interacionals", que el convertiren en *gustat* seguidor de les anècdotes i categories que batgaven al el del poble valencià i pels quatre vents d'Europa.

Unes qualitats originals i coherents, compromeses amb la proximitat quotidiana, i des d'una ciutadania valenciana permanent obertes a la transcendència de la humanitat. Un mestre de valencians.

 La obra de Carles Salvador. Escrit amb els quatre barrets i una "valència per damunt de tot".
FOTOGRAFIES DE CARLES SALVADOR, DEL MUSEU DE COMEMORACIÓ DE LA FUNDACIÓ CARLES SALVADOR (BENASSAL).

Panell 12

26. Segons la informació del panell, digues si les afirmacions següents són verdaderes (V) o falses (F):

- a) La Biblioteca Valenciana, situada en el monestir Sant Miquel dels Reis (València), rep el nom de Biblioteca Nicolau Primitiu per la gran quantitat de llibres que este l'letraferit valencià hi va donar. ()
- b) Els Cursos Carles Salvador que Acció Cultural organitza des del 1976 han comptat amb més d'1.350.000 matrícules. ()
- c) Carles Salvador té uns deu edificis i monuments amb el seu nom en tot el país. ()
- d) Institucions i esdeveniments com Escola Valenciana, les Festes per la Llengua, diversos cursos de valencià, la presència del valencià a l'escola, etc., molt probablement no haurien sigut possibles sense la tasca de Carles Salvador. ()

12

HERÈNCIA DE FUTUR

EScriptors Valencians: MEMÒRIA I MODERNITAT

Passades unes dècades de circumstàncies socials difícils, la cultura valenciana del present i del futur té com a referents les plurals herències intel·lectuals de les figures fundadores del segle xx.

Per a la llengua, la literatura, la comunicació i l'educació, els valencians han complert amb institucions autònomes moltes de les aspiracions de plenitud que els valencianistes ni tan sols somiaven: la Generalitat Valenciana, les Corts Valencianes, la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, el Consell Valencià de Cultura, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

A més de la imprescindible vitalitat editorial valenciana, destaquem les revistes actuals de recerca o de divulgació: *L'Espill*, *Capiletta*, *Métode*, *Sed*, *El Temps*, *L'letraferit*... Però estem ben lluny del que la societat valenciana necessita de manera imprescindible per al progrés i la supervivència en el món: l'impuls públic i la responsabilitat dels mitjans de comunicació escrits i audiovisuals en l'aventura d'integrar plenament la llengua en tots els ordes de la vida de les noves generacions ciutadanes d'un món multilingüe —el treball i l'oci, la ciència i les arts, la convivència i la comunicació.

Les escoles d'estiu (des del 1976) i els moviments de renovació pedagògica connectaran amb els testimonis de la generació dels valles mestres renovadors, i el moviment Escola Valenciana i múltiples experiències pedagògiques impulsaran l'educació valenciana de qualitat.

La llengua està present en tots els nivells educatius, des de l'ensenyament infantil al de les universitats. I cal mantindre la fecunditat cívica dels temps de Carles Salvador: els cursos emblemàtics de Lo Rat Penat (des del 1949), els "Cursos Carles Salvador" d'Acció Cultural del País Valencià han format, des del 1976, més de 30.000 alumnes. A nivell oficial, els mestres comptaran amb els Cursos de Lingüística Valenciana de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de València (des del 1974), originat inicialment per Manuel Sanchis Guarnier, i la Junta Qualificadora de Coneixements de Valencià de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana (des del 1986), ha tingut 1.350.000 matrícules fins al curs 2012-2013.

Un signe de dignitat de la Memòria de la construcció conjunta de l'època valencianista. Així, la Biblioteca Valenciana amb el nom de Nicolau Primitiu Gómez Serrano. Ja abans, la Fundació Gastà Huguet (des del 1962) o la Fundació Ignasi Villalonga (ja el 1964, i ara donant força al moviment pel corredor mediterrani), la Fundació Josep Renau, la Fundació Càtedra Enric Soler Godes, l'Associació Ricard Blassco, el Centre d'Actuació Valencianista Faustí Barberà i la Fundació Carles Salvador, de Benassal.

La memòria ciutadana de nombrosos literats valencianistes de fa cent anys forma part de la toponímia urbana al llarg de totes les comarques:

més de trenta noms dedicats en la ciutat de València; entre ells, el de Carles Salvador, que també en té a Castelló de la Plana, Benicàssim, Aielo de Malferit, Carlet, Museros, Montserrat, Rotglà i Corberà i Xeraco. I moltes denominacions d'escoles honraran les obres d'aquells mestres i literats d'aquell temps, com els denominats Carles Salvador, els de Castelló de la Plana, València-Benicàssim i Barxeta; l'IES d'Alcaldia i el CEPA de Petrer.

El dret i la necessitat de transformar el món amb les paraules valencianes de l'educació i la comunicació, del treball i el futur: la permanent lliçó de **Carles Salvador i el seu temps.**

FONDS Monestir de Sant Miquel dels Reis, seu de la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu, màxima institució cultural i bibliogràfica del valencià. Des del 1976, acollí la Biblioteca Valenciana (Creació el 1982). Des del 2009, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

II. ACTIVITATS D'APROFUNDIMENT

27. Llig el fragment del primer capítol de la novel·la curta de Carles Salvador titulada *El maniquí d'argila* i contesta les qüestions plantejades.

Ella **ya** estava, braços nus, al balcó. **Yo** vaig asomar el nas per a rebre la carícia del sol de maig i vaig trobar-me en el vèrtex de la seua mirada. Aquells ulls blaus no mai ferien, però neguitejaven. **Al** vore'm eixir al balcó ella estovà la seua personalitat i tot el carrer sentí l'aire que ella respirava. Uns minuts més tard ell aparegué al balcó.

Des dels nostres respectius fanals en fila il·luminàvem el carrer, tot ple de sol. I al vore'ns ens posàrem a xiular, **sincronisant** les idees.

Ell.— πr^2 —àrea del **círcol**. $\pi r^2 \dots \pi r^2 \dots \pi r^2$
...

Ella.—*Aquella noche corrí el mejor de los caminos sobre una potra de nácar sin bridas ni estribos...*

Yo.—Matemàtica i Poesia... Aquesta genteta acabarà per omplir-se els llavis de besos ¡Quin mal gust, rebregar-se els alls de la boca!...
[...]

Ell.—Escolta, tu. Àrea del círculo ¿és πr^2 ?

Yo.—Sí. I $\pi = 3,1416...$

Ell.—Gràcies.

Ella.—Escolte vosté, Don Carles. ¿De **quí** és allò de «sin bridas y sin estribos»?

Yo.—De García Lorca.

[...]

Yo.—Escolte, donya Ignàsia ¿vosté recorda com fa el binomi de Newton?

Ella.—Sí, senyor, Fa:

Muy buenas tardes, aldea.

Yo soy tu hijo juan, el nostálgico.

Vengo a ver como florece

la primavera en tus campos.

Yo.—Amic Aureli—vaig aconsellar. Vos convindria posar-vos d'acord, els dos. A tu te manca poesia. No és possible comprendre les matemàtiques si

abans no **se és** xop de vida. **Companyera** donya Ignàsia—continuí—vos convindria frenar la imaginació...

a) Quina és la fórmula de l'àrea de la circumferència?

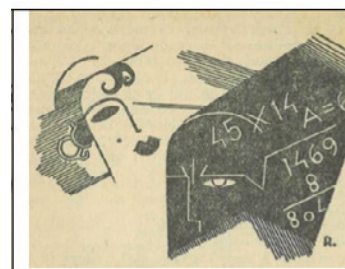
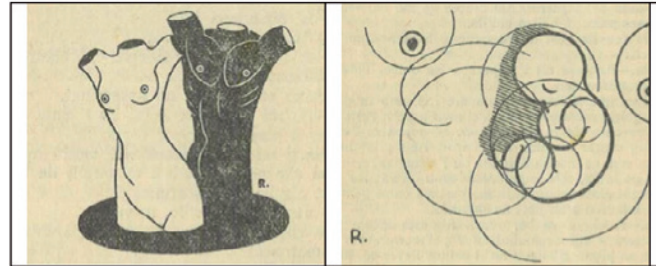
b) Quin és el valor numèric de π ?

c) En esta novel·la, poesia i matemàtiques representen coses, maneres de pensar o sentiments humans. Quin dels dos contraris, ell i ella, representa la poesia i quin les matemàtiques?

d) La novel·la curta *El maniquí d'argila* va ser il·lustrada pel cartellista valencià, reconegut internacionalment, Josep Renau. Tot seguit mostrem tres de les il·lustracions de Renau en el llibre de Salvador que ens ocupa. Quina de les tres creus que il·lustra concretament el fragment citat? Justifica el perquè de la teua resposta.

e) En el fragment del primer capítol que has llegit, hi ha una sèrie de paraules destacades. Es tracta de paraules que tenen errades ortogràfiques, signes ortogràfics que sobren, preposicions incorrectes o bé apostrofacions que cal fer. Corregix les errades.

f) Visualitza en classe el començament de la pel·lícula *El maniquí d'argila* (1980), que correspon a este primer capítol de la novel·la. Després, feu grups de tres i representeu esta part de la pel·lícula, amb tres personatges que fingixen una conversa des de tres balcons i un vicari que passa pel carrer.

28. A continuació tens alguns títols de textos literaris de Carles Salvador i de revistes anteriors al 1932 i que contenen diverses faltes d'ortografia.

a) Localitza les errades i corregix-les:

<i>El Cuento del Dumenche</i>	Revista valenciana on Carles Salvador publicà entre 1914 i 1921.	
<i>Vixca València</i>	1915, narració.	
<i>Pensat y Fet</i>	Revista valenciana on Carles Salvador publicà a partir del 1916.	
<i>Diàlech de pàtria</i>	1916, poesia.	
<i>Maldició de raça</i>	1916, poesia.	
<i>Llatcerament i jòya</i>	1916, poesia.	
<i>Divorsiem-se</i>	1916, sainet.	
<i>El poble valenciá</i>	1917, revista valenciana.	
<i>Moraleixes</i>	1922, narració inclosa en <i>Les meues contalles</i> .	
<i>Un negosi com un altre</i>	1921, sainet.	

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

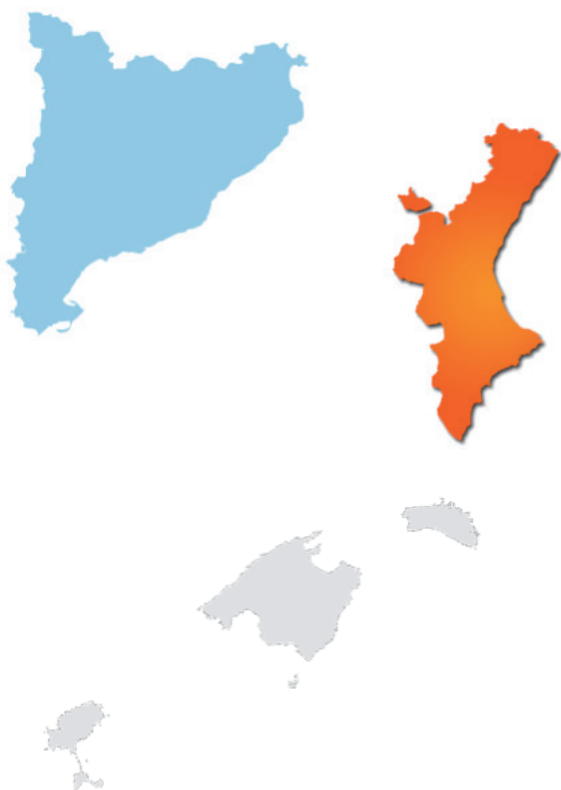
PRIMER CICLE D'ESO

b) Per què, si Carles Salvador era un molt bon mestre d'escola i els bons mestres se suposa que han d'escriure correctament, el text original de l'activitat 27 i els títols de l'exercici anterior tenen faltes d'ortografia?

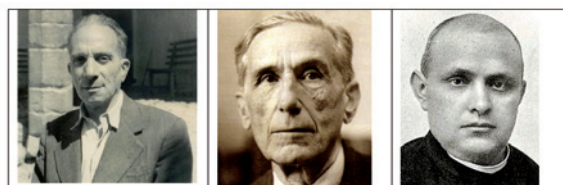

29. A partir de l'any 1932, es deixen de cometre estes faltes d'ortografia perquè se signen a Castelló unes normes ortogràfiques que adapten les normes de l'IEC a les particularitats valencianes.

a) Identifica els tres grans territoris que compartixen la llengua pròpia dels valencians.

b) En este procés de posar-se d'acord per a adoptar una normativa ortogràfica i gramatical per a la llengua compartida, va haver-hi tres personatges fonamentals, un per cadascun d'estos tres grans territoris. Associeu el nom del personatge amb la imatge corresponent i amb el territori on va desenvolupar prioritàriament la seua activitat:

Personalitats: Pompeu Fabra (1868-1948), Carles Salvador (1893-1955), mossén Alcover Moll (1862-1932)

Territoris: Catalunya, Comunitat Valenciana, Illes Balears.

30. El sonet és un subgènere poètic molt utilitzat en la tradició literària europea des del Renaixement. Tot i que en cada llengua el sonet té les seues especificitats, es tracta d'un tipus de poema fàcilment identificable per la seua estructura formal. Tot seguit, reproduïm dos sonets escrits per Carles Salvador que formen part del poemari *El fang i l'esperit* (1952).

a) Llig-los en veu alta, fixant-te en la forma, i ompli la graella:s.

Característiques mètriques del sonet	
Nombre de versos del sonet:	
Nombre d'estrofes del sonet:	
Nombre de síl·labes de cada vers:	
Posició de la cesura en els versos, és a dir, el vers té dos hemistiquis de x + y:	
Rima dels versos (en el primer poema):	

1

Com mariner que amb la mar es **desposa**
per tal com sap les belleses del mar
i té en oblit els perills que fan nosa
i sense els quals fóra **fat** navegar,

així jo sóc mariner de la Vida
quan és la Vida sinònim d'Amor.
Llançar-me a la mar violenta, **punida**
per tràngols mil, mariner amador,

és un plaer que tots **fruitiem**.
Tan sols aquells qui Oblit mataria
volen tempesta damunt nostra via.

Els mariners de l'Amor més prendríem
la mar oberta per ser ofegats
que mar calmosa i saber-se oblidats.

2

Mes ja no puc i a l'atzar m'abandone
mancat de força i farcit de **congoixes**
com a malalt que **guarir** no podria
encara que les **metgies** prenguera.

Ja ni del temps puc haver esperança
car tot mortal amb el temps més es nafra
i el llarg plorar, si un moment aconsola,
l'ànima abat i envellix sens mesura.

Siga l'**atzar** qui em transporte a la glòria
d'aconseguir el que mai no he d'obtindre:
tindre't per sempre vivint a mes vores.

Oh trist de mi! Te'n vas ara i comencen
els **grats** records a *singlar-me* la vida
fins que la Mort l'abraçada me done.

b) A continuació emparella cada paraula marcada
en negreta en els sonets amb el seu sinònim:

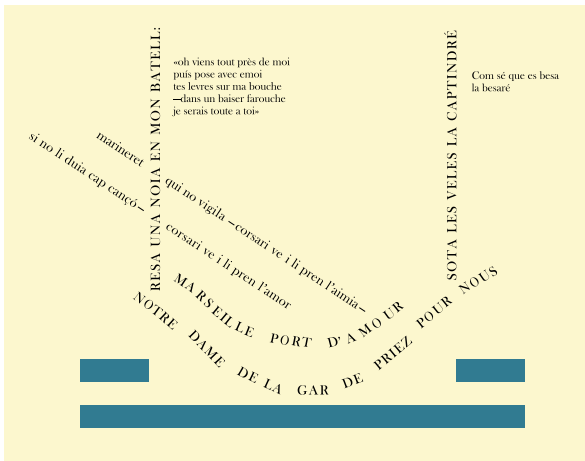
medecines:	
sort:	
bons:	
orientar-me:	
angoixes:	
en casa:	
insensat:	
gaudiríem:	
castigada:	
curar:	

31. A banda de ser introductor de la normativa estandarditzada de la llengua i de l'ús del valencià com a llengua de l'escola (per això és un polític de l'idioma), també va ser l'introductor en les nostres lletres, especialment, del noucentisme i de l'avantguardisme. Els poemes visuals anomenats cal·ligrames (fer dibuixos amb les paraules) són un element típic de les avantguardes literàries. En la nostra llengua, tenim grans creadors de cal·ligrames com ara Joan Salvat-Papasseit (1894-1924), l'obra del qual influí Carles Salvador.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

a) Llig estos dos cal·ligrames de Salvat-Papasseit i analitza la relació entre la figura representada en cada cas i el contingut del poema.

camí de sol - per les rutes amigues - unes formigues

b) Tria un dels dotze poemes o *hai-kais* que han aparegut en l'exercici 9 i presenta els versos utilitzant la forma d'un cal·ligrama segons la idea que Carles Salvador ens volia transmetre. Com que es tracta d'una activitat d'interpretació lliure, pots utilitzar els versos o les paraules del poema com a traços del teu dibuix, pots combinar el text original del poema amb línies i imatges simples i pots jugar amb diferents colors i tipus de lletra.

32. Per a posar en comú tot el que hem après sobre Carles Salvador i el seu temps, has de triar una d'estes dos opcions i realitzar la proposta de treball plantejada:

Opció A: Organitzem un concurs sobre Carles Salvador

Este concurs de preguntes finals és per a comprovar què hem après objectivament durant les sessions en què hem treballat Carles Salvador. Per parelles (compensades, és a dir, una dels panells parells i l'altra dels panells senars de l'exposició), es participarà en un concurs de preguntes sobre Carles Salvador i la seua època. Les preguntes són les següents (només una de les opcions en cada cas és correcta):

1. Lo Rat Penat és una associació valencianista amb més de cent trenta anys d'història. Carles Salvador en va formar part durant molts anys. A banda d'esta institució, a quines altres institucions per a la defensa de la llengua va pertànyer Carles Salvador?

- a) Institut d'Estudis Catalans, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Escola Valenciana.
- b) Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana (1921), Aliança d'Intel·lectuals Antifeixistes per a la Defensa de la Cultura (1936) i Institut d'Estudis Valencians (1937).
- c) Diccionari Català-Valencià-Balear, Falange Española i La Peña del Bou.

2. Carles Salvador va viure a Benassal perquè...

- a) Treballava al registre de la propietat.
- b) Era mestre de l'escola del poble.
- c) S'ocupava del balneari de la Font d'en Segures.

3. Carles Salvador va destacar com a...

- a) Gramàtic, poeta, columnista, pedagog, mestre, dinamitzador de la llengua i escriptor de relats.

- b) Gramàtic i escriptor de relats.
- c) Mestre, poeta i escriptor de llibrets d'òpera.

4. Carles Salvador, juntament amb altres importants lletraferits valencians, van signar l'any 1932 les Normes de Castelló, que...

- a) Servien per a dir que el català i el valencià no són la mateixa llengua.
- b) Justificaven la unitat de la llengua i propugnaven unes normes lingüístiques generalment compartides per totes les terres que parlen la mateixa llengua.
- c) Servien per a dir que el català i el valencià són la mateixa llengua, però que el mallorquí és una llengua diferent.

5. Els tres personatges principals que van fer possible la unitat normativa de la llengua els anys vint i trenta del segle xx van ser:

- a) Pompeu Fabra a Catalunya, Mossén Alcover a les Illes Balears i Carles Salvador des de València.
- b) Enric Valor, Joan Fuster, Carles Salvador i Manuel Sanchis Guarner.
- c) Manuel Sanchis Guarner des de Mallorca, Joan Salvat-Papasseit des de Barcelona i Vicent Andrés Estellés des de València.

6. La signatura de les Normes de Castelló del 1932 va ser possible a l'empara de la institució següent:

- a) Lo Rat Penat.
- b) La Societat Castellonenca de Cultura.
- c) Acció Cultural Valenciana.

7. El maniquí d'argila (1930) i L'auca de les oques (1934) són:

- a) Dos obres narratives amb trets avantguardistes.
- b) Dos obres teatrals de tipus costumista.
- c) Dos reculls de poemes noucentistes.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

PRIMER CICLE D'ESO

8. Al desembre del 1932, en l'Assemblea de Mestres de Llevant, Carles Salvador llig la ponència:

- a) «El bilingüisme. Problemes que planteja a l'escola».
- b) «El trilingüisme. Com la introducció de l'anglès a les aules valencianes».
- c) «El bilingüisme. Passat i present».

9. Pel que fa a les tendències estètiques de producció literària de Carles Salvador:

- a) Tota la vida manté un to i un estil moderat, tradicionalista i costumista.
- b) La seua producció prèvia a la Guerra Civil és més tradicionalista i moderada, mentre que després de la guerra els seus escrits són més trencadors i fins i tot avantguardistes.
- c) Els seus escrits d'abans de la guerra són més moderns i integren les tendències europees de l'època (modernisme, noucentisme, avantguardisme...), mentre que després de la guerra, la seua escriptura es torna més tradicionalista.

10. El goig i el turment (1934), El cor en la mà (1951) i El fang i l'esperit (1952):

- a) Són poemaris de Carles Salvador escrits abans de la guerra.
- b) Són poemaris de Carles Salvador escrits després de la guerra.
- c) Són narracions de Carles Salvador escrites després de la guerra.

11. Un referent literari molt important de Carles Salvador és:

- a) Pompeu Fabra.
- b) Vicent Andrés Estellés.
- c) Teodor Llorente.

12. Un referent gramàtic molt important de Carles Salvador és:

- a) Pompeu Fabra.

- b) Vicent Andrés Estellés.
- c) Teodor Llorente.

13. Alguns dels principals escriptors de Catalunya (del Principat) que influïxen en la literatura de Carles Salvador són:

- a) Josep Carner, Josep Maria de Sagarra i Joan Salvar-Papasseit.
- b) Blai Bonet, Maria-Mercè Marçal i Josep Maria Llompart.
- c) Nicolau Primitiu, Miquel Duran i Teodor Llorente.

14. Carles Salvador, amb poemaris com *Vermell en to major* (1929), *Rosa dels vents* (1930) i *El bes als llavis* (1934)...

- a) És el principal introductor del noucentisme i l'avantguardisme en les lletres valencianes.
- b) És el principal introductor del naturalisme i del futurisme en les lletres valencianes.
- c) És el principal introductor del sànet, la cobla i el bolero en les lletres valencianes.

15. Un cal·ligrama és...

- a) Un tipus de tècnica poètica introduïda per les avantguardes. Joan Salvar-Papasseit fou un destacat cal·ligramista.
- b) Un tipus de tècnica poètica que només s'utilitza en les escoles i en els IES amb els alumnes de Primària i d'ESO.
- c) Un tipus de tècnica poètica introduïda per les avantguardes. Teodor Llorente fou un destacat cal·ligramista.

16. Quina és la principal relació entre Carles Salvador i l'aigua de la Font d'en Segures, altrament coneguda com a aigua de Benassal:

- a) Carles Salvador fou qui va descobrir la qualitat de l'aigua que brolla d'aquell lloc i fou ell qui decidí embotellar-la i comercialitzar-la.
- b) Carles Salvador fou qui proposà la imatge

de Neptú sostenint una ampolla d'aigua de Benassal que encara ara podem trobar en l'etiqueta de les ampolles d'esta marca.

- c) La nora de Carles Salvador encara és ara la presidenta d'esta empresa d'aigua embotellada.

17. Els famosos Cursos de Valencià de Lo Rat Penat posats en marxa per Carles Salvador i altres l'any 1949:

- a) Eren molt importants perquè eren els primers cursos de valencià oberts al públic que es feien després de la guerra.
- b) Eren molt importants perquè qui els impartia era el millor mestre valencià de l'època: Carles Salvador (havia sigut guardonat per això i tot).
- c) Juntament amb els impartits per Escola Valenciana, eren els primers cursos de valencià oberts al públic que es feien després de la guerra.

18. Carles Salvador va morir:

- a) El 7 de juliol del 1945.
- b) El 7 de juliol del 1955.
- c) El 7 d'agost del 1980.

19. Carles Salvador va nàixer:

- a) El 17 de gener del 1983.
- b) El 17 de gener del 1900.
- c) El 17 de gener de 1893.

20. Carles Salvador va viure:

- a) 72 anys.
- b) A València, Aiello de Malferit, La Pobla de Benifassà, Benassal i Benimaclet.
- c) A Borriana, Aiello de Malferit, Burjassot i València.

21. Què creus que pensaria Carles Salvador si sabera que ja no podem veure Canal 9 ni TV3?

- a) Es posaria molt trist.
- b) Se n'alegraria molt.

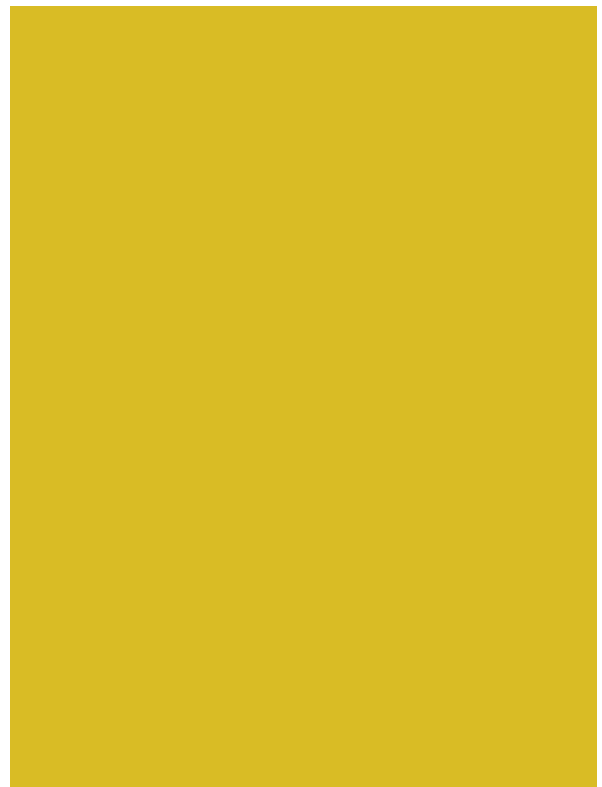
- c) Ho trobaria bé pel que fa a TV3, però estaria trist quant a Canal 9.

22. Els famosos Cursos de Valencià de Lo Rat Penat organitzats per Carles Salvador i altres l'any 1949:

- a) Eren sobretot presencials.
- b) Eren sobretot virtuals (per internet).
- c) Eren sobretot per correu postal.

Opció B: Organitzem uns jocs florals en honor a Carles Salvador

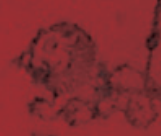
Cadascun de vosaltres ha d'escriure un poema inspirat en Carles Salvador. Pot servir el que heu elaborat amb la lletra inicial del vers procedent del nom de Carles Salvador (exercici 6). Heu d'aprendre'l de memòria i recitar-lo en veu alta a la resta de la classe (o, si pot ser, en un acte més institucional, davant dels companys d'altres classes o d'altres cursos). Es votarà el millor poema entre tots els alumnes. El guanyador dels Jocs Florals rebrà un diploma acreditatiu i algun altre premi.

SEGON CICLE D'ESO

BON.

exposició

SEGON CICLE D'ESO

I. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

1. Contesta estes deu preguntes sobre Carles Salvador i el seu temps i, en acabar, comprova el teu nivell de coneixements sobre el tema d'acord amb els criteris que trobaràs al final del qüestionari:

a) Qui era Carles Salvador. Posa una creu al costat de l'afirmació amb què estigues d'acord:

- Un mestre de matemàtiques ____
- Un polític compromés amb el poble ____
- Un escriptor i músic ____
- Un gramàtic ____
- Un poeta ____
- Un viatger ____

b) Digues quins esdeveniments històrics va viure:

- La Primera República ____
- La Dictadura franquista ____
- La Monarquia parlamentària ____
- El regnat d'Isabel II ____
- La Guerra Civil ____

c) Durant la seua joventut Carles Salvador va ser mestre a:

- Castelló ____
- Benidorm ____
- Benassal ____
- Benimaclet ____
- Barcelona ____

d) Relaciona les comarques i la capital corresponent:

el Camp de Morvedre	la Vila Joiosa
l'Alcalatén	Gandia
l'Alt Maestrat	Sagunt
la Safor	l'Alcora
la Marina Baixa	Albocàsser

e) Assenyala, d'estes institucions, les que desenvoluparen la seua activitat cultural en l'època de Carles Salvador:

- Acadèmia Valenciana de la Llengua ____
- Lo Rat Penat ____
- Fundació Carles Salvador ____
- Institut d'Estudis Valencians ____
- La Cancelleria Reial ____

f) Què eren els Jocs Florals:

- Una obra de Carles Salvador ____
- Unes competicions esportives ____
- Uns certàmens de botànica ____
- Uns concursos poètics ____
- Una activitat decorativa de les Falles ____

g) Indica quines d'estes activitats estan directament relacionades amb Carles Salvador:

- Clubs d'atletisme ____
- Acadèmies musicals ____
- Escoles de Primària ____
- Cursos d'anglès ____
- Centres d'excursionisme ____
- Cursos de valencià ____
- Certàmens de poesia ____

h) Quines obres penses que són de Carles Salvador?

- *Mecanoscrit del segon origen* ____
- *El bes als llavis* ____
- *Els Jocs Florals* ____
- *Gramàtica valenciana* ____
- *Taula de Lletres Valencianes* ____
- *La barraca* ____

i) En quin moviment literari podem situar Carles Salvador:

- Noucentisme ____
- Modernisme ____
- Romanticisme ____

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

- Realisme ____
- Avantguardisme ____
- Naturalisme ____

j) Què són les Normes de Castelló?

- Una estètica llorentina (de Teodor Llorente) ____
- Una obra de Carles Salvador ____
- Uns cursos de llengua ____
- Una revista literària ____
- Una gramàtica i ortografia ____

Valoració

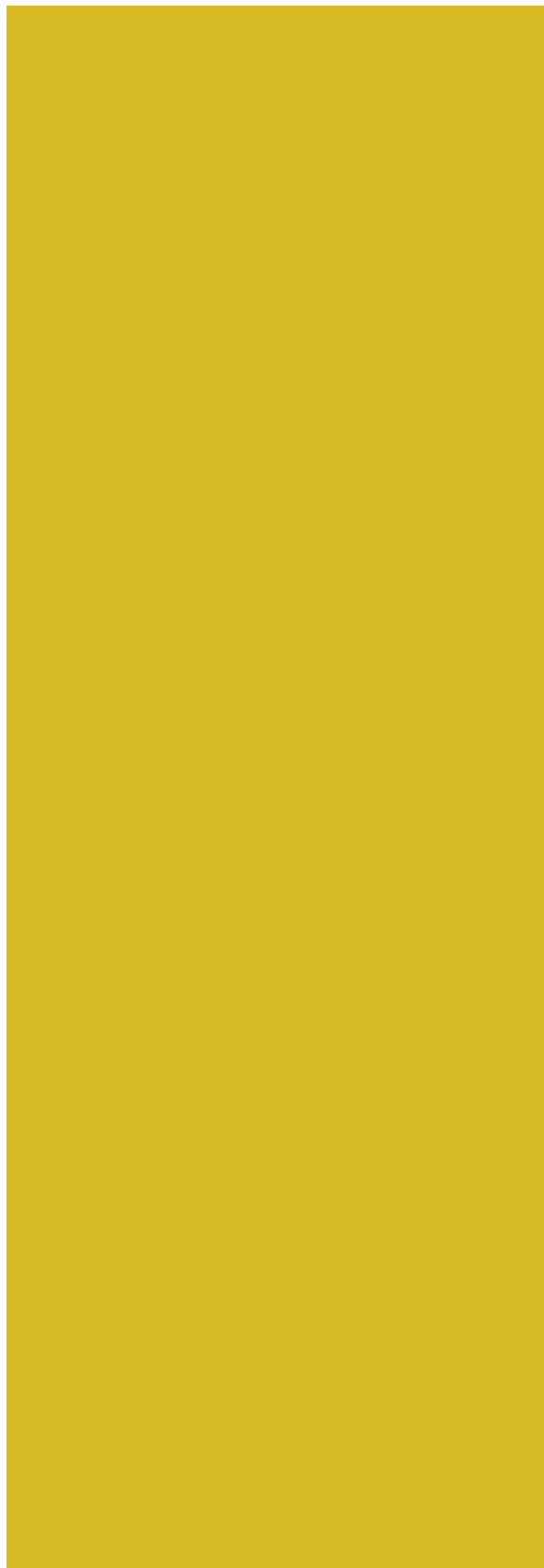
De 0 a 4 respostes encertades: insuficient. El teu coneixement sobre Carles Salvador i la seua època és insuficient. Caldrà estudiar els continguts a partir de les activitats relacionades amb els continguts de l'exposició «Carles Salvador i el seu temps» i el posterior treball a classe.

Entre 5 i 6 respostes positives: acceptable. Encara que tens algunes nocions, et caldria treballar més per a arribar a un coneixement més profund del tema.

Entre 7 i 8 encerts: molt bé. Els teus coneixements de l'autor i de la seua època són francament bons. Les activitats següents et serviran per a perfeccionar-los.

Entre 9 i 10 encerts: excel·lent. Ja saps moltes coses del nostre personatge, però les activitats següents et permetran descobrir i t'ensenyaran alguns aspectes que potser encara ignores.

2. A partir dels coneixements assolits després de resoldre el qüestionari anterior, redacta un text que resumisca l'època i la transcendència de Carles Salvador (unes 10-20 línies).

**II. ACTIVITATS RELACIONADES AMB ELS
CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ
«CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS»**

3. Observa atentament el primer panell i busca la informació necessària per a contestar estes tres preguntes:

a) Relaciona els artistes valencians següents amb l'àmbit en què va destacar cadascun.

Marià Benlliure	poeta
Vicent Blasco Ibáñez	pintor
Rafael Guastavino	escriptor
Miguel Hernández	arquitecte
Joaquim Sorolla	escultor
Gabriel Miró	arquitecte
Francesc Tàrraga	escriptor
Azorín	músic
Demetri Ribes	escriptor

b) Fixa't en el mapa i contesta les qüestions.

- Quin és el punt més septentrional que apareix en mapa?
- I quin és el més meridional?
- Quines fotografies estan vinculades a l'aigua?
- Qui va dissenyar l'Estació del Nord de València?
- En quin any s'inaugura l'estació de trens de València?
- On està situada la platja de l'Arenal?

c) Relaciona els himnes següents amb les dates corresponents.

Himne oficial de la Comunitat Valenciana	1909
Himne de l'Exposició Regional Valenciana	1925
Himne regional valencià	1984

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 2

4. El segon panell oferix algunes dades clau per a entendre la importància que va assolir el valencianisme en la societat valenciana de començament del segle xx. Busca la informació per a contestar les preguntes següents.

a) Posa la data correcta de les formacions polítiques següents:

Agrupació Nacionalista Escolar	1918
Unió Valencianista Regional	1904
València Nova	1919
Joventut Nacionalista Republicana	1908
Joventut Valencianista	1915

b) Classifica els partits polítics següents en el període històric corresponent: durant la Monarquia o durant la República:

Esquerra Valenciana _____

Joventut Nacionalista Obrera _____

Esquerra Republicana del País Valencià _____

Acció Valenciana _____

Joventut Valencianista _____

Nova Germania _____

c) Relaciona l'obra, l'autor i la data de publicació:

Miquel Duran de València	<i>El perill</i>	1918
Eduard Martínez Ferrando	<i>El bilingüisme valencià</i>	1934
Josep Maria Bayarri	<i>Orientacions valencianes</i>	1910
Faustí Barberà	<i>Catalunya té raó</i>	1938
Nicolau Primitiu	<i>El País Valencià</i>	1915
Gaetà Huguet Breva	<i>Síntesi de criteri valencianista</i>	1936
Antoni Igual Úbeda	<i>De regionalisme i valentinicultura</i>	1931
Felip Mateu i Llopis	<i>Històries del País Valencià</i>	1933

Panell 3

5. Observa atentament el contingut textual i les imatges del panell 3, que ens presenta les institucions i els centres culturals més actius durant l'època de Carles Salvador, i contesta estes preguntes.

a) Indica si les afirmacions següents són verdaderes (V) o falses (F):

1. Carles Sarthou fou president de Lo Rat Penat. ()
2. El Centre de Cultura Valenciana era la màxima institució científica i cultural dels valencians. ()
3. Bernat Artola i Sanchis Guarner formaven part de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Valencians. ()
4. Els Cursos de Llengua Valenciana naixen en 1959. ()
5. El Centre de Cultura Valenciana tenia la seua primera seu a la Universitat de València. ()

b) Relaciona els elements de les dos columnes:

Professor Carles Salvador	Centre de Cultura Valenciana
Societat d'Amadors de les Glòries Valencianes	Secció Filològica
Joan Pérez Lucia	Seminari de Filologia Valenciana
Bernat Artola	Bases ortogràfiques
Anales	Lo Rat Penat

c) Vincula cada enunciat amb la institució corresponent:

Fundat el 9 de febrer del 1937	Centre de Cultura Valenciana
Promogut per la Diputació de València	Institut d'Estudis Valencians
Principal promotor dels Jocs Florals	Universitat de València
Màxima institució cultural dels valencians	Lo Rat Penat

6. Completa estos enunciats amb la informació que apareix en el panell 3:

- a) La cultura valenciana d'esta època s'interessa pel país, la llengua i _____.
- b) Les Bases ortogràfiques són signades l'any _____ a la ciutat de _____.
- c) Els anys clàssics de l'estil *llorentí* comprenen el període _____.
- d) La Universitat Popular Valencianista va ser organitzada per _____ entre els anys _____.
- e) La Secció Filològica pertanyia a l'_____.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 4

7. El panell 4 posa el focus sobre l'important paper cultural que tingueren els impressors, les editorials menudes, els diaris i les revistes durant el primer terç del segle xx en la societat valenciana.

a) Digues si estes afirmacions són verdaderes (V) o falses (F)

1. *La República de les Lletres* es basa en la publicació de llibres i el periodisme ()
2. *El Camí* oferia molts articles sobre excursionisme. ()
3. Carles Salvador va fundar *Esclat*. ()
4. La *Traca* va canviar el nom per *La Chala*. ()
5. La Gutenberg era una empresa de publicacions. ()
6. *Veu de la Plana* estava dirigida per Gaetà Huguet. ()
7. *Pensat i fet* va arribar a un tiratge de 50.000 exemplars. ()

b) Relaciona cada revista amb l'any de publicació i amb el director o la persona vinculada:

<i>Timó</i>	M Alloza	1916
<i>La República de les Lletres</i>	Vicent Miquel Carceller	1906
<i>Veu de la Plana</i>	Miquel Duran	1922
<i>El Cuento del Dumenche</i>	Vicent Tomàs i Martí	1935
<i>València Nova</i>	Marià Ferrandis Agulló	1915
<i>El Crit de La Muntanya</i>	Nicolau Primitiu	1935
<i>Pàtria Nova</i>	Enric Navarro	1908

c) Completa els enunciats següents:

- La Generació del 1930 funda l'editorial _____, la col·lecció _____ i la revista _____.
- Josep Maria Bayarri dirigí *El Poble Valencià* i promogué _____.
- Les revistes culturals s'editaven a València, a altres ciutats valencianes, a Barcelona i, després de la guerra, a _____ i _____.
- Les revistes que contenen en el títol el nom o l'adjectiu valencià eren _____, _____ i _____.
- La revista *La Traca* era de caràcter _____ i va tindre dos noms més: _____ i _____.

Panel 5

8. Per a començar, observa el títol del panell i llig atentament les dos citacions que l'encapçalen:

- a) A quin tema està dedicat este panell?
- b) Indica quina de les dos citacions està més relacionada amb la política i quina amb la cultura.
- c) Amb quina idea esteu més d'acord? Per què?
- d) Quin sentit té la paraula *fidelitat* en este context?
- e) Inventa un altre lema del mateix estil que expresse la teua opinió sobre la llengua i la cultura.

9. Relaciona cada obra amb el seu autor i amb l'any en què es va publicar:

<i>Normes de Castelló</i>	Carles Salvador	1933
<i>Gramàtica valenciana</i>	Lluís Fullana	1932
<i>La llengua dels valencians</i>	Manuel Sanchis Guarner	1950
<i>Gramàtica valenciana amb exercicis pràctics</i>	Lluís Revest	1951
<i>Gramàtica elemental de la llengua valenciana</i>	Manuel Sanchis Guarner	1915

10. Localitza en el contingut textual i gràfic del panell la informació necessària per a contestar estes preguntes:

- a) En l'elaboració del *DCVB*, que dirigia des de Mallorca _____, van col·laborar molt activament els valencians _____ i _____.
- b) Les anomenades Normes de Castelló es van signar a Castelló de la Plana el 21 de desembre de _____.
- c) Tot i que la primera gramàtica del valencià va ser elaborada el _____ per _____, la primera gramàtica preparada amb els criteris filològics moderns és la de _____, que va ser publicada el _____.
- d) El _____, Pompeu Fabra va visitar la ciutat de València, on es va reunir amb membres del grup _____.
- e) En l'acte de presentació del *DCVB* a València, que va tindre lloc a l'Ajuntament de la ciutat, el _____, es va dirigir als assistents _____, en presència de _____.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 6

11. Els mestres i l'escola valenciana van tindre un paper decisiu en els primers intents de modernització de la societat valenciana. Observa la informació que ens oferix este panell i contesta les preguntes següents:

a) En primer lloc, data de les fotos, excursions i publicacions que apareixen al panell:

Colònia escolar de Sant Pau d'Albocàsser	1920
Ibèria	1933
Els alumnes de l'escola de Benassal	1934
Conferència de Carles Salvador en l'institut Ribalta	1936
Sembra	1932

b) Ara, classifica estos noms segons la seua dedicació principal (mestres, literats i estudiosos de la llengua):

Antoni Porcar _____
Bernat Ortín _____
Maximilià Thous _____
Ismael Rosselló _____
Enric Soler _____
Carme Doménech _____
Carles Salvador _____
Vicent Nicolau _____
Conxa Zaragoza _____
Joan Manuel Borràs Jarque _____

c) Finalment, relaciona cada activitat amb el personatge i amb la població associada:

Revista Sombra	Empar Navarro	València
Associació de Mestres Valencians	Antoni Porcar	Canet lo Roig
Revista Ibèria	Enric Soler	Sant Joan de Moró
Centre Excursionista de València	Carles Salvador	Benassal
Escola de Benassal	Emili Beüt	València

12. Respon les qüestions següents:

- Quin era el compromís d'este tipus d'escola valenciana?
- Quins tres mestres van fer la crida per a la constitució de l'Associació de Mestres Valencians?
- Enumera quatre centres excursionistes valencians i indica la data de fundació de cadascun.
- Esmenta cinc assistents a la conferència de Carles Salvador en l'institut Francesc Ribalta amb motiu de la redacció de les Normes de Castelló.
- Quines dos institucions van influir amb més força en la formació d'aquells mestres?

Panel 7

13. El panell 7 presenta alguna de les iniciatives més destacades relacionades amb l'ensenyament de la llengua durant les primeres dècades del segle xx. Fes-ne una lectura ràpida per a localitzar la informació que es demana en estes activitats:

a) Relaciona cada títol, amb l'autor i amb la data de publicació.

<i>Tombatossals</i>	Bernat Ortín	1950
<i>Primer llibre per a infants</i>	Enric Valor	1930
<i>Rondalles valencianes</i>	Josep Pasqual Tirado	1932
<i>Gramàtica valenciana</i>	Lambert Castelló i E. Beüt	1918

b) Relaciona els fets següents amb la seua època:

Curs de valencià de Carles Salvador en la publicació *El Camí* _____
Conferències històriques i literàries _____
Fundació de l'associació Nostra Parla _____
Publicació del primer llibre per a infants _____
Creació de càtedres de valencià en els instituts de Batxillerat _____

*Dictadura de Primo de Rivera (1923-1927),
Segona República (1931-1939),
Dictadura franquista (1939-1975), Monarquia.*

c) Vincula el títol de la conferència, l'autor i la data en què es va pronunciar.

«Panorama històric de la literatura valenciana»	Joan Fuster	1954
«Els valencians preromans»	Francesc Almela	1956
«El món literari de sor Isabel de Villena»	Domingo Fletcher	1955

d) Digueu si és verdader (V) o fals (F):

1. L'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana apareix en 1934 ()
2. En la Secció de Literatura i Filologia hi havia professors alemanys i italians ()
3. *Nostra Parla* apareix en 1928 ()
4. Enric Valor apareix en les tres fotografies del panell ()
5. Durant la República l'ensenyament de la llengua va obtenir un suport oficial ()

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 8

14. En este panell trobem informació sobre les relacions entre literatura i espectacle, sobre escriptors i personatges del món del cinema i la cançó. Si prestes atenció al panell, no et resultarà gens difícil resoldre estes qüestions.

a) Vincula cadascuna de les tres generacions amb el fet més destacat:

Màxima expressió poètica contemporània	Generació del 1915
Esperit de l'Exposició Regional Valenciana	Generació del 1930
Obertura a les lletres humanístiques i científiques	Generació del 1909

b) Relaciona cada personatge amb el gènere literari que va conrear preferentment o amb l'activitat artística en què va destacar:

Josep Pasqual	novel·la en vers
Ernest Martínez Ferrando	novel·la urbana i psicològica
Maximilià Alloza	costumisme
Artur Perucho	teatre
Faust Hernández Casajuana	creació de nous herois
Salvador Giner	cinema
Jaime Rivelles	música

c) Unix els títols d'estes pel·lícules amb els directors, els protagonistes o els escriptors que van intervenir en la producció.

<i>Castigo de Dios</i>	Joan Andreu
<i>Calabuch</i>	Vicent Blasco Ibáñez
<i>El fava de Ramonet</i>	Concha Piquer
<i>Sangre y arena</i>	Luís García Berlanga
<i>La Maredeueta</i>	Hipólito Negre

Panel 9

15. El panell 9 ens oferix una visió panoràmica de la poesia valenciana durant les tres primeres dècades del segle xx. Segur que, si prestes atenció al panell, pots contestar estes preguntes:

a) Relaciona cada títol amb el seu autor:

<i>Joujou</i>	Carles Salvador
<i>Terra</i>	Bernat Artola
<i>El vol en arc</i>	Francesc Almela i Vives
<i>La cançó de l'isolat</i>	Enric Navarro
<i>Vermell en to major</i>	Daniel Martínez Ferrando

b) Unix cada poeta amb el poema corresponent:

«Vol»	Francesc Almela
«La taronja i la llima»	Enric Duran
«El bohemí del bar»	Maximilià Thous
«Elegia IV»	Enric Navarro
«Xàtiva»	Bernat Artola

c) Assenyala les tendències poètiques amb els autors i les obres més representatives:

Postsimbolisme	<i>Guerra, victòria, demà</i>	Miquel Duran
Urbanisme	<i>L'espill a trossos</i>	Bernat Artola
Crítica futurista	<i>Terra</i>	Francesc Almela
Ironia humanista	<i>Vermell en to major</i>	Carles Salvador

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 10

16. L'observació del panell 10 ens permetrà aprofundir en el coneixement de la vida de Carles Salvador.

a) En primer lloc, intenta situar cronològicament les destinacions professionals de Carles Salvador:

La Pobla de Benifassà	1915
Benimaclet	1912
Benassal	1934
Aielo de Malferit	1915

b) Relaciona cada lloc o títol de la columna de l'esquerra amb l'activitat corresponent de la dreta:

La Font d'en Segures	conferència
Les festes de Benassal	poema
Sant Pau d'Albocàsser	excursió i recerca
A l'ombra del Penyagolosa	treball etnogràfic
Ares i la Valltorta	colònia d'estiu

17. Completa les afirmacions següents:

- Els intel·lectuals que admirava Carles Salvador eren Josep M. Bayarri, Miquel Duran _____.
- Les associacions benassalenques on va participar eren _____.
- En la Cooperativa la Fraternitat realitzava activitats del cicle popular de València: _____ i cursos per a adults.
- Carles Salvador es va integrar en les institucions valencianes més rellevants: la Universitat de València, _____.
- Els poemes que li va dedicar a Benassal són: _____.

Panel 11

18. Carles Salvador és autor d'una obra extensa i diversa, sense la qual resultaria difícil entendre la realitat valenciana actual. Per a intentar copsar la complexitat de la seua activitat intel·lectual, podem començar relacionant cada títol amb el gènere literari o la tasca cultural a què pertany:

<i>El maniquí d'argila</i>	llibre de memòries
<i>Botànica</i>	narració breu
<i>La vida nova</i>	poesia
<i>Lo cant del trovair</i>	teatre
<i>Gramàtica valenciana</i>	article periodístic
<i>L'amor camí del cel</i>	normativa

19. Localitza en el panell la informació per a contestar les preguntes següents.

- Digues el títol del primer poema de Carles Salvador i quin significat pot tindre.
- Digues el títol del seu últim poema. Quants anys després es publica?
- En quin poema es basa l'himne de Benassal? Qui el va musicar?
- Quants articles va escriure? On els va publicar majoritàriament?
- Amb quin poema guanya la Flor Natural dels Jocs Florals? En quin any?
- Quines són les dos obres normatives que escriu (per a l'ensenyament lingüístic).
- Quins quatre premis guanyà en un any?

20. Classifica les obres següents segons el gènere literari (poesia, narrativa i assaig) a què pertany cada títol (n'hi ha tres de cadascun):

<i>Carnet Internacional</i>	<i>Vermell en to major</i>	<i>Barbaflorida professor</i>
<i>Elegia</i>	<i>L'home sense braços</i>	<i>Glossari</i>
<i>El jazz, el maquinisme i la poesia pura</i>	<i>Veles i gavines</i>	<i>L'auca de les oques</i>

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 12

21. L'últim panell presenta algunes iniciatives de la societat valenciana que han permés continuar la tasca iniciada per Carles Salvador i projectar cap al futur l'activitat que van dur a terme aquells valencians exemplars durant les difícils primeres dècades del segle xx.

- a) Enumera quatre institucions autònomes valencianistes.
- b) Esmenta cinc localitats on es conserven referències a Carles Salvador en els seus carrers i edificis.
- c) Al llarg del nostre territori hi ha gran quantitat de centres escolars amb el nom de Carles Salvador. Posa'n tres exemples de poblacions.
- d) Digues el nom de quatre fundacions relacionades amb el valencianisme.
- e) Quin nom té la Biblioteca Valenciana?
- f) Qui organitza les festes per la llengua al llarg de les comarques valencianes?

22. Completa estes afirmacions.

- Les revistes actuals de recerca o d'investigacions més importants són: *L'Espill*, *Caplletra*, *Mètode*, _____.
- L'impuls públic de la llengua abastaria els àmbits següents: el treball, l'oci, la ciència, _____.
- Els cursos de valencià més importants al llarg de la història i en l'actualitat són els de Lo Rat Penat, els «Cursos Carles Salvador», _____.
- Els moviments de renovació pedagògica i les escoles d'estiu des del 1976 es complementen amb el moviment _____.
- La plena valencianització de la societat necessita la vinculació de l'educació i la comunicació, tot seguint la permanent _____.

III. ACTIVITATS D'APROFUNDIMENT

Panell 1

23. Cita una obra de cadascun dels artistes i escriptors següents: Joaquim Sorolla, Marià Benlliure, Vicent Blasco Ibáñez, Rafael Guastavino i Miguel Hernández.

24. L'ex-libris de Carles Salvador era *València per damunt de tot*. Busca informació sobre el significat d'esta expressió, indica què és un ex-libris i pensa un lema similar per a utilitzar com a ex-libris.

25. Redacta cinc enunciats referits a l'Exposició Regional Valenciana del 1909.

26. Indica si són verdaderes (V) o falses (F) les afirmacions següents:

- a) Les primeres dècades del segle xx són uns temps molt conflictius. ()
- b) Pilar de la Horadada es troba en la província de València. ()
- c) Carles Salvador naix a principis del segle xx. ()
- d) És una època de tradicions i avantguardismes. ()
- e) Francesc Tàrrrega era pianista. ()

f) L'any 2015 s'acomplixen seixanta de la mort de Carles Salvador. ()

g) L'Estació del Nord de València és modernista. ()

Panell 2

27. Ordena cronològicament les festes i celebracions següents:

Les Fogueres de Sant Joan	desembre
Les Falles de València	novembre
La Magdalena de Castelló	gener
Les Fogueres de Sant Antoni	juny
Festes d'Agost	març
Les processons de Pasqua	estiu
La Festa de Tots Sants	abril
Nadal	març

28. Què penses sobre la lleialtat lingüística? Digues en quines ocasions es pot defensar la llengua. Què significa per a tu *valencianisme* i quins serien els trets que el caracteritzarien?

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 3

29. Llig el text del panell 3 sobre Lo Rat Penat i contesta estes qüestions: a) Quins eren els seus principals camps d'actuació? b) Esmenta'n tres presidents. c) Quines són les dos etapes més importants? d) Assenyala la vinculació de Carles Salvador amb Lo Rat Penat. e) Quina és la millor aportació de Lo Rat Penat?

30. Redacteu un informe sobre les Normes de Castelló.

Panell 4

31. Selecciona tres publicacions de l'època de Carles Salvador, reflexiona sobre el significat que poden tindre els títols d'estes revistes i busca un sinònim per a cadascun dels títols triats. Finalment, inventa dos títols similars per a dos publicacions noves.

Panell 5

32. Digues si són verdaderes (V) o falses (F) estes informacions.

- a) Les Normes de Castelló van ser signades el dia 12 de desembre del 1932 ()
- b) La primera sistematització d'una proposta normativa valenciana és *La llengua dels valencians*, de Manuel Sanchis Guarner ()
- c) Les Normes de Castelló també eren anomenades les Normes Ortogràfiques ()
- d) Els cursos de Lo Rat Penat prenen com a referència la *Gramàtica elemental de la llengua valenciana*, de Lluís Fullana ()
- e) El *Diccionari català-valencià-balear* va ser dirigit per Manuel Sanchis Guarner ()

33. Elabora una breu biografia de Manuel Sanchis Guarner.

34. Busca el significat del terme *geosinònim* i fes una llista de cinc mots que corresponguen a geosinònims, com *gos/ca, xai/corder*, etc.

Panell 6

35. Digues si és verdader (V) o fals (F):

- a) L'Escola d'Estiu de la Generalitat de Catalunya va influir molt en Carles Salvador ()
- b) *Ibèria* i *Sembra* són dos revistes escolars de postguerra ()
- c) Els *boy scouts* van ser dirigits per Emili Beüt ()
- d) L'excursionisme entrava dins dels mètodes educatius de l'escola rural ()
- e) La revista *Sembra* es basa en les tècniques de lectura i escriptura de Célestin Freinet ()
- f) El centre excursionista d'Alcoi es funda en 1950 ()

Panell 7

36. Completa els conceptes següents:

- Els cursos de valencià a la ciutat de Castelló van ser promoguts per _____.
- Lo Rat Penat comença l'ensenyament de l'idioma l'any _____.
- La Universitat de València participa en l'ensenyament lingüístic amb _____.
- A més de Carles Salvador, els estudiosos que formaven part de Lo Rat Penat eren _____.
- De les portades dels llibres que apareixen al panell dos són de literatura: _____ i les altres dos són de textos d'ensenyament: _____.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 8

37. Respon si és verdader (V) o fals (F):

- a) Vicent Asencio és un compositor predecessor de Matilde Salvador ()
- b) Bernat Artola i Francesc Almela funden en 1950 Editorial Torre ()
- c) Vicent Blasco Ibáñez compta amb versions cinematogràfiques de les seues novel·les a Hollywood ()
- d) Carles Salvador i Francesc Almela participen en el món teatral ()
- e) El «Grup dels 5» fa referència a la Generació poètica del 1930 ()

38. Contesta les següents qüestions:

- Els nous moviments estètics eren el modernisme, el noucentisme i les _____ i després de la Segona Guerra Mundial, l'existencialisme i el _____.
- Les tendències de la narrativa eren el costumisme, el romanticisme, _____.
- Les millors col·leccions de narrativa breu de l'època són *El Cuento del* _____ i _____.
- Les dos pel·lícules costumistes més destacables són *El fava de Ramonet* i _____.
- El sainet de Lluís Martí i Ismael Serneguet és la pel·lícula _____.

39. Localitza el nom de tres editorials i pensa en tres editorials més que ara publiquen en valencià _____.

Panell 9

40. Completa i respon les afirmacions següents:

- a) Els poetes de la Generació del 1930 participaren en _____ taules de poesia.
- b) La seua inquietud fonamental consistia en la unió de la poesia a l'art i altres activitats com l'edició, _____.
- c) A què es refereix l'oració final del panell quan diu que: «No existiria la florida poètica valenciana actual sense el diàleg entre aquells dos temps decisius de la poesia del segle XX»?

- d) Observa els poemes i assenyala els títols referits a elements de la terra.

- e) Llegint els poemes, fes una tria en dos columnes de mots positius o agradables i una altra de negatius o pessimistes.

41. Indica si són verdaderes (V) o falses (F) estes afirmacions:

- a) Entre els anys 1936 i 1939 existia una doble tendència en la poesia: tradicionalista i més oberta a les noves tendències. ()
- b) Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés i Xavier Casp són els hereus d'esta doble tendència. ()
- c) El lema dels Jocs Florals era contrari al «paisatgisme sentimental». ()
- d) La generació poètica valenciana del 1930 és la més important de postguerra. ()
- e) Els poetes valencians també participaven en activitats teatrals i periodístiques. ()

42. Llig estos dos poemes de Carles Salvador i contesta les preguntes relacionades amb cadascun:

Nocturn

Al poeta B. Artola i Tomàs

La lluna acaça les estrelles
i fa vent gregal.
Les finestres
tanquen
les parpelles
i dorm el poble
un somni fantasmal.
Una porta esbatanada
tanca furienta el seu portó.
Tremola una casa
i cruixen els vidres
d'un balcó.
Al cantó
vigila
el llum d'oli
d'un Sant Francesc plegat,
la crinera
lleonina
d'una acàcia
i un gat.

I passa l'home del farol
cantant
les hores serenes
que la lluna
amorosida
s'ha oblidat.
Vermell en to major (1929)

Vocabulari:

acaça: persegueix

gregal: vent del nord-est

esbatanada: oberta completament

furienta: plena de fúria

crinera: pèls del coll

acàcia: arbre

- a) Quin és el tema del poema? A qui va dedicat? Per què?

- b) Classifica els noms en dos camps semàntics: un d'elements de la casa i un altre d'éssers vius.

- c) Què volen dir les següents expressions: *les finestres tanquen les parpelles, dorm el poble, somni fantasmal, crinera leonina d'una acàcia, passa l'home del farol cantant les hores serenes.*

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

d) Identifica les següents figures retòriques: dos personificacions, una metàfora i una perífrasi.

referma: reforça
robí: pedra preciosa
aguaita: vigila
enuig: desplaer, molèstia

a) Analitza la rima i la mètrica.

e) Completa la rosa dels vents: tramuntana, mestrall...

b) Tema. Resumiu el contingut dels dos quartets.

Sonet inacabat

Com vegetal que fretura la llum
hui te buscava, mon cor, amb deler
i el desconhort ha tingut per resum
un plor amarg tot vessant desesper.

Ara en la pau de la nit es consum
mon pobre cor en el buit presoner
i sent el goig del dolor...
i més referma, inflammat, son voler.

Que si ens veiem m'és el dia diví
i l'esperit m'il·lumina el bon sol
fent ta bondat de mon cor un robí.

Si no ens veiem la ventura se'n fuig,
s'ompli mon cor d'amargor i de dol
i als ulls aguaita esperança i enuig.

El goig i el turment (1945)

Vocabulari:

fretura: necessita

deler: passió

desconhort: desconsol

vessant: deixant escapar

c) Segons el contingut quin dels dos tercets és més alegre i quin és més trist? Explica per què.

d) Fes una llista de paraules positives relacionades amb l'amor i una altra de negatives, vinculades al desamor.

e) Localitza una comparació, un oxímoron (paraules contràries) i una personificació.

Panell 10

43. Digues si és verdader (V) o fals (F):

- a) Carles Salvador va treballar primerament al col·legi Primat Reig. ()
- b) Va néixer a València i va morir a Benimaclet. ()
- c) Era fill d'una teixidora i d'un ferrer. ()
- d) Tota la seua activitat constituïx un treball en col·laboració. ()
- e) Va participar en la societat Art i Esport de Benassal. ()

44. Busca informació sobre Miquel Adlert, Germà Colón i Francesc Ferrer Pastor.

45. Busca marxes de muntanya, excursions i carreres de muntanya actuals.

Panell 11

46. Digues si és verdader (V) o fals (F):

- a) El recull poètic *El fang i l'esperit* compta amb il·lustracions de Josep Renau. ()
- b) El seu *Vocabulari ortogràfic* és anterior a la *Gramàtica valenciana*. ()
- c) *El maniquí d'argila* es publica en la col·lecció *Nostra Novel·la*. ()
- d) En 1956 guanyà quatre premis literaris. ()
- e) Va escriure un guió per a ser musicat. ()
- f) Els gèneres en Carles Salvador estan perfectament diferenciats. ()
- g) Va publicar algun article avantguardista. ()

47. Escriu la data correcta de cada obra.

<i>El maniquí d'argila</i>	1913
<i>Nocturn</i>	1930
<i>Lo cant del trovare</i>	1927
<i>Botànica</i>	1933
<i>Vocabulari ortogràfic</i>	1929
<i>Vermell en to major</i>	1951
<i>Gramàtica valenciana</i>	1929

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

SEGON CICLE D'ESO

Panell 12

48. Relaciona els cursos de llengua i l'any d'inauguració:

_Junta Qualificadora de Coneixements del Valencià	1976
_Cursos de Lo Rat Penat	1974
_Cursos de l'Institut de Ciències de l'Educació	1986
_Cursos Carles Salvador	1949

49. Digues si és verdader (V) o fals (F):

- a) La llengua està actualment present des de l'ensenyament infantil a la universitat. ()
- b) Els cursos que han format un major nombre d'alumnes han sigut els «Carles Salvador». ()
- c) Manuel Sanchis Guarnier va dirigir inicialment els cursos de Lo Rat Penat. ()
- d) Fins a l'any 2013 podem comptar més d'un milió d'alumnes matriculats en els cursos de valencià. ()
- e) La Fundació Gaetà Huguet es funda en 1964. ()
- f) En 1971 s'inaugura un monument en memòria de Carles Salvador. ()

50. Tasca final de síntesi. Selecciona la informació més rellevant sobre la vida i l'obra de Carles Salvador i organitza-la en forma de decàleg per a elaborar un mural o una presentació digital utilitzant qualsevol programa disponible (PowerPoint, Prezi, etc.)

BATXILLERAT

I. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

La temàtica dels panells de l'exposició correspon als àmbits en què Carles Salvador va desenvolupar la seua tasca: el valencianisme, les institucions, les publicacions, l'ensenyament, la llengua i la literatura.

EL VALENCIANISME ABANS DEL 1939

1. Indica si la informació següent és verdadera o falsa i argumenta la resposta.

a) El nacionalisme valencià apareix al final de la Dictadura de Franco. Abans de la Guerra Civil no hi hagué cap mostra de valencianisme polític.

b) Carles Salvador i els seus contemporanis no consideraven la llengua com a marca d'identitat social.

c) En els primers anys del segle xx els valencians ja reivindicàvem l'autogovern, l'ensenyament i l'ús social del valencià.

d) En els diaris de València, Alacant i Castelló de la Plana del primer terç del segle xx es publicaven articles amb reivindicacions nacionalistes.

e) Carles Salvador va estar sempre desvinculat de la política.

2. A continuació tens ordenades cronològicament unes informacions rellevants sobre el moviment de reivindicació i reconeixement de la cultura, la llengua, la identitat dels valencians. Llig els textos, subratlla el que desconeixes i fes-ne un esquema o resum.

GAETÀ HUGUET

1902. L'article «Notes valencianistes», de Gaetà Huguet Brevia, publicat en *Ayer y Hoy* de Castelló de la Plana, és el primer intent de disseny del valencianisme polític. El patrici castellonenc partix de la idea que el poble que oblida el seu passat «no és digne ni de llibertat, ni de independència [...], serà sempre un poble mort» i considera que la llengua és la gran marca d'identitat social.

FAUSTÍ BARBERÀ

1902. La conferència «De regionalisme i valentinicultura» (publicada el 1910) pronunciada en Lo Rat Penat per Faustí Barberà, és considerada, juntament amb el text d'Huguet, com el punt de partida del valencianisme polític. Barberà denuncia el sistema polític de la Restauració borbònica i reivindica els trets culturals i l'autogovern per al poble valencià, l'ensenyament i l'ús social de la llengua.

JOVENTUT VALENCIANISTA

1908. Joventut Valencianista fou el primer grup obertament nacionalista valencià, fundat per sectors escindits de València Nova. El seu objectiu era valencianitzar els partits polítics existents. En el seu programa exigien l'autonomia política i administrativa de València. El grup fou dissolt durant la Dictadura de Primo de Rivera.

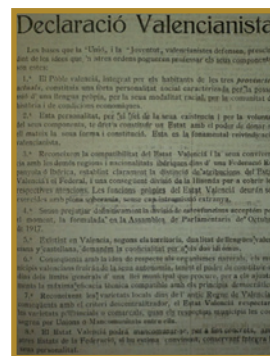
«ORIENTACIONS VALENCIANES»

1915. El text «Orientacions valencianes. Dedicat a la joventut», de Gaetà Huguet Brea, va ser publicat en la revista *Arte y Letras* de Castelló de la Plana i reproduït en altres publicacions valencianes de l'època. És una reelaboració de les «Notes» del 1902 on lluita contra el centralisme i demana l'autonomia politicoadministrativa. Huguet postula un valencianisme apolític, compartit per tots els partits, on la llengua ha de ser l'instrument principal per a aconseguir les aspiracions. Per això reclama la publicació d'una gramàtica, d'un nou diccionari i l'ensenyament de la llengua.

UNIÓ VALENCIANISTA REGIONAL. DECLARACIÓ VALENCIANISTA

1918. Ignasi Villalonga i Villalba va fundar el partit Unió Valencianista Regional. Tot i no tindre èxit en les eleccions generals del 1919 ni a les municipals, va assolir certa presència arreu del País Valencià. Durant la Dictadura de Primo de Rivera s'escindí i posteriorment durant la Segona República espanyola tornà a reprendre les activitats.

1918. La «Declaració valencianista», publicada en el diari *La Correspondencia de Valencia*, conté huit bases del valencianisme, comentades en diversos articles durant un mes i divulgades en els diaris alacantins *La Región* i *Diario de Alicante* i un any després en un opuscle de 36 pàgines editat per la Unió Valencianista Regional. Este partit i Joventut Valencianista declaraven les reivindicacions mínimes del nacionalisme valencià amb la voluntat d'influir en totes les forces polítiques valencianes.

CARLES SALVADOR: POLÍTICA I NACIONALISME

Durant les primeres dècades del segle xx no hi ha empresa civico-política on no destaque l'aportació significativa de Carles Salvador. La seua trajectòria política va lligada a la història i l'evolució del moviment valencianista del seu temps.

Carles Salvador, conscient del problema idiomàtic dels valencians, demostrà un gran patriotisme crític que el conduí a participar en empreses nacionalistes. El 1915 col·laborà en el setmanari *Pàtria Nova*. El 1916 va escriure en el setmanari *Veü de la Plana* fundat per Gaetà Huguet. El 1919 cooperà amb Vicent Tomàs Martí en la propaganda de la Lliga de Solitaris Nacionalistes i en l'organització dels Aplecs de Betxí. Simultàniament promogué campanyes de reivindicació de la llengua, concretades en fullets «El valencià a les escoles» (1919) i «Pro Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana» (1921). La Dictadura de Primo de

Rivera fa que desaparega la temàtica política dels articles periodístics de Carles Salvador. En acabar la Dictadura, torna a escriure intensament sobre política («Les eleccions generals»).

LES INSTITUCIONS VALENCIANISTES

3. Diques si són verdaderes o falses les informacions següents i argumenta les respostes.

a) L'any 1918 es va crear una càtedra de Llengua Valenciana en la Universitat de València.

b) Acció Cultural Valenciana es va crear després de la

c) No ha existit mai una institució anomenada Institut d'Estudis Valencians semblant a l'Institut d'Estudis

d) Carles Salvador no va formar mai part de Lo Rat Penat.

e) Durant la Dictadura de Franco no es van fer cursos de valencià.

4. Llig els textos següents i comprova les teues respostes. Fixa't en la participació de Carles Salvador en les activitats que es van dur a terme en cada institució. Escriu un esquema de la informació.

Per a dur a terme les iniciatives socioculturals es van involucrar diverses institucions i se'n van crear un bon nombre. Carles Salvador hi estigué al corrent i en molts casos al capdavant de les organitzacions valencianistes.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

L'any 1918 es va crear la **Càtedra de Llengua Valenciana** en la Universitat de València, amb l'impuls del Centre de Cultura Valenciana. Lluís Fullana impartí les lliçons. La Càtedra va ser suprimida durant la Dictadura de Primo de Rivera el 1925 i va ser restaurada el 1931, transformada en el **Seminari de Filologia Valenciana**, amb la intenció d'estudiar la llengua científicament; Sanchis Guarner en fou proposat secretari. El 1932 el Seminari va signar les Normes de Castelló en la persona del seu primer filòleg Manuel Sanchis Guarner que poc després va publicar *La llengua dels valencians* (1933). El triomf del Front Popular (1936) i el començament de la guerra van possibilitar una connexió més gran entre els ideals valencianistes i la universitat. La universitat s'identifica amb el nacionalisme d'esquerra. El 1937 es van reintroduir en la Universitat de València els estudis de valencià en l'Institut d'Idiomes. Les classes de valencià van estar a càrrec de Carles Salvador, que a partir del 1937 va comptar amb un grup que tenia classe diàriament amb diverses conferències sobre temes relacionats. Encara que amb pocs estudiants, es va mantindre fins a les acaballes del 1938.

ACCIÓ CULTURAL VALENCIANA

El 1930 un grup d'estudiants i llicenciats universitaris, entre els quals figurava Carles Salvador, van fundar **Acció Cultural Valenciana** amb la voluntat de reconstruir la personalitat valenciana i la cooperació entre els diversos partits. Van publicar durant un any la revista *Acció Valenciana* que apareixia cada quinze dies. La revista presentava la conveniència de crear una acadèmia de la llengua per a fixar les bases de coherència i normalitat en l'ús correcte del valencià, inexistent fins aleshores.

Il·lustració: Pàgina de la revista *Acció Valenciana*, publicada el 5 de març del 1931 "La sang del meu esperit és la llengua i la meua pàtria arreu on és parlada."

AGRUPACIÓ VALENCIANISTA ESCOLAR

El 1932 estudiants valencianistes van fundar l'**Agrupació Valencianista Escolar**, de caràcter universitari, que organitzà els cursos de la **Universitat Popular Valencianista**, on es feien classes de llengua, literatura, història i geografia del País Valencià. En el curs 1934-1935 van ser professors Carles Salvador i Enric Valor, entre altres. Va ser dissolta el 1939.

CENTRE DE CULTURA VALENCIANA

El 1915 es creà el Centre de Cultura Valenciana amb la pretensió de fer una rèplica de l'Institut d'Estudis Catalans. A partir del 1928, publicà els *Anales de Cultura Valenciana*. Encara que en una primera etapa féu poc ús del valencià, durant la Segona República Espanyola, el Centre es va lligar a la defensa de les reivindicacions del valencianisme polític, va signar les Normes de Castelló i va participar en la redacció de l'Estatut d'Autonomia del País Valencià del 1931. Carles Salvador en fou membre en esta etapa.

Durant el franquisme el Centre de Cultura Valenciana es va mantindre com a grup d'erudits sense incidència política. Carles Salvador, el 1948, va impulsar la Secció de Llengua i Literatura. El centre es va dissoldre l'any 1978.

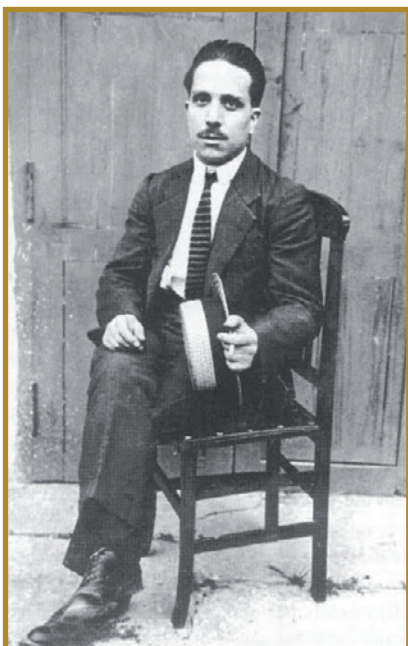
LO RAT PENAT

Associació cultural més important de la Renaixença, fundada el 1878 per Constantí Llombart, dedicada a la promoció, defensa, ensenyament i difusió de la llengua i la cultura dels valencians. Des del 1948, Carles Salvador organitzà la Secció de Literatura i Filologia, on va reunir joves intel·lectuals que posteriorment formarien part de la resistència cultural entre els quals Francesc Ferrer Pastor. A partir del 1951, organitzà cursos de llengua que difongueren les Normes de Castelló entre els escriptors valencians.

INSTITUT D'ESTUDIS VALENCIANS

1937. Es va crear l'**Institut d'Estudis Valencians** a l'estil de l'Institut d'Estudis Catalans. El seu president fou el rector de la universitat de València (Josep Puche, que va ser exiliat durant la dictadura) i el secretari general Carles Salvador. L'Institut era organitzat en quatre seccions: Històrico-Arqueològica, Filològica, de Ciències i d'Estudis Econòmics. Va ser el primer organisme amb autoritat sobre la llengua i va establir oficialment les Normes de Castelló. Va promoure la fundació de la Biblioteca del País Valencià. El final de la Guerra Civil en va impedir les activitats, i va desaparèixer el 1939.

PUBLICACIONS PERIÒDIQUES EN VALENCIÀ

5. Quines de les següents informacions són verdaderes i quines falses, raona per què.

a) Durant les primeres dècades del segle xx les úniques revistes en valencià van ser les falleres.

b) Carles Salvador escrivia articles en contra de la literatura d'avantguarda.

c) En *La República de les Lletres* es plantejava la unió en un sol partit de totes les forces valencianistes republicanes.

d) Carles Salvador sempre publicava els seus articles en la mateixa revista.

6. De la llista que presentem destria els diferents tipus de publicacions quant a la temàtica. Es marquen amb un asterisc (*) unes quantes revistes en les quals Carles Salvador va escriure articles, assajos i altres gèneres literaris.

1906. *València Nova - Renaiximent* (Miquel Duran). Diari de l'associació valencianista del mateix nom.

1908. *El Cuento del Dumenche - El Cuento del Dumenge*, 1918 (Lluís Bernat i Vicent Miguel Carceller). Revista de literatura, publicava obres curtes generalment del gènere teatral.*

1911. *La Traca - la Sombra* (1924) - *la Chala* (1926). Revista satírica antiburguesa.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

BATXILLERAT

1912. *Pensat i Fet* (1912-1936). Revista fallera editada a València.*

1915. *Pàtria Nova* (1915, 1923). Revista valencianista que pretenia agrupar les forces polítiques.*

1916. *Veu de la Plana* (Gaetà Huguet i M. Alloza). Setmanari del moviment valencianista castellanenc.*

1917. *El Poble Valencià* (1917).*

1921. *Nostre Teatro*. Setmanari dedicat als sainets i obres curtes.

1922. *El Crit de la Muntanya*, Vicent Tomàs i Martí. Diari mensual (1922-23), reivindica el valencià i els interessos dels llauradors.

1927. *Taula de Lletres Valencianes*.*

Taula de Lletres Valencianes és la revista més important en el procés de renovació cultural valenciana en el període 1927-1936. Va naixer com a òrgan d'expressió d'una joventut literària valencianista que s'havia forjat en l'oposició a la Dictadura de Primo de Rivera.

En el número inicial de la revista Carles Salvador va publicar tres poemes «Migdia», «Hora tardana» i «Pluja d'estels» amb vers lliure, tipografia desimbolta i originalitat de les imatges, unes innovacions sorprenents que connectaven amb l'avantguarda francesa i mexicana, i trencaven amb la rutinària poesia que s'arrossegava des de la Renaixença.

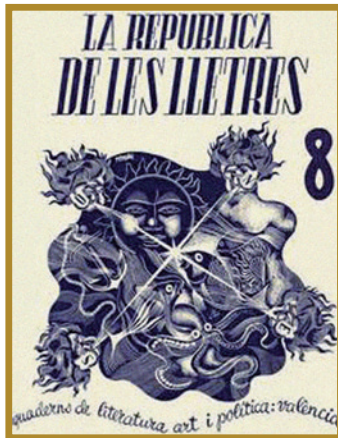
El 1928 Carles Salvador publica un parell d'articles amb el títol «El jazz, el maquinisme i la poesia pura» on teoritzava sobre l'avantguarda, a propòsit del Manifest Groc, i convidava al canvi poètic.

1930. *Acció Valenciana*. Òrgan d'Acció Cultural Valenciana.*

1932. *El Camí*. Setmanari valencianista a favor d'un estatut d'autonomia. Clausurat el 1934.*

1934. *La República de les Lletres. Quaderns de literatura, art i política* (1934-1936).*

La revista, *La República de les Lletres*, va fer de pont entre la cultura acadèmica i els intel·lectuals i artistes de la República. Defenia un estatut d'autonomia per al País Valencià, el desenvolupament de la infraestructura cultural que la minoria intel·lectual valencianista estava intentant consolidar. La revista es considerava integrada en una «república literària federativa de la llengua catalana», composta pel Principat, el País Valencià, les Illes i el Rosselló i membre, al seu torn, d'una «Confederació de Repúbliques Literàries d'Ibèria». En la pràctica significà un front intel·lectual unitari de les forces valencianistes. Els objectius propugnats pels intel·lectuals que s'expressaven en *La República de les Lletres* són el reconeixement de les Normes de Castelló, la unitat de la llengua i l'autoritat de l'IEC; la creació d'una institució anomenada Institut d'Estudis Valencians, independent de la Universitat; una càtedra de llengua en la Universitat de València per a Carles Salvador; el reconeixement del dret a rebre ensenyament en valencià i el reconeixement oficial de la llengua; implicar els escriptors en la normalització de l'idioma, la commemoració del 9 d'octubre com a festa nacional; planificació de tasques com un congrés de la llengua, una biblioteca valenciana, la restauració del monestir del Puig i del Palau de la Generalitat o una conferència econòmica del País Valencià. L'actitud política de la revista es basava en la urgència de la fusió en un partit únic de totes les forces del valencianisme republicà.

1935. *Timó*.

1943. *Esclat*, revista literària (Xavier Casp).

1951. *Senyera*, revista de la Casa Regional Valenciana a Mèxic.

LA CODIFICACIÓ DE LA LLENGUA

7. Contesta les preguntes següents:

a) Des de quan s'utilitzen les actuals regles ortogràfiques i gramaticals?

b) Qui va elaborar les normes ortogràfiques i gramaticals, i la codificació del lèxic de la nostra llengua?

c) Quins criteris va seguir Pompeu Fabra per a codificar l'ortografia moderna del català?

d) Com va contribuir Carles Salvador a la normativització de la llengua?

8. Llig la informació i comprova si són bones les teues respostes a les preguntes anteriors. Escriu un resum i destaca el que no coneixes.

QUAN I COM ES CREEN LES NORMES ACTUALS DE LA NOSTRA LLENGUA?

A finals del segle XIX i principis del segle XX, hi hagué diverses propostes ortogràfiques, gramaticals per a superar el desgavell que mostraven les publicacions cultes i populars en català, i per a recopilar el copiós cabal lèxic patrimonial i literari. El suport de les institucions noucentistes de Catalunya van aconseguir una massiva acceptació d'una d'aquelles propostes: l'obra de Pompeu Fabra.

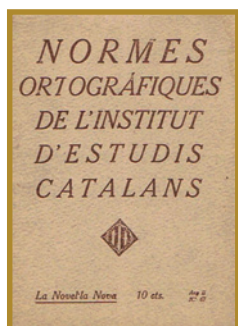
L'organització del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana el 1906 pretenia presentar la llengua catalana (desvinculada de l'occità) davant del món i dotar-la d'unes normes vàlides per a tots els parlants, basades en la tradició escrita i la síntesi de les riques variants dialectals i patrimonials. Amb estes finalitats es va crear la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1911) presidida inicialment pel lingüista mallorquí Antoni Maria Alcover i posteriorment per Pompeu Fabra.

El frare d'Ontinyent (la Vall d'Albaida) Lluís Fullana va ser un dels representants valencians al I Congrés Internacional de la Llengua Catalana i, posteriorment, el primer signant de les Normes de Castelló.

COM ERA LA PROPOSTA DE POMPEU FABRA?

L'ortografia que proposava Fabra tenia com a base: a) l'etimologia (*compte* amb *mpt* com en llatí); b) la tradició escrita; c) la pronunciació real (manteniment de la distinció *b/v*), l'harmonia amb les llengües de cultura (*àcid*, escrit amb *d* com en anglés, francès, espanyol) i la claredat (l'ús del guionet en els pronoms febles). Quant al lèxic, fa una tria preferentment de la variant oriental sense excloure paraules d'altres dialectes, evita els castellanismes i incorpora en el diccionari mots científics i tècnics indispensables per a la vida moderna.

L'ARRIBADA DE LA NORMATIVA OFICIAL DE LA LLENGUA AL PAÍS VALENCIÀ

El 1915, el mateix any que Lluís Fullana publica la seua *Gramàtica elemental de la llengua valenciana*, Pompeu Fabra ja va fer una primera visita als cercles del valencianisme al País Valencià. Ben prompte, algunes institucions i uns quants escriptors van anar acceptant, abans de la signatura de les Normes del 32, la unitat ortogràfica amb la resta del territori: la Joventut Valencianista, *El Cuento del Dumenge* des del 1919; la Societat Castellonenca de Cultura a partir del seu primer número del *Boletín* (1920) i la revista *Taula de Lletres Valencianes* (1927).

ANTONI MARIA ALCOVER I EL DICCIONARI CATALÀ-VALENCIÀ-BALEAR (1930-1962)

Antoni Maria Alcover, l'any 1900, des de Mallorca va iniciar el projecte d'un diccionari tret de la llengua viva i dels escrits de tots els temps amb la *Lletra de convidat a tots els amics de la llengua catalana*, per a col·laborar en l'arreglada de vocabulari de tots els llocs on es parla la nostra llengua. Alcover mitjançant les excursions per les Illes Balears, el País Valencià, la franja aragonesa, Catalunya, Andorra, els Pirineus Orientals i la ciutat de l'Alguer, aprofitant les relacions amb els capellans, va aconseguir una gran xarxa de col·laboradors (més de 1.200) que informaven en persona o enviaven per carta reculls de paraules i fraseologia singulars de cada poble. En morir mossén Alcover l'any 1932, Francesc de Borja Moll prengué la responsabilitat de continuar l'obra i entre el 1943 i el 1959 hi col·laborà el filòleg valencià Manuel Sanchis Guarner. Actualment els més de 160.000 articles del diccionari es poden consultar en línia: <http://dcvb.iecat.net/>.

CARLES SALVADOR I LA NORMATIVITZACIÓ

La normativització d'una llengua suposa la selecció d'una varietat lingüística, la codificació d'esta llengua amb unes normes d'escriptura (l'ortografia), l'elaboració d'una gramàtica i l'elaboració d'uns recursos lèxics (diccionari). La norma codificada s'ha de difondre amb manuals en l'escola, etc., i s'ha de procurar l'enriquiment a través de la creativitat tal com fa la literatura. Carles Salvador va contribuir en tots els aspectes a la normativització de la nostra llengua treballant de manera apassionada en el lèxic, l'ortografia i la gramàtica, en la difusió de les normes i en la creació d'una literatura renovada i adaptada als nous temps.

EL TREBALL LEXICogrÀFIC DE CARLES SALVADOR

Carles Salvador va treballar intensament en els tres grans projectes del primer terç del segle xx relacionats amb el lèxic, amb la recopilació de les paraules de la nostra llengua: el *Diccionari català-valencià-balear* de mossén Alcover, el de l'Institut d'Estudis Catalans i el de mossén Antoni Griera. Un altre prohoms benassalenc, mossén Joaquim Garcia Girona, fou potser el valencià que més informació lexicogràfica aportà al *DCVB*.

Carles Salvador i Antoni M. Alcover es van trobar a Benassal, el 25 de juliol del 1918; el nostre mestre va enviar milers de fitxes per a la calaixera del diccionari. Es té constància de la informació que va enviar a l'Oficina Lexicogràfica de l'Institut d'Estudis Catalans i que, després de conèixer mossén Antoni Griera a Benassal, el 1919, es va dedicar a omplir qüestionaris que van servir per al *Tresor de la Llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya* (1937-47). Esta tasca exemplar de Carles Salvador a favor de la nostra llengua contribuï a la recuperació i dignificació dels nostres mots.

EL TREBALL ORTOGRÀFIC I GRAMATICAL DE CARLES SALVADOR

Carles Salvador fou un dels entusiastes valencians que va participar activament en la redacció de les Normes de Castelló l'any 1932, juntament amb Lluís Revest en la Societat Castellonenca de Cultura. Realitzat l'acte protocol·lari de

simbòlic patriotisme que representa l'acord i la signatura de les Normes de Castelló, Carles Salvador fou l'encarregat de difondre entre la societat valenciana la doctrina de Pompeu Fabra, juntament amb Enric Soler i Godes, Josep Giner i Enric Valor. Redactà el *Vocabulari ortogràfic valencià* (1934), precedit de la declaració i de les Normes de Castelló, i sobretot les va difondre amb la *Gramàtica valenciana* (1950), que fou un èxit de vendes durant el segle xx. L'obra esdevingué la guia dels cursos orals i per correspondència que va fundar l'any 1951, en Lo Rat Penat, els quals van aconseguir un ressò social que no s'havia vist mai.

La difusió i adaptació del fabrisme al País Valencià comptà amb el suport d'altres personalitats, com la de l'eminent filòleg Manuel Sanchis Guarner, que també preparà una *Gramàtica valenciana* (1950) que reproduïx una cita de Fabra amb la qual volia evitar qualsevol sensació d'ingerència entre els valencians i baleàrics:

Dèiem una vegada a un escriptor valencià: «Nosaltres, catalans, no desitjaríem altra cosa sinó que emprenguéssiu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d'acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i de redreçar-lo i d'enriquir-lo procurant acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals. Així, tot fent una obra purament valencianista, us trobaríeu haver fet una obra catalanista, d'acostament al nostre català: elevant la vostra llengua escrita per damunt els parlars valencians actuals, recolzant-la en el valencià del segle xv, produiríeu un valencià que no seria pas una llengua altra que la catalana nostra, sinó la modalitat valenciana de la llengua catalana, al costat de la nostra modalitat catalana i de la modalitat balear.» Molts valencians i balears creuen encara que l'obra d'unificació del català escrit suposaria la supeditació de llurs varietats dialectals al català de Catalunya. No, no es pretén de supeditar cap varietat a una altra: es tracta simplement que dins cadascuna de les tres grans

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

BATXILLERAT

regions de llengua catalana es realitzi una obra de depuració, de redreçament de la llengua.» (*Nostra Parla*, núm. 7, desembre del 1918, pp. 4-5).

A les Illes Balears fou Francesc de Borja Moll qui redactà l'*Ortografia mallorquina* segons les Normes de l'Institut (1931) i la *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears* (1968). A la Catalunya Nord, l'ortografia fabrística fou plenament acceptada quan la imposà el moviment Nostra Terra amb la seua revista (1936-39).

EL VALENCIÀ EN L'ENSENYAMENT

9. Indica si les informacions següents són verdaderes o falses o i argumenta la resposta.

a) Abans de la Dictadura de Franco el valencià s'ensenyava a totes les escoles.

b) Carles Salvador tingué la idea de crear una associació per a reivindicar el valencià en les escoles.

c) Durant el primer terç del segle xx, les diputacions valencianes participaren en activitats de promoció del valencià.

d) No s'ha fet mai cap curs de valencià per correspondència.

10. Llig els textos següents i comprova els resultats de l'activitat anterior, subratlla la informació que desconexies i redacta un breu resum del seu contingut.

ELS PRECURSORS

La recuperació de l'ús escrit del valencià durant la Renaixença i els esdeveniments dels primers anys del segle xx expliquen algunes manifestacions que demanen l'ensenyança del valencià en les escoles. El metge Faustí Barberà (1910) i el mestre Ventura Pascual (1915) van ser dels primers a manifestar-se partidaris de les explicacions bilingües en castellà i en valencià mentre no s'aconseguira l'oficialitat.

Amb la intenció de facilitar l'ensenyament del valencià Lluís Fullana (1915) i Bernat Ortín (1918) van publicar gramàtiques valencianes.

EL VALENCIÀ EN LES ESCOLES

Carles Salvador el 1919 publicà el fullet *L'idioma valencià a les escoles* conferència pronunciada en l'Associació Provincial de Mestres Oficials de Castelló. El mestre, incansable impulsor de la defensa i la lluita «en pro del dret que tenen els xics de llengua valenciana a rebre una ensenyança racional dins les escoles de la seua terra», planteja l'ensenyament inicial en la llengua materna, la formació en valencià dels mestres; l'aplicació de les teories didàctiques més noves a l'època i la defensa de l'esperanto com a llengua internacional, etc.

Pots consultar el fullet en línia: <http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/21540>.

SECCIÓ VALENCIANA DE NOSTRA PARLA

En un acostament entre València i Catalunya l'any 1918 es constituí la Secció Valenciana de Nostra Parla. Prompte es relacionà amb esta organització Carles Salvador juntament amb Bernat Ortín Benedito i Vicent Tomàs Martí. Nostra Parla envià una circular a tots els ajuntaments del País Valencià en la qual es demanava que en les escoles s'impartira l'ensenyament del valencià. Una de les activitats de més ressò fou

la convocatòria d'un concurs infantil de lectura, i sobretot l'Assemblea per a l'enaltiment de la llengua del 1922.

La intenció del concurs era acostar els llibres i la lectura en llengua pròpia i estimular els xiquets a aprendre la llengua del país, que no s'ensenyava en les escoles. En este acte de l'any 1918 es mostraren actituds polítiques favorables a la conveniència que les escoles públiques ensenyaren la llengua vernaclea. El concurs es repetí el 1922 amb més participants i més presència en la premsa.

L'Assemblea de Nostra Parla fou patrocinada per les tres diputacions valencianes i aconseguí reunir els líders polítics més oposats. S'hi presentaren diverses ponències sobre la funció social de la llengua: el valencià en la premsa, en la funció notarial, en la Universitat, en els tribunals, en l'administració, en la medicina, en l'Església i en l'escola. Exigint una escola en valencià intervingueren en l'Assemblea Carles Salvador i altres mestres com Empar Navarro, Maximilià Thous i Llorens. La transcendència de l'Assemblea fou sorprenent amb reivindicacions de la llengua en l'ensenyament per part de polítics blasquistes i l'aprovació de la cooficialitat del valencià en l'Ajuntament de Castelló (1922).

ASSOCIACIÓ PROTECTORA DE L'ENSENYANÇA VALENCIANA

L'any 1921 Carles Salvador va exposar la idea de crear una associació per a reivindicar l'ensenyament del valencià en les escoles, la creació d'una editorial per a fer llibres i la formació dels mestres de manera semblant a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Amb el suport de l'Institut d'Estudis Catalans va obrir una oficina a Benassal: l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana. Tanmateix la Dictadura de Primo de Rivera va fer suspendre el projecte. El 1934 es va constituir novament l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana entorn de la qual, alguns mestres

pioners desenvoluparen un esforç minoritari però significatiu per a dur a la pràctica un model d'escola en valencià. Carles Salvador, Enric Soler i Godes, Prudenci Alcón (mestre de Llutxent), Baldomer Vendrell (mestre de Bocairent) o Lambert Castelló defenen els principis d'una escola valenciana: «no podem, doncs, prescindir de la llengua vernaclea i en ella ens hem de refermar per a formar la cultura del nostre infant ja que és la concreta manifestació de la seua personalitat». Estos mestres s'afanyen a buscar mètodes i procediments adequats.

En temps de la Segona República espanyola, Carles Salvador va participar en l'Assemblea de la Federació Nacional de Mestres de Llevant celebrada a Castelló, el 1932, on va parlar del bilingüisme.

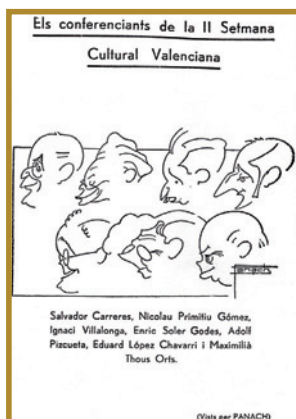

EL CAMÍ

En la revista *El Camí*, Carles Salvador l'any 1933 va començar a publicar setmanalment una sèrie de 26 lliçons que constituïren el Curs d'Ortografia, base de la seua futura *Gramàtica valenciana*. Es tractava d'unitats pràctiques de gramàtica, breus i fàcils d'entendre, amb exemples i exercicis que els estudiants havien de resoldre pel seu compte i enviar per correu a les oficines del setmanari perquè els les corregiren.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

BATXILLERAT

LA COLÒNIA VALENCIANISTA DE SANT PAU D'ALBOCÀSSER

1933. Gaetà Huguet va organitzar la Colònia Valencianista de Sant Pau (Albocàsser). En el setmanari castellonenc *El Camí*, el grup de mestres valencianistes (entre els quals Carles Salvador i Francesc Boix) explica el tipus de vida que es portava en esta colònia:

Hissar la Senyera, mentre els infants canten amb ver entusiasme l'himne Vent de Ponent [...]. Els ensenyen a escriure en valencià, es donen lliçons de història valenciana; es fa llegir en valencià; els mestres narren contes i els infants en contem [...]. Cada dia es practica l'excursionisme.

1938. Gaetà Huguet es va exiliar a París on mantingué contactes amb altres exiliats com Pompeu Fabra. Va tornar a Castelló el 1951.

1948-1956. Cursos de llengua de la Secció de Literatura i Filologia de Lo Rat Penat impartits per Carles Salvador, que difongué les Normes de Castelló.

LA LITERATURA

11. Contesta les preguntes següents i avalu els teus coneixements sobre la literatura feta al País Valencià del segle xx anterior a la Guerra Civil.

a) Digues cinc autors literaris valencians del primer terç del segle XX.

b) Què caracteritza la literatura de l'anomenada Generació del 1909?

c) En què coincidixen els escriptors de la Generació del 1930?

d) Què van ser les taules de poesia i quin objectiu tenien?

12. Llig els textos següents i valora les teues respostes a les preguntes anteriors. Escriu un esquema de la informació sobre la literatura valenciana del primer terç del segle xx.

LA GENERACIÓ DEL 1909. UN MODERNISME VALENCIÀ

La Generació del 1909, integrada per Miquel Duran de València (*Cordes vibrants*), Daniel Martínez Ferrando (*Cançó de l'isolat*), Josep Maria Bayarri (*Llaus líriques*) o Jacint Maria Mustieles (*Breviari romàntic*), proclamà la necessitat de renovar la poesia valenciana i va adoptar superficialment el modernisme amb la substitució dels tòpics renaixentistes per uns altres de més moderns. El passat històric deixa de ser enyorat i és vist com a punt de partida per al futur. Al País Valencià el modernisme literari va ser tardà i de poca durada i això es deu a la llarga influència de la poesia de la Renaixença encarnada en Teodor Llorente, a la inexistència d'una burgesia industrial que s'identificara amb

la nova visió de l'art i a l'èxit del sàinet en teatre. La superació del localisme i una certa obertura van derivar en altres tendències, el costumisme o l'avantguardisme.

Miquel Duran i Tortajada (1883-1947), més conegut com a Miquel Duran de València, és el poeta més representatiu del modernisme valencià. La seua poesia és espontània, emotiva i es caracteritza pel patriotisme fervorós. Entre la seua obra destaca *Himnes i poemes* (1916). Durant la guerra va escriure el recull de poesia *Guerra, victòria, demà* (1938), un cant a la resistència política i cívica davant del feixisme. També és autor de teatre i assaig i va traduir al català obres de Vicente Blasco Ibáñez. (Vegeu les activitats d'aprofundiment.)

Daniel Martínez Ferrando (1887-1953) l'any 1909 va pronunciar una conferència en Lo Rat Penat on defenia les posicions del seu grup d'acostament als corrents moderns d'aleshores i en contra de la poètica jocfloralista de Teodor Llorente. Representa el vessant decadentista del moviment amb l'aïllament de l'artista enfrontat a una societat immobilista. La seua poesia evolucionà del modernisme cap al simbolisme i a una temàtica paisatgista. Entre la seua obra destaca *La cançó de l'isolat* (1911). (Vegeu les activitats d'aprofundiment.)

LA GENERACIÓ DEL 1930

El conjunt d'escriptors nascuts al voltant del 1900 intentaren modernitzar i normalitzar la

literatura i la situació nacional del «País Valencià». Participaren en revistes literàries i valencianistes —dotze d'ells en l'antologia manifest *La poesia valenciana en 1930*—; impulsaren entitats culturals i aconseguiren que el valencianisme polític obtinguera candidats en les eleccions municipals i estatals; tots signaren l'acord de les Normes de Castelló el 1932. El gènere sens dubte més reeixit i el més conreat per estos autors fou la poesia, encara que també produïren narracions i teatre. Componen esta generació els poetes Enric Navarro Borràs (1891-1943), Carles Salvador (1893-1955); Maximilià Thous Llorens (1900), Francesc Almela i Vives (1903-1967), Bernat Artola Tomàs (1904), Francesc Caballero Muñoz (València 1894-1982), Enric Duran i Tortajada (València 1895-1967), Miquel Duran (1883-1947), Bernat Ortín (1893-1940), Daniel Martínez Ferrando (1888-1953).

També van conrear la narrativa els autors Carles Salvador, Enric Navarro Borràs, Francesc Almela i Vives, i J. Ernest Martínez Ferrando (*Una dona s'atura en el camí*, 1935), Artur Perucho (Borriana 1902 - Mèxic DF 1956; *Ícar o la impotència*, 1929) i Francesc Carreres de Calatayud (*El cavaller del dubte*, 1933).

Francesc Almela i Vives (Vinaròs 1903 - València 1967). És autor d'una obra poètica que es caracteritza sobretot pel to de burla fina o mordaç. Critica la gent, els costums, els mites de la seua societat i de la cultura valenciana en *L'Espill a trossos* (1929). Els poemes de *Joujou* són breus, apunten ironia, humor i se separen de les grans efusions emotives d'altres poetes coetanis.

Bernat Artola i Tomàs (Castelló de la Plana 1904 - Madrid 1958). Abans de la Guerra Civil publicà dos llibres *Elegies* (1928) i *Terra* (1935). El primer s'inspira en Ausiàs March i Roís de Corella, tracta l'amor insatisfet, reflectix l'angúnia dels pensaments i usa els seus recursos, especialment les comparacions que li conferixen un regust medieval; tanmateix, incorpora sinestèsies, cançons de to popular que proporcionen novetat a la poesia. El segon llibre, *Terra* (1935), també inclou el

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

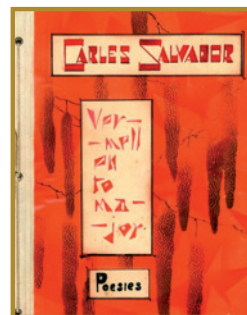
BATXILLERAT

motiu de l'amor, però sobretot el de la terra com el títol indica. Destaca per la novetat dels recursos: noves imatges, metàfores, sinestèsies, el joc d'abstraccions del món interior del poeta...

Maximilià Thous Llorens (València 1900-1957). Com els altres companys generacionals pretenia renovar les lletres valencianes amb una estètica poètica nova amb l'ús de metàfores, sinestèsies, recursos escampats arreu des del simbolisme, juntament amb un exigü vocabulari avantguardista, que causaren la sorpresa en l'estancat món literari valencià. La seua obra anterior a la guerra va ser publicada en el poemari *Primer recull de versos* (1948).

Carles Salvador i Gimeno (València 1983- 1955). Carles Salvador va ser en l'entorn literari del seu temps, agosarat i atrevit. Juntament amb Maximilià Thous Llorens i Enric Navarro Borràs, es va allunyar de la tradició immediata per a cercar una nova poètica connectada amb els corrents europeus més innovadors. Els seus poemes reflecteixen la barreja d'influències que ells anomenaven *avantguardisme*. *Plàstic* (1923), *Vermell en to major* (1929), *Rosa dels vents* (1930 i *El bes als llavis* (1934) destaquen per l'atreuït joc metafòric, les sinestèsies i personificacions, imatges de filiació simbolista; presenten una moderada llibertat tipogràfica i algunes mostres, no excessives de lèxic avantguardista.

Vermell en to major, llibre publicat el 1929 que va xocar en la sensibilitat general valenciana d'aquell moment. La poesia de Salvador en este llibre presenta alguns trets avantguardistes com ara, la ruptura formal, amb el predomini del vers blanc, l'absència de nexes de puntuació; alguns títols pròxims al moviment futurista («Poema trifàsic», «Avions»); la sincopació del ritme, les llicències tipogràfiques i l'abundància de metàfores. Gran part de les poesies estan inspirades en situacions camperoles o vilatanes i el motiu principal del llibre és la tensió amorosa, expressada amb sensualisme, percepcions del gust que esveraven alguns puritans coetanis.

LES TAULES DE POESIA

L'anomenada Generació del 1930 es fixà l'objectiu de fer arribar la literatura catalana a la societat valenciana. Amb esta intenció es van fer les exposicions de taules de poesia.

La idea de les taules de poesia va nàixer per iniciativa d'un grup de tertulians del café Lyon d'Or de la ciutat de València. Els poetes volien donar a conèixer públicament i oberta la seua obra de la mateixa manera que ho feien els artistes plàstics, en exposicions. Així és com apareix la iniciativa d'exhibir els poemes sobre una taula de lectura. Dibuxants i pintors decoraren les diverses carpetes i l'any 1927 es va celebrar la primera d'estes singulars exposicions públiques. Els dos anys següents es va repetir l'experiència. A la taula del 1928 fou invitat Carles Salvador.

Després d'una llarga interrupció, el 1951, en plena dictadura s'organitzà la quarta taula, promoguda per Carles Salvador, de la qual isqué la publicació de *IV Taula de Poesia. Mostrari*, una petita antologia poètica i editada a València que recull vint mostres d'il·lustracions i poemes de l'exposició del Cercle de Belles Arts de València del 1951. En esta convocatòria van participar dos dones, Maria Ivars i Sofia Salvador, i en el text inicial Carles Salvador deixa constància del seu interès per la incorporació de la dona al món literari. El 1953 es va celebrar la V Taula de Poesia a València, es presentà a Alacant i arribà a Castelló de la Plana el 1954.

II. ACTIVITATS RELACIONADES AMB ELS CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ «CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS»

Llegiu les activitats d'este apartat i trieu-ne una cadascú. Prepareu les explicacions utilitzant els textos anteriors i distribuint la informació en tres o quatre parts de manera que pugueu exposar-les en uns tres minuts.

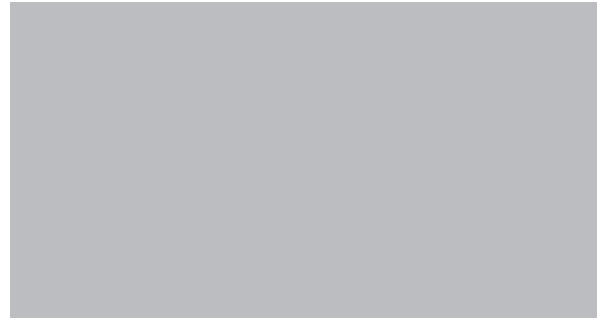
Panell 1

13. Explica qui ha organitzat l'exposició, la finalitat, i les entitats que hi han col·laborat. Prèviament busca informació sobre l'AVL, la Fundació Carles Salvador (Benassal), la Càtedra Enric Soler i Godes, la Fundació Josep Irla (Barcelona) i la Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu.

Panell 2

14. Fixa't en la renglera de publicacions que hi ha en la part central del panell. Llig el títol de les tres primeres i explica qui són els seus autors i de què tracten.

15. En els paràgrafs de la part de baix del panell s'esmenta el valencianisme polític i s'enumeren grups i partits que en el primer terç del segle xx s'hi van identificar. Parla del primer grup obertament nacionalista del País Valencià i del seu programa.

Panell 3

16. La primera fotografia, en la part de dalt a l'esquerra, és del claustre de la seu antiga de la Universitat de València. El panell conta les activitats a favor de la nostra llengua que van tindre lloc durant les primeres dècades del segle xx i la implicació de Carles Salvador.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

BATXILLERAT

17. La fotografia de dalt a la dreta mostra Carles Salvador en la clausura d'un curs de Lo Rat Penat. Exposa breument l'origen d'esta societat i les responsabilitats que acceptà el mestre en la institució.

18. Centra't en la fotografia de la part de baix esquerra, on es veu el palau de la Generalitat. Este edifici albergà l'any 1915 el Centre de Cultura Valenciana. Explica quines accions va dur a terme esta institució durant la Segona República espanyola i la Dictadura de Franco.

19. Les il·lustracions inferiors de la dreta corresponen a l'Institut d'Estudis Valencians. Parla de la creació, les funcions i les seccions en què es van organitzar sense oblidar la participació de Carles Salvador.

Panel 4

20. La il·lustració del panell mostra una vintena llarga d'exemplars de publicacions periòdiques en valencià de les primeres dècades del segle xx. Presenta'n unes quantes atenent la diferent temàtica (política, literària, fallera, satírica).

21. En el centre de la il·lustració destaca la revista *Taula de Lletres Valencianes* i a la mateixa altura a l'esquerra, en l'extrem, hi ha *La República de les Lletres*. Parla d'estes dos revistes i de la participació de Carles Salvador en les seues pàgines.

Panell 5

22. Fixa't en la fotografia de la part superior esquerra. Localitza Pompeu Fabra i Carles Salvador. Explica per què és conegut el primer i què el relaciona amb el nostre mestre.

23. La fotografia de dalt a la dreta mostra Manuel Sanchis Guarner en la presentació del *Diccionari català-valencià-balear*. Qui fou el personatge i que saps de l'obra que presenta? Quines de les portades reproduïdes en el panell corresponen a dos de les seues obres més conegudes? Carles Salvador es va implicar en el projecte del *Diccionari*? Fes una explicació que responga totes les preguntes.

24. En la part central del panell hi ha un paràgraf on es parla de les «Bases ortogràfiques». Llig-lo i explica com contribuí Carles Salvador a la normativització de la llengua. Descobrix la portada reproduïda en el panell que correspon a l'obra de Carles Salvador i parla de la seua utilitat.

Panell 6

25. En la fotografia de la part de baix del panell es mostra la colònia escolar de Sant Pau d'Albocàsser (Alt Maestrat). Conta esta experiència pedagògica en què va participar Carles Salvador i relaciona-la amb el tipus d'escola que volia. Altres fotografies poden ajudar-te a explicar les novetats pedagògiques dels mestres valencianistes.

Panell 7

26. La primera il·lustració del panell és el logotip de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana. Conta la història de la institució.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

BATXILLERAT

27. El segon paràgraf del panell esmenta l'associació Nostra Parla. Explica dos de les seues activitats relacionades amb el foment de la llengua que van tindre un cert ressò.

30. Dalt de les fotografies a la part dreta del panell 9 hi ha el títol d'una antologia publicada per l'editorial l'Estel: *La poesia valenciana en 1930*. Fes una explicació de l'anomenada Generació del 1930, els autors i els trets que la definixen.

Panells 8 i 9

28. Observa la fotografia de la part superior dreta del panell 9 i llig la informació del seu peu, que fa referència a l'any 1909 i als poetes de la generació d'este any. Explica qui són els autors de l'anomenada Generació del 1909 i què els caracteritza.

29. En la part central del panell 9, localitza les fotografies de dos integrants de la Generació del 1909: Miquel Duran i Tortajada (en el lloc 5t) i David Martínez Ferrando (en el lloc 6t). Exposa les seues obres més destacades i allò que els singularitza.

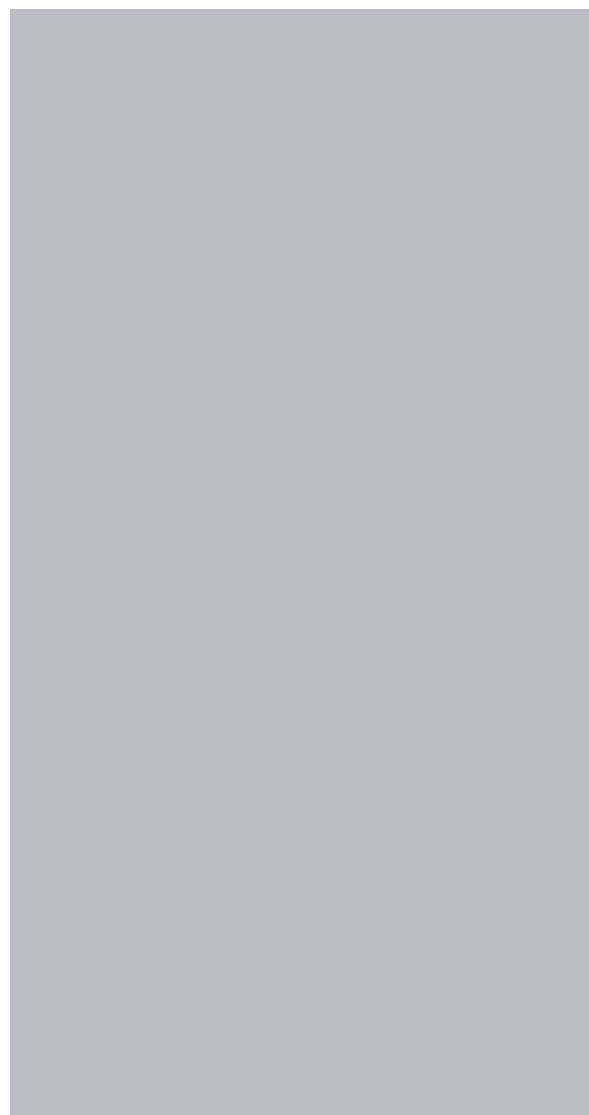
31. La majoria dels autors de les fotografies de la part central del panell 9 formaren part de la Generació del 1930. Localitza Francesc Almela i Vives (la primera fotografia), Bernat Artola (la segona fotografia) i Maximilià Thous Llorens (en el lloc 11é) i fes un discurs breu que presente les obres més destacades i les particularitats de la seua poesia anterior al 1936. Localitza estos autors en les fotografies 4a i 5a del panell 8.

32. Fixa't en la fotografia de l'extrem inferior esquerre del panell 9, llig el text que l'acompanya on diu que es tracta de la IV Taula de Poesia celebrada l'any 1951. Explica amb quina intenció va nàixer la idea de la celebració de les taules, quantes se'n van celebrar i qui participava.

34. En la part de baix del panell hi ha reproduïda una etiqueta de les primeres botelles d'aigua de la Font d'en Segures de Benassal (Alt Maestrat). Parla de la vinculació de l'autor amb la vila de Benassal des de diversos angles (professional, familiar, social, filològic, etnogràfic, literari...).

Panell 10

33. Les quatre fotografies de la part de dalt del panell corresponen als quatre pobles on treballà Carles Salvador. Explica la biografia de l'autor tenint en compte que transcorregué en quatre etapes històriques: la Monarquia, la Dictadura de Primo de Rivera, la Segona República i la Dictadura de Franco.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

BATXILLERAT

Panell 11

35. En la part central, a l'esquerra hi ha la fotografia de la màquina d'escriure de Carles Salvador que actualment es conserva en la seu de la Fundació a Benassal. Fes alguns comentaris sobre l'ús que tingué este aparell.

36. En la part de baix del panell a l'esquerra hi ha la inscripció i el gravat que Carles Salvador posava en els llibres de la seua biblioteca per a indicar-ne la propietat. Explica de quina manera complí el compromís del lema durant la seua vida (com a mestre, com a literat, com a polític...)

Panell 12

37. En el centre del panell hi ha una imatge que fa referència als exàmens de la Junta Qualificadora de Coneixements de Valencià de la Conselleria d'Educació i Cultura de la Generalitat Valenciana. Explica des de quan es fan estes proves i quina finalitat tenen. Relaciona este fet amb les activitats en què s'implicà Carles Salvador en el seu temps.

38. Observa la fotografia de la part inferior dreta del panell d'una de les Festes per la Llengua organitzades actualment per Escola Valenciana en totes les comarques. Parla de la iniciativa de Carles Salvador que es pot relacionar amb estes manifestacions actuals i de les reivindicacions de l'època del mestre que encara resten pendents.

III. ACTIVITATS D'APROFUNDIMENT

LITERATURA

La Generació del 1909

39. Llig el poema de Miquel Duran i Tortajada i digues quin és el tema i observa la diferent manera de tractar-lo comparat amb la poesia de la Renaixença. Analitza el joc metafòric i altres figures que conté.

Cant a la terra nativa

Canto la terra,
la dissortada terra amorosa i distreta,
la que és petjada per gent forastera,
d'estranya parla,
que xucla, avara, la sang de ses venes,
sense un batec d'amor nostre en el cor
ni el mot gentil de la gràcia en els llavis;
i ella, insensible a les aspres ferides
que li han obert els estranys i els fills que no
l'aimen,
no es cansa mai de donar noves flors
i els saborosos fruits on l'ocell pelegrí
de mel s'abeura i refila després
la cançó clara de goig i de festa.
Canto la terra.

Miquel Duran i Tortajada: «Cant a la terra nativa»,
Himnes i poemes (1916)

40. Recita el poema de Daniel Martínez Ferrando i fixa't com es presenta el jo poètic. De quina manera es pot relacionar la seua temàtica amb un dels vessants del modernisme: el decadentisme?

La cançó de l'isolat

Front a les multituds del fang nascudes,
clamoroses, com agües bullidores;
—front a la massa que la guia l'erro,
mon esperit... a soles.
Front a la mar que s'alça bramadora,

quan un himne a la mort canten les ones
i es sent cruixir de fusta que se trenca...
mon esperit... a soles.

Front a la gran ciutat que dorm tranquil·la
quan són del dia les primeres hores,
quan de la lluna un bes rep el silenci,
mon esperit... a soles.

I com el cos i l'esperit batallen
i m'espanta l'abim del altres hòmens,
per a trobar la pau, vull que se quede
mon esperit a soles.

Daniel Martínez Ferrando: *Antologia de la poesia valenciana* (1900-1950)

La Generació del 1930

41. Recita el poema de Francesc Almela i Vives i adona't de la novetat que produïen en el seu temps, algunes paraules, el motiu temàtic, la metàfora, les personificacions... Elabora'h un comentari.

Són els fils del telègraf un pentàgrama
on posen notes gaies els ocells
per a que cante l'ària més autèntica
el baríton ingènit que és el vent.

«Haikai», *Joujou* 1933

42. Recita l'Elegia IV de Bernat Artola, dedicada al farmacèutic Josep Santos Ramos, coetani amant de la música i de l'art (avi del músic Carles Santos). Fixa't en què s'identifica el jo poètic, busca en el diccionari les paraules que no coneixes. Per què es tracta d'una elegia? Compta les síl·labes dels versos, observa de quin tipus són les estrofes i quin tipus de rima tenen. Quins autors clàssics suggerix, quins aspectes s'hi relacionen.

ELEGIA IV

Jo sóc aquell adalerat garbi
qui brama i bat dins de l'esquerpa timba
car si quan parle mon dolor no minva
si deixe de parlar no fuig de mi.

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT

BATXILLERAT

Assoles vaig per la foscor que em porta
la llum d'atzur i adoloridament
veig passar revolant damunt del vent
l'estol de fulles de l'alzina morta.

Fulles de fel, maragda de l'amor,
fermes s'enclaven en lo fat contrari;
fulles de sang enramen lo calvari
quan bat l'alé de la cruel tardor.

Fréstec garbi lo meu desig combat
dins lo barranc amb tremolins de febra
i en l'aspra timba plena de tenebra
la pau tremola sobre un toll minvant.

Jo sóc aquell trist vianant perdut
que vol cercar en lo barranc dolçura
i adolorit de sols trobar paüra
esguarda la claror d'on fon vingut...

43. Llig el «Poema trifàsic», de Carles Salvador, i fes un comentari. Interpreta el títol tenint en compte la novetat de l'ús poètic de paraules de l'electricitat. En la primera part del comentari, descriu les sensacions visuals i sonores de la posta de sol i explica les evocacions dels talls tipogràfics. Nota la gosadia d'introduir en la poesia el nou mitjà de transport mitjançant imatges sinestètiques. En la segona part, explica la visió de cel i el seus efectes en la terra durant la nit. Quines imatges revelen la condició de creient de l'autor? En la tercera part, destaca la directa expressió amb què l'autor descriu l'efecte de l'amor a la nit.

POEMA TRIFÀSIC

I
El sol fa la volta de campana
mentre un gos rondinaire
Guarda entre llavi i llavi
el seu lladruc antic
al clar de lluna.
Un auto constrüix la carretera
amb dos ulls sense palpebres.
Redola de muntanya a muntanya

l'autoaplaudiment de l'auto
i els renocs l'imiten només
vora el bassal
infecte
tot ple d'estrelles

II
El Pare cern
la pròpia Amor
En el sedàs de la nit.
tots els gripaus del barranc
se llancen mútuament
—per juguina
amorosa—
esferes blaves de cristall sonor
collides en el calze del silenci.
El pastor de les Cabrelles
(en cada boca un estel)
Llança cantals de llum
a tort i a dret
mentre elles pasturen estrelles.

III
La nit apunyala el silenci.
Sota la criva del cel
Han desplegat els desitjos
Llurs ales de besos
En cada alcova s'infla un deler
(el mateix deler sensual).
Cada respir és una fletxa
Que es clava en la fosca.
Cada llavi és una esponja.
Cada cor és un fanal
Que allumena la vida interior.
Les dents en clavar-se a les carns
Inoculen l'amor
I la bogeria de l'espasme
I els nervis perden poc a poc
La tensió lassos,
Lassos,
Lassos...
El silenci aspira la seua plètora
absoluta,
d'amor.

44. Una vegada fet el teu comentari, pots veure si coincidix en la glossa del poema que presenten a continuació.

«Poema trifàsic»

I
L'adjectiu *trifàsic* del títol extret del camp de l'electricitat és nou per a l'època i avantguardista; es relaciona amb *voltatge* i *tensió*. Els tres corrents a què fa referència pot avançar les tres parts de la composició.

La primera part comença amb una posta de sol, la imatge amb l'expressió *volta de campana* convertix el sol en un vehicle que fa una volta completa sobre si mateix. El lladruc incorpora la sonoritat a l'escena. Apareix la funció del gos que servix al pastor per a vigilar que les ovelles pasturen en orde quan ja és de nit per la presència ja és de nit. Notem el salt tipogràfic que marca el contrast de lladruc i l'aparició de la lluna.

Entren en escena les llums d'un cotxe; la llum dels fars, representats amb la imatge de *dos ulls sense palpebres*, dibuixen un recorregut sinuós per les muntanyes «construïx la carretera».

Després de la sensació visual, com en la seqüència anterior, s'afegix el soroll del motor del vehicle mitjançant la metàfora *autoaplaudiment de l'auto*, intensificada amb la sonoritat i el sentit del mot redola, que com abans feia el sol cau pegant voltes sobre si mateix entre les muntanyes. Al soroll del cotxe, que pareix trencar el silenci de la nit, l'acompanyen *només* els raucs dels *renocs* d'una bassa on es reflectix el cel estelat «tot ple d'estrelles». Els talls tipogràfics reproduïxen una davallada, del cel a la bassa, del cotxe per les muntanyes, del soroll al silenci.

II

La segona part comença amb una nova visió del cel nocturn, en este cas amb una imatge on el creador el *Pare* en majúscula, passa pel sedàs

(l'utensili de forma redona que servia per a cerndre, és a dir, per a separar les impureses de la farina ara convertida en *Amor*) les partícules de llum de les estrelles esdevingudes pólvores de l'amor que cauen com en un plujim.

En la terra, per l'efecte de l'amor tots els gripaus enjogassats rauquen i es llancen a la bassa. Llavors, les sensacions d'àmbits sensorials diferents s'hi barregen: «se llancen mútuament esferes blaves de cristall sonor», com les ones de l'aigua en caure els animals en la bassa o les butllofes, amb els raucs i xapotejos. Totes estes reaccions terrenals procedixen de l'efecte de cel del creador convertit ara en «calze del silenci».

El guardià celestial, el Pastor guarda els cossos, les constel·lacions, ramats que pasturen estreles i per a evitar que s'aparten llança «cantals de llum», estreles fugaces.

III

La nit, personificada, *apunyala*, ferix violentament el silenci. El poder amorós de la nit provoca el desig en els amants. El desig, com una au desplega les ales, comença a volar, es manifesta amb els besos, amb la respiració, en els llavis, en el cor. El mos apassionat introduïx l'agent de l'amor en l'organisme fins a «la bogeria de l'espasme». El joc tipogràfic marca de nou la relaxació després del punt culminant de l'amor que finalitza amb el retorn del silenci.

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

1. METODOLOGIA

Els materials que ara presentem s'han dissenyat amb dos objectius essencials: facilitar l'aproximació dels alumnes de Primària a la vida i l'obra de Carles Salvador i introduir-los en el coneixement dels fets històrics i culturals més rellevants dels anys en què va viure. Tot això, amb la finalitat de traure el màxim rendiment didàctic als panells de l'exposició itinerant preparada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua amb motiu de l'Any Carles Salvador i, en definitiva, d'aprofitar l'esdeveniment per a conscienciar els estudiants de la necessitat de preservar el patrimoni lingüístic i cultural propi dels valencians en un context social i polític que tendix, precisament, a oblidar-lo, si no a marginar-lo i menysprear-lo.

Des del punt de vista tècnic, el material està organitzat en forma d'una seqüència didàctica, que es planteja amb l'objectiu final d'elaborar un producte comunicatiu específic, en el qual els alumnes han de posar en acció tots els coneixements i les competències que han assolit al llarg del procés. Esta opció metodològica partix d'una concepció constructivista de l'aprenentatge, en la qual l'alumne ocupa un lloc central, perquè ell és el protagonista del procés d'ensenyament, i d'una concepció fonamentalment activa del treball en l'aula, segons la qual allò que l'alumne ha de fer i fa (les activitats) és l'eix conductor de tota la seqüència.

Quan parlem de seqüència, en este cas, parlem d'un conjunt d'activitats agrupades en tres microseqüències o tres moments del procés:

- a) activitats de preparació, pensades per a realitzar en una sessió de classe abans de treballar els panells de l'exposició «Carles Salvador i el seu temps»;
- b) activitats de desenvolupament, plantejades al voltant del contingut dels panells, per a ser contestades mentre els estudiants els consulten, i
- c) activitats d'aprofundiment, dissenyades amb l'objectiu de sistematitzar els coneixements

fonamentals sobre el tema de l'exposició i d'elaborar una activitat de síntesi final, una mena de projecte de treball, de caràcter col·lectiu, per a presentar al grup classe o a la resta del centre el resultat de l'experiència d'aprenentatge que han dut a terme al voltant de Carles Salvador i el seu temps.

Finalment, l'últim aspecte metodològic que ha orientat el nostre plantejament didàctic ha sigut la necessitat d'integrar, d'una forma equilibrada, el rigor i la coherència en la presentació de continguts i activitats amb l'orientació lúdica d'una part important de les propostes de treball que presentem.

2. OBJECTIUS

- Conèixer els aspectes més rellevants de la vida i l'obra de Carles Salvador.
- Analitzar i entendre textos literaris diversos i ser capaços de valorar la seua importància.
- Adonar-se de l'evolució de l'educació per tal de desenvolupar la capacitat crítica.
- Promoure la creació poètica a través de models donats.
- Valorar la importància de la figura de Carles Salvador com a escriptor, gramàtic i persona compromesa amb el país, amb la llengua i amb la cultura dels valencians.

3. CONTINGUTS

- Biografia de Carles Salvador.
- Característiques principals del cal·ligrama i de l'auca.
- Desenvolupament de la capacitat crítica.
- Evolució de l'educació.
- Adquisició d'habilitats creatives.
- Treball cooperatiu.
- Valoració del treball que va desenvolupar Carles Salvador per a la nostra cultura.

4. CRITERIS D'AVUACIÓ

- Conèixer els principals trets biogràfics de la vida i obra de Carles Salvador.
- Interpretar textos i elaborar cal·ligrames a partir de models donats.
- Respectar i valorar les aportacions i les creacions dels seus companys.
- Treballar de manera cooperativa per a crear una auca.

5. RECOMANACIONS PER AL PROFESSORAT

Per a fer algunes de les activitats, podeu consultar els materials següents:

- Documental *La llarga vida de les paraules*.
Recomanen el visionat dels primers 25 minuts per a poder realitzar l'activitat 3:
Fundació Carles Salvador (2012). *La llarga vida de les paraules* [vídeo]: <http://www.vilaweb.cat/noticia/4151462/20131023/carles-salvador-llarga-vida-paraules.html>.
- Llibre on es pot consultar la biografia il·lustrada del personatge que ens ocupa (indicada per a lectors de 8 anys a 12 anys):
Ferrer Escrivà, Vicenta, i Bayés de Luna, Pilarín (1993), *Carles Salvador i Gimeno* (1a ed.), València, Comercial Denes.
- Pàgina web on es poden trobar exemples d'auques per a poder fer l'activitat 22:
Jordi Fons i Joan Vilamala (2015), *La paret de les auques*: <http://www.auques.cat>.

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

PRIMÀRIA

SOLUCIONARI

I. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

1.

a) Folklore és qualsevol expressió de la cultura d'un poble, com per exemple, els costums, les festes, la música o les llegendes.

b) Que aprenga alguns embarbussaments i endevinalles per a escampar-los després entre els coneguts. I els nous que em trobe els escriga.

c) Que diga i escriga les endevinalles i els embarbussaments tal com els pronuncia la gent.

d) Resposta oberta.

2. La campana. La granera. La lluna. La gallina. La taula. L'espill.

3. Respostes obertes.

II. ACTIVITATS RELACIONADES AMB ELS CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ «CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS»

4.

Nom: Carles

Cognoms: Salvador i Gimeno

Lloc de naixement: València

Any del naixement: 1893 (20 de gener)

Any de la mort: 1955 (7 de juliol)

Ofici del pare: fuster

Ofici de la mare: teixidora

Oficis: mestre, escriptor, literat, filòleg o gramàtic.

OBRES:

-Poètiques: poema «La Font d'en Segures», poemari *Cant i encant de Benassal*, poema «Clam», poema «Idil·li sobre l'asfalt», poemari *Vermell en to major*, poema «Nocturn» i poemari *Botànica*.

-Narratives: *El maniquí d'argila*, *Barbaflorida professor*, *L'auca de les oques* i *L'home sense braços*.

-Teatral: peces dramàtiques com *La pau dels poblets* i *L'amor camí del cel*.

-Periodístiques: l'article «Lo cant del trovare» (1913, en *Foc y Flama*) i l'article «El jazz, el maquinisme i la poesia pura» (en *Taula de Lletres Valencianes*).

5. Resposta oberta. Regne de València, Regió Valenciana, País Valencià.

6. *València Nova*, *Veu de la Plana*, *Pàtria Nova*, *Nostre Teatro*, *El Camí*, *Esclat*.

7.

a) *Pensat i fet* (arribà a un tiratge de 50.000 exemplars).

b) *Senyera* (es va editar a Mèxic).

c) *La Traca* (en 1924 va canviar el seu nom per *La Sombra*, i en 1926, per *La Chala*).

8. Resposta oberta.

9.

a) Activitat física, excursionisme, aprenentatge experimental o participació en el cicle anual del poble o la comarca.

b) Resposta oberta.

10.

a) La fotocopiadora o la impressora.

b) La pissarra digital, l'ordinador, el telèfon mòbil, el projector, etc. Resposta oberta.

11. Dibuix lliure.

12.

Foto	Nom	Títol
	Francesc Almela	<i>Joujou</i>
	Bernat Artola	<i>Terra</i>
	Francesc Caballero	<i>Jardí espiritual</i>
	Enric Duran	<i>Les cançons de l'horta</i>
	Miquel Duran	<i>Himnes i poemes</i>
	Daniel Martínez	<i>La cançó de l'isolat</i>
	Enric Navarro	<i>El vol en arc</i>
	Artur Perucho	<i>Ícar o la impotència</i>
	Maximilià Thous	<i>Primer recull de versos</i>

13. Resposta oberta.

14. 1e, 2f, 3b, 4d, 5a, 6c.

15.

1. València (l'Horta)
2. Aielo de Malferit (la Vall d'Albaida)
3. La Pobla de Benifassà (el Baix Maestrat)
4. Benassal (l'Alt Maestrat)
5. Castelló de la Plana (la Plana Alta)
6. Benimaclet (l'Horta)

16. Dibuix lliure.

17.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U
1		L	O		C	A	N	T		D	E	L		T	R	O	V	A	I	R	E
2					A																
3					N				B	O	T	À	N	I	C	A					
4			C		T																
5			L																		
6	G	R	A	M	À	T	I	C	A		V	A	L	E	N	C	I	A	N	A	
7			M																		
8				E	L		M	A	N	I	Q	U	Í		D'	A	R	G	I	L	A
9				'E																	
10				S		L	A		V	I	D	A		N	O	V	A				
11				C																	
12				N	O	C	T	U	R	N											
13		I	D	I	L	L	I		S	O	B	R	E		L'	A	S	F	A	L	T
14				A																	

III. ACTIVITATS D'APROFUNDIMENT

18.

- a) Resposta oberta.
- b) Resposta oberta.
- c) Resposta oberta.

19.

Vaixell de joguina

Damunt de la llibreria
 tinc un **petit** bergantí
 que, ni de nit, ni de dia
 —pobra nau— no fa **camí**.

Este **vaixell** em recorda
 l'amplària de la mar,
 el vent que entre corda i **corda**

xiula horitzons en passar,
el núvol gris fet de **glassa**
i l'home bru del timó
que fuma i té molta traça
per **cantar** tota cançó.

Vaixell petit, de juguina,
entre llibres **presoner!**
Et manca un vol de gavina
i el càntic d'un mariner
per, navegant de bolina,
eixir a alta **mar** lleuger.

Damunt de la llibreria
tinc un petit **bergantí**;
quan el mire cada dia
veig que ell, si pogués, **faría**
per la mar un llarg camí.

Carles Salvador, *Veles i gavines* (1948)

Floral

No véns, imatge, a mi
si no que em **fuges**.
Te **sento** dins de mi
i les danses que fas me commouen.

Vas als meus dits
i és un nou **goig** el meu tacte;
i als ulls, i un **somrís**
decora ma faç;
i als peus, i
són alades mes passes.
Llavors t'apartes de **mi**
—cara imatge— i te veig
volar, au subtil, i posar-te al paper albí.
I eres, aleshores, el vers,
el **poema** i el meu esperit.

Carles Salvador, *Vermell en to major* (1929)

20.

- a) Resposta oberta.
- b) Resposta oberta.

21.

Primavera

Sonen totes les trompetes
i els colors tots són vibrants;
el blau cel captiva l'ànima
i el Sol riu bons averanys.

Cada pam de terra guanya
la verdor que el va exornant
cada gota d'aigua entona
la cançó que canta el camp.

Tots els arbres es vesteixen
amb la joia del fullam;
tota branca té una antífona,
tot camí, l'oreig suau.

Les estrelles despentin
llurs cabells de llum flotant;
l'aire vola el seu perfum
del verger on s'ha aturat.

Els ocells van fent la terra
d'un amor que no té planys.
Cada boca duu floretes;
tots els ulls, un dolç mirar.

Tardor

Despentina el vent l'acàcia;
fulla a fulla baixa l'or
i al passeig s'arremolina
dins l'estrofa de sa mort.

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

PRIMÀRIA

S'aclarixen tots els ocres;
l'hora és aspra i té fredors.
Minva el verd i en la grisalla
tots els pàmpols són de foc.

Tot bancal té sa collita;
tota casa, fa sa olor.
Cada test en les finestres
lluu dels geranis i les flors.

L'estelada és fredolica
i és més clara al tremolor.
Passa el vent, ales obertes,
i és tot pà·lid dins son vol.

L'olivera no es desfulla,
ni es despulla el pi, ni el boix
i la jove enamorada
fa un caliu del seu amor.

Hivern

Cau la pluja i cada gota
xipolleja en els bassals.
La muntanya, fredolica,
Tota blanca s'ha posat.

La puput del bosc s'escapa:
coloraines pels bancals.
La morada llum del dia
fa més negre el fanguissar.

L'albereda és esquelètica;
l'aiguaneu atura el pas.
L'aire es filtra per les portes
refrescant tot abrigall.

Creix el foc sots la campana
tova i fosca de la llar
i les flames són les ales
de quimeres tremolants.

Ha florit ja l'argilaga;
la garriga lluu l'afany
i l'Amor si Amor no arriba
s'esbadella en plor amarg.

Estiu

El coixí d'una fadrina
com un núvol crema el cel;
l'ala fosca d'oroneta
talla l'aire al seu plaer.

Tot el blau del mar tremola;
tota vela és gallaret.
Cada platja és teoria
de colors, fembres i veus.

Camps a fora, tot poeta
té en els arbres un dossier.
Tota nit té el seu elogi;
tot mussol té el seu xisclet.

Les remors de tota cuca
van germinant els erms esquerps;
la fumera grisa clara
té volutes d'ornament.

Tota ovella fa pastura,
tota abella fa sa mel.
Cada jove se desvetla
somniaant un cupidell.

22. Resposta oberta.

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

1. METODOLOGIA

Esta secció de la guia didàctica sobre Carles Salvador està pensada per a alumnes de llengua i literatura de primer i segon d'ESO. Com la resta de seccions d'este volum, es dividix en tres parts: les activitats prèvies al treball amb els panells de l'exposició «Carles Salvador i el seu temps», la consulta d'estos materials i, finalment, les activitats posteriors, en les quals hem inclòs dos opcions de tasca final. La part de treball amb els panells de l'exposició es limita a dos fitxes diferents, una per parella, que els alumnes hauran d'omplir segons la informació dels panells de l'exposició.

Hem volgut dissenyar activitats per a treballar per parelles, que han de ser compensades de nivell, és a dir, evitem que hi haja molta diferència de coneixements i d'actituds entre unes parelles i altres mesclant alumnes més brillants amb altres amb més dificultats.

Hem proposat dos tasques finals (diem tasques en el sentit que atribuïx al terme David Nunan en la tradició anglosaxona o bé, si es preferix, segons la idea de seqüència didàctica del socioconstructivisme francòfon). La primera tasca final és més competitiva i implica la posada en pràctica dels coneixements adquirits sobre la vida, l'obra i el context històric de Carles Salvador. L'altra és una activitat creativa o d'expressió poètica, on utilitzarem la recitació pública d'un poema per a fomentar la creativitat artística en els usos lingüístics dels alumnes.

Abans d'arribar a les dos tasques finals, esta unitat didàctica proposa una vintena d'activitats concretes amb diferents objectius. S'ha donat molt de protagonisme als textos escrits per Carles Salvador perquè l'alumne entre en contacte directament amb els textos que, fet i fet, són el més important d'un escriptor. Pel que fa al treball textual, s'ha donat preponderància al poema salvadorià, tot i que també s'han treballat fragments de narracions.

En el treball textual, s'ha demanat a l'alumne un esforç polièdric sobre el significat general, però també d'extracció d'informació al detall; sobre la normativa de la llengua i el seu canvi en el temps; sobre l'estructura

genèrica; però sobretot i més important: s'ha demanat la reelaboració creativa del text, fet que considerem fonamental a l'hora d'introduir la literatura en l'aula perquè permet que l'alumne prenga consciència de la polisèmia del fet poètic, de la llibertat del lector en la seua interpretació i del valor del text literari com a font d'inspiració i d'experimentació.

A més a més, han sigut incloses la recitació en públic i la memorització dels poemes. Fins i tot, en un punt, es proposa la representació teatralitzada d'un fragment d'un conte, utilitzant com a referència un audiovisual existent a propòsit d'això mateix. A banda del treball sobre el text, volem traure profit dels recursos audiovisuals existents sobre Carles Salvador perquè els alumnes processen la informació més densa també per mitjà d'este llenguatge a què estan més avesats.

Autors com ara Janet Olson (1992) han propugnat l'interés i la utilitat de l'ús de la imatge per al treball de comprensió i interpretació del text escrit, fet que ha sigut aplicat de maneres diverses en algunes de les activitats següents. També tindran un espai preminent la reflexió i la interpretació de la realitat, que ben segur podran ser aprofitades pel docent per a generar un debat enriquidor en l'aula i fomentar el pensament complex sobre la realitat.

2. OBJECTIUS

- Aprofundir en el coneixement de les característiques formals del poema.
- Millorar la comprensió i el gaudi de la lectura de poemes.
- Obtindre unes mínimes nocions del que és l'avantguardisme i de la seua relació amb Carles Salvador.
- Fomentar la memorització del poema i la recitació en públic.
- Introduir el treball de normativa mitjançant textos literaris.
- Potenciar la relació entre imatges poètiques i imatges visuals.
- Aprofundir en la comprensió lectora per mitjà del

PRIMER CICLE D'ESO

treball en equip i de la lectura guiada.

- Incentivar la creació poètica per mitjà de models d'inspiració.

3. CONTINGUTS

- Documentació sobre la vida, l'obra i el context històric de Carles Salvador.
- Adquisició d'habilitats creatives.
- Lectura comprensiva i mínima comprensió d'un text literari.
- Treball amb el vocabulari dels textos.
- Estratègies per a trobar l'orde lògic d'un text.
- Capacitat deductiva i argumentativa sobre fets històrics.
- Biografia de Carles Salvador.
- Elements sociohistòrics al voltant de Carles Salvador (les Normes de Castelló, Lo Rat Penat, la Guerra Civil, Nicolau Primitiu, Josep Renau i molts altres personatges, esdeveniments i institucions valencianes de l'època).
- Textos de Carles Salvador.

4. CRITERIS D'AVUACIÓ

- Saber interpretar i recrear lliurement un text literari.
- Tindre una idea general del context politicocultural valencià de les primeres dècades del segle xx.
- Saber qui fou Carles Salvador i la seua importància per a la perdurabilitat i estandardització de la llengua al País Valencià.
- Ser conscient de la unitat de la llengua.
- Ser capaç d'identificar almenys tres noms de llibres escrits per Carles Salvador.
- Conèixer les vessants de gramàtic, mestre, literat i *polític de l'idioma* de Carles Salvador.
- Conèixer els principals trets biogràfics de Carles Salvador.
- Aprendre a treballar en equip i a mantindre una bona actitud al llarg de la unitat

SOLUCIONARI

I. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

Abans de treballar els panells de l'exposició «Carles Salvador i el seu temps», durem a terme una sèrie d'activitats preparatòries. Les primeres tindran relació amb el visionat de *La llarga vida de les paraules*, documental editat l'any 2012 per la Fundació Carles Salvador. El segon grup d'activitats proposen un treball de lectura comprensiva i d'expressió poètica.

Abans de veure la pel·lícula, caldrà llegir els punts *a, b, c, d, i e* de l'exercici 1 i entendre'ls bé, atés que els alumnes s'han de fixar en certs detalls concrets que han de conèixer prèviament al visionat.

1.

a) Mestre, escriptor, gramàtic, valencianista, repressió i memòria. Tenen dos funcions: resumir les característiques principals de la vida i obra de Carles Salvador i marcar les diferents parts del documental a manera de separadors audiovisuals.

b) Tots llevat d'*esportista, cuiner, músic i fotògraf*.

c) Tots, llevat d'*antipàtic*.

d) Resposta oberta.

e) La relació és la següent:

1893. El dia 17 de gener, naix Carles Salvador en el barri del Carme de València, en el si d'una família de menestrals: el pare era fuster, i la mare, teixidora.

1915. El mestre Carles Salvador és destinat a l'escola de Benassal, després d'haver sigut mestre a Aiello de Malferit i a la Pobla de Benifassà.

1921. Carles Salvador i d'altres com Adolf Pizcueta i Vicent Tomàs i Martí assistixen

al Segon Aplec de Betxí, on es crearà l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana.

1932. Carles Salvador escriu la comunicació «El bilingüisme. Problemes que planteja a l'escola».

1933. Carles Salvador, amb Enric Soler i Godes i Antoni Porcar, organitza unes colònies en l'ermita de Sant Pau d'Albocàsser, que és una escola d'estiu en valencià.

1934. Després de quasi 20 anys de mestre a Benassal, Carles Salvador se'n va a una escola de Benimaclet, tot i que continua estiuant a Benassal.

1936. Arriba la guerra, però Carles Salvador es mantindrà fidel a la República fins al final. Este any s'inscriurà com a membre de l'Aliança d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura, creada a València per l'artista plàstic Josep Renau.

1937. S'afilia al Partit Valencianista d'Esquerra i formarà part del recentment creat Institut d'Estudis Valencians.

1949. Carles Salvador, entre d'altres, organitza per primera volta els Cursos de València per Correspondència en la institució Lo Rat Penat.

1955. El 7 de juliol d'este any, Carles Salvador mor a Benimaclet.

1976. S'estrena el documental sobre Carles Salvador amb el títol *Elogi d'un xiprer*.

1980. S'estrena la pel·lícula *El maniquí d'argila*, basada en la seua novel·leta amb el mateix nom.

2012. S'estrena el documental sobre Carles Salvador amb el títol *Elogi d'un xiprer*.

2.

a) i b) Respostes obertes. Poden aparèixer, però, contestacions del tipus: perquè es va dedicar a glossar les paraules i expressions de la comarca de l'Alt Maestrat, o bé perquè, més en general, es va dedicar a cuidar i a fer perdurar la llengua dels valencians i el seu coneixement normatiu, etc.

3. Solució: lliure. El poema que els alumnes escriuen ara es pot fer servir per a la recitació en l'activitat final proposada dels Jocs Florals.

4.

a) Solució: la primera paraula cor, la segona *llavi*, la tercera *ulls*.

b) Solució: la definició de les paraules, que es pot consultar en els diccionaris.

5. Solució: *e, d, b, c i a*.

6. Es pot fer que uns alumnes treballen l'opció A i els altres l'opció B.

Opció A (bloc 1): 1-a, 2-e, 3-b, 4-d, 5-c, 6-f.

Opció B (bloc 2): 7-k, 8-l, 9-h, 10-g, 11-j, 12-i.

7. Solució lliure.

8.

a) Definicions que poden consultar en els diccionaris.

b) Resposta oberta. Cal fer una reflexió final sobre com és d'obert i de suggeridor el significat d'un poema. Totes les opcions interpretatives són vàlides.

c) Solucions: imatge 1 (Bulgària, èxode rural), imatge 2 (Afganistan, guerra), imatge 3 (Afganistan, guerra) i imatge 4 (Cambodja, pobresa). La cúpula de l'església es va afonar per causa de la Guerra Civil.

9. Possibles solucions. Elements de la vida i obra salvadorianes que hi apareixen: «flames» i «síl·labes» (escriptura), «resurrecta rosa» (ideologia d'esquerres), «lluitava» i «heroi del poble» (lluitar amb la paraula i amb la cultura), «valls, rierols, pujols, rius, matinades» (escriu sobre la terra i el paisatge, acostumava a caminar pel Maestrat), «cendres» i «funeral» (és mort), «et vaig conèixer quan amagaves la por» (postguerra i franquisme). Durant la Segona República i la Guerra Civil havia sigut simpatitzant de col·lectius d'esquerres i antifeixistes); «Havien estat esborrats els / senyals, l'Institut» (la censura franquista, l'Institut d'Estudis Valencians del 1937); «les gramàtiques / els versos» (gramàtic i poeta); «les aules» (mestre); «el monestir convertit en presidi» (guerra i postguerra); «les dolces danses» (la tasca d'etnògraf, com en *Les festes de Benassal*, 1952); «vora la teua tomba deixe els versos / que mesuren la dacsca i el cigró» (Carles Salvador escriu poesia també sobre el fet quotidià, una poesia humil com la de Vicent Andrés Estellés).

II. ACTIVITATS RELACIONADES AMB ELS CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ «CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS»

Per parelles, hauran d'obtenir la informació que ací es demana. La mitat de parelles hauran de buscar la informació dels panells parells (opció A), i l'altra mitat de parelles, la dels panells senars (opció B).

10.

a) El País Valencià a l'avantguarda d'Ibèria.

b) El cartell és d'Artur Ballester. Del 1936. Fou l'any de començament de la Guerra Civil Espanyola.

c) Són 25 cèntims de pesseta.

d) 1893 i 1955. Va viure 62 anys.

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

PRIMER CICLE D'ESO

11.

a) *Informe de la delegació del País Valencià* en el II Congrés Internacional d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura, València (1937).

b) El Llevant UD es va fundar deu anys abans.

12.

	Posició en la renglera (d'esquerra a dreta)	Autor	Any de publicació	Temàtica
<i>El País Valencià</i>	7a	Felip Mateu i Llopis	1933	Primera caracterització històrica de la societat valenciana contemporània
<i>Catalunya té raó</i>	8a	Miquel Duran	1934	Anàlisi de la necessitat de l'autonomia en el marc internacional i hispànic de l'època
<i>El bilingüisme valencià</i>	9a	Nicolau Primitiu	1936	Els seus criteris polítics, en l'article «els tres valencianismes» (1931)
<i>Històries del País Valencià</i>	10a	Antoni Igual Úbeda	1938	Obra pedagògica que segueix la de Mateu i Llopis

13. Pàtria Nova, La Nostra Terra, la Societat Castellonenca de Cultura, la Societat Protectora de l'Ensenyança Valenciana, Taula de Lletres Valencianes, el Centre d'Actuació Valencianista, Proa, la Universitat de València, Lo Rat Penat, el Centre de Cultura Valenciana i l'Institut d'Estudis Valencians, les quatre últimes són les que es destaquen en este panell.

14.

a) En dos.

b) Lo Rat Penat i l'Institut d'Estudis Valencians. Perquè fou membre de les dos institucions. Carles Salvador va participar en la posada en marxa dels Cursos de Llengua Valenciana (1949), lligat als quals va escriure el seu llibre més conegut i utilitzat: la *Gramàtica valenciana* del 1951.

15.

Cita cinc revistes culturals i literàries de l'època en valencià.
<i>El Cuento de Dumenche, Nostre Teatro, València Nova, La Traca i Pensat i Fet.</i>
Esmenta cinc cartellistes o il·lustradors valencians de l'època.
Josep Renau, els germans Ballester, Pertegàs, Emili Panach, Josep Soriano.
Anomena cinc editors (impulsors o directors) de llibres i revistes en valencià en el període esmentat.
Miquel Duran, Francesc Bayarri, Josep Maria Esteve, Adolf Pizcueta, Nicolau Primitiu.
Esmenta tres diaris de l'època que, tot i ser en castellà, incloïen textos en valencià.
<i>Las Provincias, El Mercantil Valenciano, Heraldo de Castellón.</i>

16.

1r	2n	3r	4t	5t
Títol: <i>Gramàtica elemental de la llengua valenciana</i>	Títol: <i>Les Normes de Castelló</i> (mecanoscrit)	Títol: <i>La llengua dels valencians</i>	Títol: <i>Gramàtica valenciana</i>	Títol: <i>Gramàtica valenciana</i>
Autor: Lluís Fullana	Autor: Lluís Revest i altres	Autor: Manuel Sanchis Guarner	Autor: Manuel Sanchis Guarner	Autor: Carles Salvador
Any: 1915	Any: 1932	Any: 1933	Any: 1950	Any: 1951
Continguts: Primera sistematització autònoma d'una proposta normativa valenciana	Continguts: Bases ortogràfiques del valencià	Continguts: Estudi diacrònic de referència sobre la llengua	Continguts: Gramàtica confegida amb els criteris filològics moderns i fonamentada en la tradició gramatical valenciana	Continguts: Derivada de la normativització de les <i>Bases ortogràfiques</i> del 1932 i referència dels cursos de Lo Rat Penat d'aquell moment

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

PRIMER CICLE D'ESO

17.

a) A València. Pompeu Fabra visita la seu d'Acció Nacionalista Valenciana.

b) L'acte és en l'Ajuntament de València l'any 1956. Les dos figures clau són Manuel Sanchis Guarnier i Nicolau Primitiu.

18.

a) Célestin Freinet.

b) Empar Navarro i Maximilià Tous.

c) 1934. Carles Salvador, Serafí Salort, Enric Soler.

19.

Títol de la revista:	<i>Sembra</i>
Escola que la fa:	escola de Sant Joan de Moró
Any:	1936
Mestre encarregat:	Enric Soler i Godes

Títol de la revista:	<i>Ibèria</i>
Escola que la fa:	escola de Canet lo Roig
Any:	1934
Mestre encarregat:	Antoni Porcar Candel

20.

a) Bernat Ortín, 1918.

b) L'associació Nostra Parla i l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana.

c) Els cursos de Lo Rat Penat, iniciats el 1949.

d) Cursos d'*El Camí* (del 4 de març del 1933 al 8 de setembre del 1934).

e) Cursos per internet, cursos virtuals, per Skype, entre altres respostes acceptables.

21.

La del 1909	Es caracteritza per l'esperit de l'Exposició Regionalista Valenciana.
La del	Comença amb la creació del Centre de Cultura Valenciana. Moment d'obertura de la vida literària a les lletres humanístiques i científiques.
La del	Representa la màxima expressió literària contemporània fins als temps presents.

22.

Modernisme, noucentisme, avantguardes.

Salvador Verdager	<i>El crit de la lluern</i>
Maximilià Thous Llorens	<i>Primer recull de versos</i>
Carles Salvador	<i>Vermell en to major</i>
Francesc Almela i Vives	<i>Joujou</i>
Bernat Artola	<i>Terra</i>
Francesc Caballero	<i>Jardí espiritual</i>
Enric Navarro	<i>El vol en arc</i>
Bernat Ortín	<i>Divina esperança</i>
Artur Perucho	<i>Ícar o la impotència</i>
Daniel Martínez Ferrando	<i>La cançó de l'isolat</i>
Enric Duran	<i>Les cançons de l'horta</i>
Miquel Duran	<i>Himnes i poemes</i>

24.

- a) Son pare era fuster i sa mare teixidora.
- b) D'Aielo de Malferit, de la Pobla de Benifassà, de Benassal i de Benimaclet.
- c) Miquel Duran, Pompeu Fabra i Antoni M. Alcover.
- d) Font d'en Segures. Diuen que és bona per als ronyons, ja que és de mineralització molt feble (això tampoc no apareix en el text, però els alumnes poden preguntar-ho).
- e) Carles Salvador fou qui trià la imatge del Neptú amb la botella a la mà per a les etiquetes.

25.

- a) Verdader.
- b) Fals. És una narració breu, no un llibre de poemes.
- c) Verdader.
- d) Fals. Solen ser menudes i intenses
- e) Verdader.

26.

- a) Verdader.
- b) Fals. Este és el nombre de matriculats en els exàmens de la Junta Qualificadora de Coneixements de València fins a l'any 2012-2013. Els Cursos Carles Salvador han tingut més de 30.000 alumnes.
- c) Fals. En té més de quaranta.
- d) Verdader.

III. ACTIVITATS D'APROFUNDIMENT

Es dedicaran quinze minuts a compartir per parelles la informació recollida dels panells assignats. Estes parelles estaran formades per un membre d'una parella que ha contestat les preguntes dels panells parells i per un dels qui tenen informació sobre els panells senars. De fet, a partir d'este moment, les parelles estaran formades de manera mixta entre els qui han treballat cadascun dels dos grups de panells de l'exposició.

27.

- a) πr^2
- b) 3.14159...
- c) Ella representa la poesia i ell les matemàtiques.
- d) Solució: és la tercera imatge. Motius que s'hi poden al·legar: apareix la contraposició entre poesia i matemàtiques que, en esta novel·la, són associades la primera a la dona i la segona a l'home, tot i que això no deixa de ser un prejuí sexista en què la dona és considerada irracional i romàntica mentre que l'home és racional i fred.
- e) Ya: ja; yo: jo; sincronisant: sincronitzant; círculo: cercle; ¿és πr^2 ? : és πr^2 ?; qui: qui; se és: s'és; companyera: companya.
- f) Lliure. No cal que els actors siguen dos xics i una xica.

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

PRIMER CICLE D'ESO

28.

a)

<i>El Cuento del Dumenche</i>	Revista valenciana on Carles Salvador publicà entre 1914 i 1921.	El conte del diumenge
<i>Vixca València</i>	1915, narració.	Visca València
<i>Pensat y Fet</i>	Revista valenciana on Carles Salvador publicà a partir del 1916.	Pensat i fet
<i>Diàlech de pàtria</i>	1916, poesia.	Diàleg de pàtria
<i>Maldició de raça</i>	1916, poesia.	Maledicció de raça
<i>Llatcerament i jòya</i>	1916, poesia.	Ferida (dany, dolor) i joia
<i>Dívorsiem-se</i>	1916, sainet.	Divorciem-nos
<i>El poble valenciá</i>	1917, revista valenciana.	El poble valencià
<i>Moraleixes</i>	1922, narració inclosa en <i>Les meues contalles</i> .	Moralitats
<i>Un negoci com un altre</i>	1921, sainet.	Un negoci com un altre

b) Resposta oberta. Podem introduir el concepte de normativització de la llengua i la importància de les Normes del 32. Per a ampliar el coneixement de l'alumnat sobre les Normes de Castelló, podem utilitzar el material didàctic sobre el tema que es publica en el número 4 de col·lecció Didàctica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (Corbatón *et al.* 2007).

29.

a) Catalunya, País Valencià i Illes Balears.

b) D'esquerra a dreta: 1. Personalitat: Carles Salvador, territori: País Valencià. 2. Personalitat: Pompeu Fabra, territori: Catalunya. 3. Personalitat: Antoni Maria Alcover, territori: Illes Balears.

30.

a)

Característiques mètriques del sonet	
Nombre de versos del sonet:	14
Nombre d'estrofes del sonet:	4+4+3+3
Nombre de síl·labes de cada vers:	10
Posició de la cesura en els versos, és a dir, el vers té dos hemistiquis de x + y:	4+6

b)

medecines:	metgies
sort:	atzar
bons:	grats
orientar-me:	singlar-me
angoixes:	congoixes
en casa:	es desposa
insensat:	fat
gauríem:	fruiríem
castigada:	punida
curar:	guarir

Opció B

Poden organitzar els jocs florals lliurement. Seria bo que els participants s'aprengueren i recitaren el seu poema de memòria i davant dels alumnes d'altres classes.

31.

a) Resposta oberta.

b) Resposta oberta.

32.

Opció A

1b, 2b, 3a, 4b, 5a, 6b, 7a, 8a, 9c, 10b, 11c, 12a, 13a, 14a, 15a, 16b, 17a, 18b, 19a, 20b, 21a, 22c.

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

1. METODOLOGIA

Esta secció de la guia didàctica de Carles Salvador s'ha dissenyat amb dos objectius essencials: facilitar l'aproximació dels alumnes de tercer i quart d'ESO a la vida i l'obra de Carles Salvador i introduir-los en el coneixement dels fets històrics i culturals més rellevants dels anys en què va viure. Tot això, amb la finalitat de treure el màxim rendiment didàctic als panells de l'exposició itinerant preparada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua amb motiu de l'Any Carles Salvador i, en definitiva, d'aprofitar l'esdeveniment per a conscienciar els estudiants de la necessitat de preservar el patrimoni lingüístic i cultural propi dels valencians en un context social i polític que tendix, precisament, a oblidar-lo, si no a marginar-lo i menysprear-lo.

Des del punt de vista tècnic, el material està organitzat en forma d'una seqüència didàctica, que es planteja amb l'objectiu final d'elaborar un producte comunicatiu específic, en el qual els alumnes han de posar en acció tots els coneixements i les competències que han assolit al llarg del procés. Esta opció metodològica partix d'una concepció constructivista de l'aprenentatge, en la qual l'alumne ocupa un lloc central, perquè ell és el protagonista del procés d'ensenyament, i d'una concepció fonamentalment activa del treball en l'aula, segons la qual allò que l'alumne ha de fer i fa (les activitats) és l'eix conductor de tota la seqüència.

Quan parlem de seqüència, en este cas, parlem d'un conjunt d'activitats agrupades en tres microseqüències o tres moments del procés:

- a) activitats de preparació, pensades per a realitzar en una sessió de classe abans de treballar els panells de l'exposició «Carles Salvador i el seu temps»;
- b) activitats de desenvolupament, plantejades al voltant del contingut dels panells, per a ser contestades mentre els estudiants els consulten, i
- c) activitats d'aprofundiment, dissenyades amb l'objectiu de sistematitzar els coneixements

fonamentals sobre el tema de l'exposició i d'elaborar una activitat de síntesi final, una mena de projecte de treball, de caràcter col·lectiu, per a presentar al grup classe o a la resta del centre el resultat de l'experiència d'aprenentatge que han dut a terme al voltant de Carles Salvador i el seu temps.

Finalment, l'últim aspecte metodològic que ha orientat el nostre plantejament didàctic ha sigut la necessitat d'integrar, d'una forma equilibrada, el rigor i la coherència en la presentació de continguts i activitats amb l'orientació lúdica d'una part important de les propostes de treball que presentem.

2. OBJECTIUS

- Identificar els elements més importants dels panells de l'exposició «Carles Salvador i el seu temps» per a adquirir un coneixement pràctic del context històric i cultural en què va viure Carles Salvador i es va generar la seua producció literària i la seua activitat gramatical, pedagògica i cívica.
- Conèixer els aspectes de la vida i l'obra de Carles Salvador que poden resultar més interessants per a un alumne de Secundària.
- Llegir i analitzar textos literaris diversos a l'aula i ser capaços d'adoptar una actitud crítica i, alhora, una actitud de respecte envers els valors que transmeten.
- Valorar globalment la figura de Carles Salvador i la seua obra, especialment com un activista global, profundament compromés amb el medi social en què va viure, absolutament respectuós amb el paisatge i interessat en la renovació intensa de la literatura valenciana del moment, en especial el gènere poètic.
- Conèixer la pervivència de la tasca de Carles Salvador i els seus contemporanis en la societat valenciana actual i prendre consciència de la necessitat de preservar la seua obra i el seu compromís amb el país, amb la llengua i amb la cultura dels valencians.

3. CONTINGUTS

- Els escriptors valencians: memòria i modernitat.
- Els valencians en la societat contemporània.
- Centres de cultura valenciana.
- La república de les lletres: revistes culturals i literàries.
- La llengua dels valencians.
- L'escola valenciana: mestres, educació, territori i cultura.
- Ensenyar i aprendre valencià en temps difícils.
- Valencians a escena: literatura i espectacle.
- Poesia de la terra i el temps: la poesia i la modernitat.
- La vida nova de Carles Salvador: de Benassal a Benimaclet.
- L'obra nova de Carles Salvador: el mestre, el filòleg, el literat.
- Herència de futur: escriptors valencians, memòria i modernitat.

4. CRITERIS D'AVUACIÓ

- Relacionar la influència dels factors essencials del context històric i cultural amb l'activitat de Carles Salvador.
- Llegir i analitzar críticament, situant-los en el seu context històric, textos literaris (de Carles Salvador i d'altres autors), acadèmics i periodístics.
- Treballar d'una manera cooperativa (en parelles o en grups reduïts) al llarg de tota la seqüència didàctica.
- Presentar els resultats de l'activitat de síntesi final, oralment o per escrit, a la resta del grup classe o a la resta dels grups del centre.
- Desenvolupar les habilitats necessàries per a autoavaluar el treball propi i el dels altres membres del grup.

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

SEGON CICLE D'ESO

SOLUCIONARI

I. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

1.

a) Gramàtic, poeta. b) Dictadura franquista, Guerra Civil. c) Benassal. d) El Camp de Morvedre - Sagunt / l'Alcalatén - l'Alcora / l'Alt Maestrat - Albocàsser / la Safor - Gandia / la Marina Baixa - la Vila Joiosa. e) Lo Rat Penat, Institut d'Estudis Valencians. f) Uns concursos poètics. g) Escoles de Primària, cursos de valencià, certàmens de poesia. h) *El bes als llavis, Gramàtica valenciana*. i) Avantguardisme. j) Una gramàtica i ortografia.

2. Resposta oberta

II. ACTIVITATS RELACIONADES AMB ELS CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ «CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS»

PANELL 1

3.

a) Marià Benlliure - escultor / Vicent Blasco Ibáñez - escriptor / Rafael Guastavino - arquitecte / Miguel Hernández - poeta / Joaquim Sorolla - pintor / Gabriel Miró - escriptor / Francesc Tàrraga - músic / Azorín - escriptor / Demetri Ribes - arquitecte.

b) La Roca Mola d'Herbers. El Mojón de Pilar de la Horadada. El pont de Vadocafias, la platja de l'Arenal de Xàbia i El Mojón de Pilar de la Horadada. Demetri Ribes. El 1917. A Xàbia

c) Himne oficial de la Comunitat Valenciana - 1984. Himne de l'Exposició Regional Valenciana - 1909. Himne regional valencià - 1925.

PANELL 2

4.

a) Agrupació Nacionalista Escolar - 1919 / Unió Valencianista Regional - 1918 / València Nova - 1904 / Joventut Nacionalista Republicana - 1915 / Joventut Valencianista - 1908.

b) Durant la Monarquia: Joventut Nacionalista Obrera i Joventut Valencianista. Durant la República: Esquerra Valenciana, Esquerra Republicana del País Valencià, Acció Valenciana, Nova Germania.

c) Miquel Duran de València - *Catalunya té raó* - 1934 / Eduard Martínez Ferrando - *Síntesi de criteri valencianista* - 1918 / Josep Maria Bayarri - *El perill català* - 1931 / Faustí Barberà - *De regionalisme i valentinicultura* - 1910 / Nicolau Primitiu - *El bilingüisme valencià* - 1936 / Gaetà Huguet Brea - *Orientacions valencianes* - 1915 / Antoni Igual Úbeda - *Històries del País Valencià* - 1938 / Felip Mateu i Llopis - *El País Valencià* - 1933.

PANELL 3

5.

a) Verdader o Fals: 1. V / 2. F / 3. V / 4. F / 5. F.

b) Professor Carles Salvador - Seminari de Filologia Valenciana / Societat d'Amadors de les Glòries Valencianes - Lo Rat Penat / Joan Pérez Lucia - Centre de Cultura Valenciana / Bernat Artola - Secció Filològica / Anales - Bases ortogràfiques.

c) Fundat el 9 de febrer del 1937: Institut d'Estudis Valencians. Promogut per la Diputació de València: Centre de Cultura Valenciana. Principal promotor dels Jocs Florals: Lo Rat Penat. Màxima institució cultural dels valencians: Universitat de València.

6.

- a) L'educació en la modernitat. b) 1932, Castelló.
c) 1902-1935. d) L'Agrupació Valencianista
Escolar, 1934 i 1936. e) l'Institut d'Estudis
Valencians.

PANELL 4

7.

- a) 1. V / 2. F / 3. F / 4. V / 5. V / 6. F / 7. V.
- b) *Timó* - Nicolau Primitiu - 1935 / *La República
de les Lletres* - Enric Navarro - 1935 / *Veü de
la Plana* - M / Alloza - 1916 / *El Cuento del
Dumenche* - Vicent Miquel Carceller - 1908 /
València Nova - Miquel Duran - 1906 / *El Crit
de La Muntanya* - Vicent Tomàs i Martí - 1922 /
Pàtria Nova - Marià Ferrandis Agulló - 1915.
- c) L'Estel, *Nostra Novel·la*, *Taula de Lletres
Valencianes* / *El Vers Valencià* / París, Mèxic /
València Nova, *El Poble Valencià*, *Taula de Lletres
Valencianes* / *Satíric*, *La Sombra* i *La Chala*.

PANELL 5

8.

- a) A la normativització de la llengua.
- b) La de Xavier Casp amb la política, perquè
definix la llengua com el nexa d'unió entre l'home
i la pàtria, i la d'Enric Navarro amb la llengua,
perquè destaca la llengua per damunt de tot.
- c) Resposta oberta.
- d) Utilitzar la llengua en qualsevol àmbit, sense
canviar al castellà.
- e) Resposta oberta.

- 9.** Normes de Castelló - Lluís Revest - 1932 /
Gramàtica valenciana - Manuel Sanchis Guarner
- 1950 / *La llengua dels valencians* - Manuel
Sanchis Guarner - 1933 / *Gramàtica valenciana*

amb exercicis pràctics - Carles Salvador - 1951
/ Gramàtica elemental de la llengua valenciana -
Lluís Fullana - 1915.

10.

- a) Antoni Maria Alcover, Francesc de Borja Moll
i Manuel Sanchis Guarner. b) 1932. c) 1915,
Lluís Fullana, Manuel Sanchis Guarner, 1950. d)
1930, Acció Nacionalista Valenciana. e) 1956,
Manuel Sanchis Guarner, Nicolau Primitiu.

PANELL 6

11.

- a) Colònia escolar de Sant Pau d'Albocàsser -
1933 / *Ibèria* - 1934 / Els alumnes de l'escola de
Benassal - 1920 / Conferència de Carles Salvador
en l'Institut Ribalta - 1932 / *Sembra* - 1936.
- b) Antoni Porcar (mestre), Bernat Ortín (mestre
i estudiós), Maximilià Thous (mestre i literat),
Ismael Rosselló (mestre), Enric Soler (mestre
i literat), Carme Doménech (mestra), Carles
Salvador (mestre, literat i estudiós de la llengua),
Vicent Nicolau (mestre), Conxa Zaragoza (mestra),
Joan Manuel Borràs Jarque (mestre i literat).

- c) Revista *Sombra* - Enric Soler - Sant Joan de
Moró / Associació de Mestres Valencians - Empar
Navarro - València / Revista *Ibèria* - Antoni Porcar
- Canet lo Roig / Centre Excursionista de València
- Emili Beüt - València / Escola de Benassal -
Carles Salvador - Benassal.

12.

- a) Era amb l'escola rural i l'escola pública, laica,
igualitària i integrada en el territori. b) Carles
Salvador, Serafí Salort i Enric Soler. c) València
(1946), Alcoi (1949), Alacant (1954) i Castelló
de la Plana (1955). d) Gaetà Huguet, Enric Soler,
Francesc Esteve, Antoni Porcar, Francesc J. Boix.
e) la Institución Libre de Enseñanza i l'Escola
d'Estiu de la Generalitat de Catalunya.

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT

SEGON CICLE D'ESO

PANELL 7

13.

a) *Tombatossals* - Josep Pasqual Tirado - 1930 / *Primer llibre per a infants* - Lambert Castelló i E / Beüt - 1932 / *Rondalles valencianes* - Enric Valor - 1950 / *Gramàtica valenciana* - Bernat Ortín - 1918.

b) Segona República: curs de valencià de Carles Salvador en la publicació *El Camí*, publicació del primer llibre per a infants, creació de càtedres de valencià en els instituts de Batxillerat / Dictadura franquista: conferències històriques i literàries / Monarquia: fundació de l'associació *Nostra Parla*.

c) Panorama històric de la literatura valenciana - Francesc Almela - 1955 / *Els valencians preromans* - Domingo Fletcher - 1954 / *El món literari de sor Isabel de Villena* - Joan Fuster - 1956.

d) 1. V / 2. V / 3. F / 4. V / 5. F.

PANELL 8

14.

a) Màxima expressió poètica contemporània - Generació del 1930 / Esperit de l'Exposició Regional Valenciana - Generació del 1909 / Obertura a les lletres humanístiques i científiques - Generació del 1915.

b) Josep Pasqual - costumisme / Ernest Martínez Ferrando - novel·la urbana i psicològica / Maximilià Alloza - novel·la en vers / Artur Perucho - creació de nous herois / Faust Hernández Casajuana - teatre / Salvador Giner - música / Jaime Rivelles - cinema .

c) *Castigo de Dios* - Hipólito Negre / Calabuch - Luís Garcia Berlanga / *El fava de Ramonet* - Joan Andreu / *Sangre y arena* - Vicent Blasco Ibáñez / *La Maredeueta* - Concha Piquer.

PANELL 9

15.

a) *Joujou* - Francesc Almela i Vives / *Terra* - Bernat Artola / *El vol en arc* - Enric Navarro / *La cançó de l'isolat* - Daniel Martínez Ferrando / *Vermell en to major* - Carles Salvador.

b) «Vol» - Maximilià Thous / «La taronja i la llima» - Francesc Almela / «El bohemí del bar» - Enric Navarro / «Elegia IV» - Bernat Artola / «Xàtiva» - Enric Duran.

c) Postsimbolisme - *Terra* - Bernat Artola / Urbanisme - *Vermell en to major* - Carles Salvador / Crítica futurista - *Guerra, victòria, demà* - Miquel Duran / Ironia humanista - *L'espill a trossos* - Francesc Almela.

PANELL 10

16.

a) La Pobla de Benifassà - 1915 / Benimaclet - 1934 / Benassal - 1915 / Aiello de Malferit - 1912.

b) «La Font d'en Segures» - poema / *Les festes de Benassal* - treball etnogràfic / Sant Pau d'Albocàsser - colònia d'estiu / «A l'ombra del Penyagolosa» - conferència / Ares i la Valltorta - excursió i recerca.

17. / Pompeu Fabra, Antoni Maria Alcover / El grup de teatre d'aficionats, la societat Art i Esport i l'empresa del balneari de la Font d'en Segures / Falles, Sant Vicent, la Mare de Déu dels Desemparats / El Centre de Cultura Valenciana, Lo Rat Penat i l'Institut d'Estudis Valencians / «La Font d'en Segures» i *Cant i encant de Benassal*.

PANELL 11

18. *El maniquí d'argila* - narració breu / *Botànica* - poesia / *La vida nova* - llibre de memòries / «Lo

cant del trovare» - article periodístic / *Gramàtica valenciana* - normativa / *L'amor camí del cel* - teatre.

19.

a) «Clam», resposta oberta. b) «Idil·li sobre l'asfalt», 47 anys després. c) «Nocturn», Perfecte Artola. d) Més de 600, *Libertad* i *Diario de Castellón*. e) «Botànica», en 1929. f) *Gramàtica valenciana* i *Vocabulari ortogràfic*. g) El Certamen Literari de Castelló de la Plana, La Festa del Llibre de València, la Coronació del Crist de la Fe de Sagunt i el V Centenari de la Canonització de Sant Vicent, en 1955.

20. POESIA: *Elegia*, *Vermell en to major*, *Veles i gavines* / NARRATIVA: *L'home sense braços*, *Barbaflorida professor*, *L'auca de les oques* / ASSAIG: «Carnet Internacional», «El jazz, el maquinisme i la poesia pura», «Glossari».

PANELL 12

21.

a) La Generalitat Valenciana, les Corts Valencianes, el Consell Valencià de Cultura i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. b) Castelló de la Plana, Benicàssim, Aiello de Malferit, Carlet, Museros... c) Castelló, València, Aldaia, Petrer... d) Fundació Josep Renau, Fundació Càtedra Enric Soler Godes, l'Associació Ricard Blasco, la Fundació Carles Salvador, de Benassal. e) Nicolau Primitiu Gómez Serrano. f) Escola Valenciana

22. *Saó*, *El Temps*, *Lletraferit* / Les arts, la convivència i la comunicació / Els Cursos de Lingüística Valenciana de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de València i la Junta Qualificadora de Coneixements de València de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana / Escola Valenciana / Lliçó de Carles Salvador i el seu temps.

III. ACTIVITATS D'APROFUNDIMENT

PANELL 1

23. Resposta oberta.

24. Resposta oberta.

25. Resposta oberta.

26.

a) V / b) F / c) F / d) V / e) F / f) F / g) V.

PANELL 2

27. Les Fogueres de Sant Joan - juny / Les Falles de València - març / La Magdalena de Castelló - març / Les Fogueres de Sant Antoni - gener / Festes d'Agost - estiu / Les processons de Pasqua - abril / La festa de Tots Sants - novembre / Nadal - desembre.

28. Resposta oberta

PANELL 3

29.

a) Literatura (celebració d'Els Jocs Florals), conferències, excursions, efemèrides... b) Leopold Trénor, Carles Sarthou, Nicolau Primitiu. c) Període clàssic (1902-1935) i anys difícils (1935-1955). d) La seua *Gramàtica valenciana* era utilitzada com a llibre de text de Lo Rat Penat. e) Organitzadora dels Cursos de València i dels certàmens literaris dels Jocs Florals.

30. Resposta oberta.

PANELL 4

31. Resposta oberta.

PANELL 5

32.

a) F / b) F / c) V / d) F / e) F.

33. Resposta oberta.

34. Resposta oberta. Exemples: *Ilombrígol-melic*, *xai-corder*, *vermell-roig*, *sortir-eixir*, *mitjó-calçetí*.

PANELL 6

35.

a) V / b) F / c) V / d) V / e) V / f) F.

PANELL 7

36. Gaetà Huguet / 1949 / Seminaris / E. Soler, E. Valor i J. Giner / *Tombatossals i Rondalles valencianes; Primer llibre per a infants* i Gramàtica valenciana.

PANELL 8

37.

a) V / b) F / c) V / d) V / e) F.

38. Avantguardes, realisme / El naturalisme, la novel·la urbana i la psicològica / *Dumenge*, *Nostra Novel·la* / *Dolorettes* / *El fava de Ramonet*.

39. Resposta oberta.

PANELL 9

40.

a) Cinc. b) La declamació i la música. c) A la coexistència de les dos tendències poètiques: la tradicional, que seguia el model del paisatgisme sentimental de Teodor Llorente, i la més moderna, derivada de la Generació del 1930. d) «La taronja i la llima», «Xàtiva», «Cant a la terra nativa». e) Resposta oberta.

41.

a) V / b) V / c) F / d) V / e) V.

42. «Nocturn». a) La solitud en un ambient rural una nit ventosa. b) CASA: finestres, porta, portó, casa, vidres, balcó, llum d'oli. ÉSSERS VIUS: acàcia, gat, home del farol. c) Les finestres tanquen les parpelles: tanquen els portons, dorm el poble: tots descansen, somni fantasmal: dorm la població, crinera leonina d'una acàcia: fulles i branques llargues de l'arbre, passa l'home del farol cantant les hores serenes: passeig nocturn del sereno. d) Figures retòriques (dos personificacions): lluna amorosida, dorm el poble, una metàfora: parpelles i una perífrasi: l'home del farol. e) ...Ponent, gregal, migjorn, llebeig, xaloc, llevant.

«Sonet inacabat». a) Versos decasíl·labs (10 síl·labes), excepte el setè, que és de 7 (heptasíl·lab), d'ací ve el nom de poema *inacabat*. La rima és consonant o perfecta i masculina (totes les paraules final de vers són agudes), l'esquema és: 10A 10B 10A 10B 10A 10B - 10B 10C 10D 10C 10E 10D 10E, b) El primer quartet parla de la tristesa de no trobar el poeta la seua estimada, el segon manifesta la intensificació del sentiment amorós amb la separació, c) El primer tercet és més alegre perquè parla de la felicitat després de trobar el seu amor i el segon és trist perquè es referix a la separació dels enamorats, d) AMOR: *llum*, *deler*, *pau*, *inflamàt*, *ventura*, *voler*, *diví*, *il·lumina*, *robí*, *esperança*. DESAMOR: *desconhort*, *plor amarg*, *desesper*, *pobre*, *buit*, *dolor*, *amargor*, *dol*, *enuig*, e) Comparació: *com vegetal...*, *hui te buscava*. Oxímoron (paraules contràries): *goig del dolor*. Personificació: la ventura se'n fuig.

PANELL 10

43.

a) F / b) V / c) F / d) V / e) V.

44 I 45. Respostes obertes.

PANEL·L 11

46.

a) F / b) V / c) V / d) F / e) V / f) F / g) V.

47. *El maniquí d'argila* - 1930 / «Nocturn» - 1927 / «Lo cant del trovaire» - 1913 / *Botànica* - 1929 / *Vocabulari ortogràfic* - 1933 / *Vermell en to major* - 1929 / *Gramàtica valenciana* - 1951.

PANEL·L 12

48. Junta Qualificadora de Coneixements del Valencià - 1986 / Cursos de Lo Rat Penat - 1949 / Cursos de l'Institut de Ciències de l'Educació - 1974 / Cursos Carles Salvador - 1976.

49.

a) V / b) F / c) F / d) V / e) F / f) V.

50. Resposta oberta.

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

1. METODOLOGIA

Esta part de la guia didàctica sobre Carles Salvador va destinada a l'alumnat de llengua i literatura de Batxillerat o a persones interessades en la figura del nostre mestre, amb intenció d'aprofundir en els missatges de l'exposició i en el món que envoltà el seu protagonista. Amb una estructura semblant a la de les seccions anteriors, es dividix en tres parts: les activitats prèvies al treball amb els materials de l'exposició «Carles Salvador i el seu temps», les que es poden dur a terme treballant els materials de l'exposició i, finalment, algunes activitats posteriors d'aprofundiment.

En este cas la part més desenvolupada correspon a les activitats prèvies i està distribuïda en cinc parts que corresponen als aspectes tractats en l'exposició: el valencianisme polític del primer terç del segle xx, les institucions valencianistes, les publicacions periòdiques en valencià, la codificació de la llengua, el valencià a l'ensenyament i la literatura anterior a 1939. Cada part comença amb un exercici que pretén fer conscient el lector dels coneixements ja adquirits. La lectura d'un conjunt de textos breus acompanyats d'il·lustracions ha de servir per a completar la informació desconeguda. Es proposa fer un resum o esquema escrit dels textos.

Fetes estes lectures, es llegiran les propostes d'explicacions que es preveu que s'han de fer al voltant dels panells de l'exposició i se n'assignarà una a cada alumne o parella. Una vegada estiga decidit el que ha d'explicar cada estudiant, un membre de la parella prepararà la intervenció oral tenint en compte que no ha de superar la durada de tres minuts, ja que és important que tots puguin participar en l'exposició.

El dia de l'exposició oral, cada parella o alumne mostrarà el panell assignat i presentarà el motiu i l'explicació que suggerix, de manera que els estudiants recorden els aspectes llegits en la fase de preparació. Caldrà evitar interrupcions durant les exposicions i sols obrir un torn de paraules quan s'hagen fet totes les explicacions.

2. OBJECTIUS

- Conèixer les persones com Carles Salvador, les institucions i les publicacions que van començar a plantejar políticament les reivindicacions de la identitat valenciana, l'autogovern i la potenciació de l'ús i l'ensenyament de la llengua durant el primer terç del segle xx.
- Aprofundir en el procés de normativització de la llengua que conduí a l'acord de les Normes de Castelló i a la seua divulgació.
- Valorar la intervenció de Carles Salvador i altres mestres capdavanters en la incorporació del valencià a l'ensenyament durant les primeres dècades del segle xx.
- Aprofundir en el coneixement i la valoració de les característiques de la literatura de la Generació del 1909, els seus autors i algunes obres destacades.
- Aprofundir en el coneixement i la valoració de les particularitats, i en les contribucions de la literatura de la Generació del 1930, Carles Salvador i els autors i les obres més rellevants.
- Valorar les diferents tasques que realitzà Carles Salvador durant la seua vida (com a mestre, escriptor, gramàtic, activista social, etnògraf, ciutadà...) sempre al servici dels valencians.
- Millorar la capacitat de selecció de la informació i de síntesi.
- Millorar l'elaboració i la realització de textos expositius orals davant de públic.
- Practicar el treball en grup.
- Valorar els poemes a través de la recitació i el comentari literari.

3. CONTINGUTS

- Qüestionaris i activitats per a valorar els coneixements previs sobre els temes de la unitat.
- Textos sobre el valencianisme durant el primer terç del segle xx, les institucions i les publicacions al servei de la llengua i la societat valenciana, la codificació de la llengua, el valencià a l'ensenyament i la literatura anterior al 1939.
- Activitats per a fer-les davant dels dotze panells, que partixen de la selecció d'uns motius gràfics o escrits i suggerixen una explicació rellevant en el temps estudiat i al voltant de la figura de Carles Salvador.
- Textos poètics per al comentari que ha de conduir a la valoració literària.

4. CRITERIS D'AVUACIÓ

- Cada bloc temàtic s'inicia amb una activitat d'autoavaluació de coneixements previs destinada a incitar la lectura i ampliar la informació sobre Carles Salvador i el seu temps.
- La responsabilitat d'explicar a la resta de companys una part dels continguts hauria d'ajudar a aconseguir els objectius del tema assignat.
- Es valorarà el treball en equip i el manteniment d'una bona actitud al llarg de la unitat didàctica.

SOLUCIONARI

I. ACTIVITATS PREPARATÒRIES

EL VALENCIANISME ABANS DEL 1939

1.

a) Fals. La Renaixença va iniciar la reivindicació de la cultura i la llengua pròpies i des dels inicis del segle xx trobem intents de recuperació de la identitat i l'autogovern amb grups i programes polítics i d'acció social.

b) Fals. Carles Salvador i els valencianistes contemporanis consideraven que la llengua és la gran marca d'identitat social.

c) Verdader. Gaetà Huguet, Faustí Barberà (1909), Joventut Valencianista, etc., reivindicaven l'autogovern, el valencià en l'ensenyament i en la resta d'àmbits.

d) Verdader. Se'n van publicar en *Arte y Letras* o *Ayer y Hoy* de Castelló de la Plana, *La Correspondencia de Valencia* i *Diario de Alicante* o *La Región* de la ciutat d'Alacant.

e) Fals. Durant les primeres dècades del segle xx no hi ha empresa civico-política on no destaque l'aportació significativa de Carles Salvador. La seua trajectòria política va lligada a la història i a l'evolució del moviment valencianista del seu temps.

2. Resposta oberta

LES INSTITUCIONS VALENCIANISTES

3.

a) Verdader. L'any 1918 es va crear la Càtedra de Llengua Valenciana en la Universitat de València, amb l'impuls del Centre de Cultura Valenciana. Lluís Fullana impartí les lliçons. S'interrompé el 1925.

b) Fals. El 1930 un grup d'estudiants i llicenciats universitaris, entre els quals figurava Carles Salvador, va fundar Acció Cultural Valenciana amb la voluntat de reconstruir la personalitat valenciana i la cooperació entre els diversos partits.

c) Fals. L'any 1937 es va crear l'Institut d'Estudis Valencians a l'estil de l'Institut d'Estudis Catalans. El secretari general va ser Carles Salvador i Gimeno. L'Institut va desaparèixer el 1939.

d) Fals. Carles Salvador es va relacionar molt amb la institució, i des del 1948 organitzà la Secció de Literatura i Filologia.

e) Fals. Lo Rat Penat amb Carles Salvador van organitzar cursos cap a 1950.

4. Resposta oberta.

PUBLICACIONS PERIÒDIQUES EN VALENCIÀ

5.

a) Fals. En este temps es van publicar revistes d'associacions politicosocials, literàries, satíriques, i també de falleres.

b) Fals. El 1928 Carles Salvador publicà en la revista *Taula de Lletres Valencianes* un parell d'articles on teoritzava sobre l'avantguarda, a propòsit del Manifest Groc i convidava al canvi poètic.

c) Verdader. L'actitud política de la revista es basava en la urgència de la fusió en un partit únic de totes les forces del valencianisme republicà.

d) Fals. Carles Salvador va col·laborar en més de seixanta publicacions, la majoria valencianes però també d'altres llocs. En la llista van marcarades amb un asterisc (*).

6. Publicacions d'associacions politicosocials: *València Nova*, *Pàtria Nova*, *El Camí*. Literàries:

Taula de Lletres Valencianes, La República de les Lletres, Nostre Teatro. Satíriques: la Traca.
Falleres: *Pensat i Fet.*

LA CODIFICACIÓ DE LA LLENGUA

7.

a) Les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans són del 1913 i la gramàtica del 1918. De seguida van ser conegudes pels valencians; el 1932 s'acordà l'ús general amb la signatura de les Normes de Castelló.

b) Partint de les Normes de l'IEC i després de l'acord de les Normes de Castelló, Carles Salvador i Manuel Sanchis Guarner van preparar cadascun una gramàtica i altres lingüistes valencians hi van contribuir (Ferrer Pastor, Enric Valor, el *DCVB*...).

c) L'etimològic, la tradició escrita, la realitat dialectal de tota la llengua i l'harmonia amb les llengües europees de cultura.

d) Quant a l'ortografia i a la gramàtica, Carles Salvador va participar en la redacció de les Normes de Castelló, va redactar el *Vocabulari ortogràfic valencià* (1934) i la *Gramàtica valenciana* (1950). Pel que fa al lèxic, va col·laborar en els tres grans projectes de recopilació de paraules (Alcover, Griera i IEC) del primer terç del segle xx.

8. Respostes anteriors. Resposta oberta.

EL VALENCIÀ A L'ENSENYAMENT

9.

a) Fals. Legalment l'única llengua que es podia ensenyar en les escoles era el castellà; tanmateix alguns mestres com Carles Salvador van reivindicar des dels primers anys del segle xx la necessitat d'ensenyar la llengua pròpia i van dur a terme experiències pedagògicament innovadores en este sentit.

b) Verdader. L'any 1921 va exposar la idea de crear una associació per a reivindicar l'ensenyament del valencià en les escoles, una editorial i la formació dels mestres. La Dictadura de Primo de Rivera va suspendre el projecte, i el 1934 es va tornar a posar en marxa amb el nom d'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana.

c) Verdader. Les tres diputacions van patrocinar l'assemblea per a l'enaltiment de la llengua del 1922 on es van reunir els líders polítics més allunyats. Carles Salvador, Empar Navarro i altres mestres van intervindre i exigiren una escola en valencià.

d) Fals. L'any 1933, en la revista *El Camí*, Carles Salvador va publicar un curs d'ortografia amb unitats de gramàtica i exercicis que s'havien de resoldre i enviar per correu a les oficines del setmanari per a ser corregides.

10. Respostes anteriors. Resposta oberta.

LA LITERATURA

11.

a) Carles Salvador, Ernest Martínez Ferrando, Bernat Artola, Francesc Almela i Vives i Artur Perucho.

b) Proclamaren la necessitat de renovar la poesia valenciana que estava encallada en la Renaixença i van adoptar superficialment el modernisme.

c) Intenten modernitzar i normalitzar la literatura i la situació nacional del «País Valencià»; participen en revistes literàries i valencianistes; formen part de l'antologia manifest *La poesia valenciana en 1930* i van signar l'acord de les Normes de Castelló el 1932.

d) Els poetes de la Generació del 1930 volien fer arribar la literatura als valencians i van tindre la iniciativa d'exhibir els poemes sobre taules de lectura acompanyades de decoracions i dibuixos.

Se'n van celebrar cinc (1937, 1928, 1929, 1951 i 1953).

12. Respostes anteriors. Resposta oberta.

II. ACTIVITATS RELACIONADES AMB ELS CONTINGUTS DE L'EXPOSICIÓ «CARLES SALVADOR I EL SEU TEMPS»

Cada estudiant (o parella d'estudiants) tindrà l'enunciat de l'explicació que ha de fer i que ha triat prèviament. Seguint l'orde dels panells de l'exposició, per torn, cada estudiant (o cada parella) disposarà de tres minuts per a presentar el motiu i fer l'explicació a la resta de companys. Seria interessant enregistrar les intervencions per a fer una avaluació posterior.

Cada parella o alumne mostrarà el panell assignat, assenyalarà el motiu indicat i el descriurà amb veu alta i clara. Tot seguit pronunciarà l'explicació molt breu, que hauria d'organitzar-se en no més de tres o quatre parts, remarcant els organitzadors discursius. S'hauria d'esmentar sempre la relació de Carles Salvador en el cas.

De la 13 a la 38, respostes obertes basades en els panells.

III. ACTIVITATS D'APROFUNDIMENT

LITERATURA

LA GENERACIÓ DEL 1909

39. El tema, com indica el títol és l'exaltació de la pàtria. El patriotisme deixa l'enyorança del passat i incorpora la crítica a la incursió del castellà. Amb el joc polisèmic de *terra* apareixen les flors i els fruits i crea la imatge del poeta ocell que s'hi alimenta i canta.

40. Es desprèn un to pessimista, el jo fuig de les convencions de la pressió de la societat i s'aïlla com a reacció contra la moral burgesa confiada en el progrés. Es podria relacionar amb el vessant decadentista del modernisme.

LA GENERACIÓ DEL 1930

41. Paraules com ara *haikai*, nom d'una forma de poesia tradicional japonesa, *fills del telègraf*, d'instal·lació recent en aquell temps o ària i baríton, de la música culta, representaven l'*avantguardisme* en el sentit de novetat, gosadia. El motiu temàtic continua sent un paisatge. Això no obstant, el joc de metàfores: *fills del telègraf* = *pentagrama*, *notes* = *ocells* i el vent personificat (*ingènit*, gràcies a les paraules, a l'obra de l'artista) en un baríton solista que interpreta la melodia, produïxen una barreja visual i sonora de cert efecte.

42. Efectivament es tracta d'una elegia ja que tracta un assumpte trist o planyívol. El jo poètic s'identifica amb l'«adelerat garbí», amb el vent càlid que sol anunciar pluges, ple de passió, que es mou en un precipici escabros; es considera un vianant perdut ple de tristor. La influència d'Ausiàs March es troba en el tema, l'expressió del turment per l'amor no correspost, l'ús del decasíl·lab i el joc rítmic marcat per

l'accentuació. La rima consonant en els quartets (ABBA) conferix un regust arcaic a les imatges d'un paisatge tardorenc de carrasques i barrancs.

43. Resposta oberta.

44. Resposta oberta.

APÈNDIXS

TAULA CRONOLÒGICA

En la taula següent es presenten ordenats cronològicament els principals esdeveniments de la vida i l'obra de Carles Salvador en relació amb els fets culturals i històrics contemporanis. La font d'informació més completa és, sens dubte, el llibre *Carles Salvador: una vida en imatges*, de Pere-Enric Barreda, que conté una cronologia detallada de la vida i l'obra del mestre de Benassal.

ANY	VIDA I OBRA DE CARLES SALVADOR	FETS CULTURALS	FETS HISTÒRICS
1893	Naix a València, en el número 48 del carrer de Dalt, en el barri del Carme.		
1906		Eugeni d'Ors inicia les seues gloses en <i>La Veu de Catalunya</i> . Josep Carner, <i>Els fruits saborosos</i> . Joaquim Martí Gadea, <i>Tipos, modismes...</i> I Congrés Internacional de la Llengua Catalana.	
1907	Amb 14 anys, ingressa en l'Escola Normal per a fer la carrera de mestre, i dos mesos més tard moren les dos germanes, Maria i Empar.	Creació de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). Jacinto Benavente, <i>Los intereses creados</i> .	Primera Assemblea Regionalista Valenciana.
1908		Primera etapa d' <i>El Cuento del Dumenche</i> .	Fundació de la Joventut Regionalista.
1909	Entra en contacte amb el valencianisme polític i cultural, seguint l'exemple de Miquel Duran i Tortajada, i descobreix la revista <i>El Cuento del Dumenche</i> (1908) i, més tard, la poesia de Llorente (2010).	Teodor Llorente publica <i>Nou llibret de versos</i> . Mort de Francesc Tàrraga.	Celebració de l'Exposició Regional Valenciana. Setmana Tràgica de Barcelona (entre el 25 de juliol i el 2 d'agost).
1911	Acaba la carrera de mestre.	Mor Teodor Llorente. Mor el compositor Salvador Giner. Es crea la Secció Filològica de l'IEC. Ramon Miquel, <i>Cançoner satíric valencià</i> .	El 25 de març moren a Nova York 146 treballadores.
1912	Rep el nomenament de mestre interí d'Aielo de Malferit, a la Vall d'Albaida, on romandrà dos cursos escolars.	Creació de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).	Protectorat Espanyol del Marroc.
1913	Participa en el grup de la revista <i>Foc i Flama</i> , i escriu els primers textos de creació (narracions i poemes).	Publicació de les <i>Normes ortogràfiques</i> de l'IEC. Miguel de Unamuno, <i>Del sentimiento trágico de la vida</i> .	Aparició de <i>València Nova</i> .

TAULA CRONOLÒGICA

1914	Comença el servici militar i prepara les oposicions al cos de mestres. Participa en una polèmica sobre el teatre en <i>El Cuento del Dumenche</i> i publica les primeres narracions.	Inici d' <i>El Tio Cuc</i> (Alacant). Josep Carner publica <i>Auques i ventalls</i> i <i>La paraula en el vent</i> . Publicació de Les obres d'Auzias March (edició d'A. Pagés).	S'inicia la Primera Guerra Mundial. Constitució de la Mancomunitat de Catalunya.
1915	Aprova les oposicions (a la tardor) i obté en propietat la plaça de l'escola de la Pobla de Benifassà. S'integra en la Joventut Valencianista i col·labora amb el setmanari <i>Pàtria Nova</i> .	Creació del Centre de Cultura Valenciana. Revista <i>Pàtria nova</i> . Pare Lluís Fullana, <i>Gramàtica elemental de la llengua valenciana</i> . Josep Ribelles, Inici de la <i>Bibliografia de la llengua valenciana</i> . Josep M. Bayarri, <i>Llaus lírics</i> . Franz Kafka publica <i>La metamorfosi</i> .	· Final de la Segona Guerra Mundial. · L'ONU condemna el règim franquista.
1916	És nomenat mestre en propietat de la segona escola unitària de Benassal i en pren possessió el 4 de maig. S'instal·la amb els pares en el número 11 del carrer de València.	Inici de la revista <i>Veu de la Plana</i> (Castelló de la Plana). Miquel Duran, <i>Himnes i poemes</i> . Carlos Arniches, <i>La señorita de Trévelez</i> .	
1917	Comença a col·laborar, per delegació de mossén Joaquim Garcia Girona, amb els treballs lexicogràfics dirigits per Antoni M. Alcover, Antoni Griera i l'IEC.	Pompeu Fabra publica el <i>Diccionari ortogràfic</i> .	Inauguració de la moderna Estació del Nord, de València. Revolució Russa.
1918	Comença a fer llibrets de falla (març), acompanya mossén Antoni M. Alcover en la seua estada a Benassal (juliol) i es casa amb Sofia Monferrer (agost), després de quinze mesos de festeig. Publica diversos escrits en defensa de l'idioma, l'educació i la personalitat valenciana.	Es publica <i>Les llunyanies suggestives i altres proses</i> , de Jesús Ernest Martínez Ferrando. Pompeu Fabra publica la <i>Gramàtica catalana</i> .	Fundació d'Unió Valencianista Regional. Publicació de la «Declaració valencianista». Epidèmia de grip.
1919	Des de Benassal, continua publicant articles en defensa de l'ensenyament en valencià, escriu ressenyes i conferències. Naix Carles, el seu primer fill (juliol), i col·labora amb mossén Antoni Griera en la seua estada a Benassal (setembre).	Es funda la Societat Castellonenca de Cultura. Francesc Caballero, <i>Camins de llum</i> . Carles Riba, <i>Estances</i> . Joan Salvat-Papasseit, <i>Poemes en ondes hertzianes</i> .	Fundació del València Club de Futbol. Tractat de Versalles. Inici de la Tercera Internacional.
1920	Acaba l'assaig autobiogràfic <i>La vida nova</i> (març) i publica el relat breu <i>La dragomana dels déus</i> (agost). Escriu dos articles en què critica la despersonalització de les ciutats respecte del poble i comença a fer classes nocturnes en l'escola de Benassal.	Mossén Joaquim Garcia Girona publica <i>Seidia</i> . Ramón del Valle Inclán, <i>Luces de bohemia</i> .	

TAULA CRONOLÒGICA

1921	Publica el relat <i>L'artista de la Valltorta</i> , escriu el sàinet <i>Un negoci com un altre</i> i comença a publicar en diversos diaris el «Glossari», textos breus d'opinió en què seguix Eugeni d'Ors. Participa en el II Aplec Valencianista de Betxí, on proposa la creació de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana (APEV).	S'estrena <i>Un chien andalou</i> , de Luís Buñuel. S'estrena <i>L'òpera de tres cèntims</i> , de Bertolt Brecht. <i>Romancero gitano</i> , de Federico Garcia Lorca. <i>Gabriel Miró, Años y leguas</i> . <i>Elegies</i> , de Bernat Artola <i>Espill a trossos</i> , de Francesc Almela i Vives. Mor mossén Joaquim Garcia Girona. Mor Vicente Blasco Ibáñez.	
1922	Publica <i>Les meues contalles</i> , <i>Elogi de la vagància</i> i <i>Un negoci com un altre</i> .	Publicació de la revista <i>El crit de la muntanya</i> . Salvat-Papasseit publica <i>Les conspiracions</i> i <i>La gesta dels estels</i> . Èxit cinematogràfic de Blasco Ibáñez: <i>Blood and sand</i> . Èxit de Concha Piquer en <i>El gato montés</i> . James Joyce, <i>Ulisses</i> . Inici de la <i>Revista de Pedagogía</i> .	Mussolini ocupa el poder a Itàlia. Fundació d'Estat Català.
1923	Amb la publicació de <i>Plàstic</i> , inicia l'etapa avantgardista en la seua poesia. Assistix a l'Escola d'Estiu de Barcelona, on coneix Rosa Sensat, Josep M. de Casacuberta, Adrià Gual i Alexandre Galí. Ingressa en la Unió Patriòtica, i desapareix l'APEV.	Mort de Joaquim Sorolla. Salvat-Papasseit publica <i>El poema de la rosa als llavis</i> .	Colp d'Estat de Primo de Rivera i inici de la Dictadura de Primo de Rivera (fins al 1930).
1924	Es trasllada al número 18 de la plaça de Balasc d'Alagó; li apareixen els primers símptomes de reuma.	Mor Joan Salvat-Papasseit. Thomas Mann, <i>La muntanya màgica</i> .	
1925	Escriu la comèdia amorosa <i>La pau dels pobles</i> i el sàinet <i>La credencial de Varilla</i> , que s'estrenarà l'any següent, i continua publicant articles d'opinió en la premsa de Castelló de la Plana. Al juny, naix Sofia Salvador.	Es publiquen <i>El cor quiet</i> , de Josep Carner, i <i>Marinero en tierra</i> , de Rafael Alberti. S'estrena la pel·lícula de Maximilià Thous, <i>Nit d'albaes</i> .	
1926	Estrena <i>La credencial de Varilla</i> i rep el premi d'en Gaetà Huguet en els Jocs Florals de Lo Rat Penat.	Mor Gaetà Huguet Brea. Miquel Duran inicia les traduccions de Vicent Blasco Ibáñez, amb <i>Flor de maig</i> .	
1927	Publica dos Contes nous, estrena la comèdia lírica <i>L'amor, camí del cel</i> i inicia la col·laboració amb la societat per a explotar l'aigua de la Font d'en Segures. A l'agost, rep un homenatge dels seus amics castellanencs i al setembre escriu el «Cant de l'Escola», un poema musicat l'any següent per Perfecte Artola que es convertiria en himne local el 1974.	Apareix la revista <i>Taula de Lletres Valencianes</i> . Eclosió de la Generació del 27 espanyola, amb la qual es relacionen els valencians Juan Chabás o Juan Gil Albert. Marcel Proust publica l'últim volum de l'obra <i>A la recerca del temps perdut</i> (iniciat el 1913). Célestin Freinet, <i>L'imprimerie á l'école</i> . Fritz Lang, <i>Metropolis</i> .	

TAULA CRONOLÒGICA

1928	<p>Publica <i>Elogi del xiprer</i>, <i>Altres contes nous</i> i <i>Llibret eucarístic</i>; presenta <i>Vermell en to major</i> i intervé en la llarga polèmica sobre l'avantguardisme amb «El jazz, el maquinisme i la poesia pura».</p>	<p>S'estrena <i>Un chien andalou</i>, de <i>Luís Buñuel</i>. S'estrena <i>L'òpera de tres cèntims</i>, de Bertolt Brecht. <i>Romancero gitano</i>, de Federico Garcia Lorca. Gabriel Miró, <i>Años y leguas</i>. <i>Elegies</i>, de Bernat Artola <i>Espill a trossos</i>, de Francesc Almela i Vives. Mor mossén Joaquim Garcia Girona. Mor Vicente Blasco Ibáñez.</p>	
1929	<p>Publica la narració <i>El viatjant de comerç</i>, la peça avantguardista <i>Amb el títol que vullgau</i> i el llibre de poemes <i>Vermell en to major</i>. Continua publicant el «Glossari», articles i ressenyes en <i>La Publicitat</i> de Barcelona, i col·labora en la polèmica sobre l'avantguardisme amb textos nous. Obté la Flor Natural en els Jocs Florals de LRP i rep un homenatge, juntament amb Bernat Artola, en l'Ateneu de Castelló.</p>	<p>Eduard López Chavarri, <i>Proses de viatge</i>.</p>	<p>Exposició Internacional de Barcelona. Centre d'Estudis Econòmics Valencians. Caiguda de la borsa de Nova York (octubre) i inici de la Gran Depressió.</p>
1930	<p>Escriu una crítica al llibre <i>La llengua valenciana</i>, de Lluís Revest; el relat <i>Barbaflorida, professor</i> i el poemari <i>Rosa dels vents</i>. Al juliol, publica des de Taula de Lletres Valencianes una crida als escriptors i institucions per a acordar unes normes ortogràfiques unificades.</p>	<p>Publicació del volum col·lectiu <i>La poesia valenciana</i> en 1930. Aparició del primer volum del <i>Diccionari català valencià balear</i>. Revista <i>Acció Valenciana</i> i col·leccions <i>Nostra Novel·la</i> i <i>Nostre Teatre</i>. Lluís Revest, <i>La llengua valenciana</i>. Artur Perucho, <i>Ícar o la impotència</i>. Mort de Gabriel Miró.</p>	<p>Dimissió del dictador Primo de Rivera. Creació de l'Agrupació Valencianista Republicana. Creació de la Dreta Regional Valenciana.</p>
1931	<p>Publica <i>Paisatge en prosa</i> i <i>El maniquí d'argila</i>, editat amb il·lustracions de Josep Renau. El mes de març, mor el pare, Ramon Salvador, que serà soterrat a Benassal.</p>	<p>Llorenç Villalonga, <i>Mort de dama</i>. Pablo Neruda, <i>Residencia en la tierra</i>.</p>	<p>Proclamació de la Segona República (14 d'abril). Decret per a impulsar l'extensió de la llengua materna en l'ensenyament. Centre d'Actuació</p>
1932	<p>Participa en l'Escola d'Estiu de Barcelona, on defensa la necessitat que els mestres coneguen la llengua pròpia del país. Entre setembre i octubre escriu el <i>Vocabulari ortogràfic valencià</i>. Participa en la signatura de les Normes de Castelló. Conferència en les jornades de l'Agrupación de Maestros de Levante a Castelló de la Plana (30 de desembre).</p>	<p>Mort de mossén Antoni M. Alcover. En les últimes setmanes es van signant les <i>Bases per a la unificació ortogràfica</i> o Normes de Castelló (redactades sobretot per Lluís Revest). Pompeu Fabra, <i>Diccionari general de la llengua catalana</i>. Apareix <i>El camí</i>. L. Castelló i E. Beüt, <i>Primer llibre per a infants</i>. Mossén Josep Sanchis Sivera, inici de l'edició dels <i>Sermons de sant Vicent Ferrer</i>.</p>	<p>Formació de l'Agrupació Valencianista Escolar</p>

TAULA CRONOLÒGICA

1933	Publica el <i>Vocabulari ortogràfic</i> . Publica el <i>Curs d'ortografia</i> i organitza, amb altres mestres, la I Colònia de la SCC a Sant Pau d'Albocàsser.	Es publica <i>La llengua dels valencians</i> , de Manuel Sanchis Guarner. Josep Maria de Sagarra, <i>El cafè de la Marina</i> . Estrena del film valencià <i>El fava de Ramonet</i> .	Creació d'Acció Nacionalista Valenciana. Mort de Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya.
1934	Publica la narració avantguardista <i>L'auca de les oques</i> i el poemari <i>El bes als llavis</i> . Es nomenat directiu de la nova APEV. Cessa com a mestre a Benassal i és nomenat mestre de l'escola Cardenal Reig de Benimaclet.	Constitució de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana (APEC). Constitució de l'Associació de Mestres Valencians, presidida per Empar Navarro. Revista <i>El Vers Valencià</i> .	Revolució d'Astúries. Formació d'Esquerra Republicana del País Valencià i d'Esquerra Valenciana.
1935	Publica <i>Lliçons de gramàtica</i> i escriu articles i ressenyes a <i>Acció</i> , <i>Timó</i> i <i>Gaceta de Vich</i> . Pronuncia en LRP la conferència «El meu concepte de poesia», i rep el premi de la Festa del Llibre de València amb <i>El bes als llavis</i> .	Fundació de l'entitat cultural Proa. Revista <i>La República de les Lletres</i> . Visita a València d'una delegació de l'IEC, amb Pompeu Fabra. Bernat Artola, <i>Terra</i> . Enric Navarro, <i>El vol en arc</i> . Jesús Ernest Martínez Ferrando, <i>Una dona s'atura en el camí</i> .	Fundació del Partit Valencianista d'Esquerra.
1936	Escriu <i>Qüestions de llenguatge</i> , text llegit en el Centre de Cultura Valenciana (CCV), on comença a fer classes de valencià per a professors. Defensa el políglotisme passiu, reconitzat per Delfí Dalmau, i ingressa en el sindicat FETE-UGT.	Publicació de la revista escolar <i>Sembra</i> , pels escolars de Sant Joan de Moró, dirigida per Enric Soler. Es publica <i>Sol i de dol</i> , de J. V. Foix. <i>El rayo que no cesa</i> , de Miguel Hernández. Josep Renau, director general de Belles Arts de la República. Charles Chaplin estrena <i>Temps moderns</i> .	Colp d'Estat i inici de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)
1937	S'afilia al Partit Valencianista d'Esquerra i es nomenat professor de la Càtedra de Valencià de l'Institut d'Idiomes de la Universitat Literària de València i de l'Institut d'Estudis Valencians. Presenta la comunicació de la delegació valenciana al Segon Congrés Internacional d'Escriptors Antifeixistes, en una sessió presidida per Pompeu Fabra.	Segon Congrés Internacional d'Escriptors Antifeixistes. Creació de l'Institut d'Estudis Valencians. Miguel Hernández publica <i>Viento del pueblo</i> .	Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia d'Esquerra Valenciana
1938	Una part de l'estat major dels militars sublevats s'instal·la en la seua casa d'estiueig del carrer de l'Hostal, que és saquejada. Envia a Joan Coromines el Petit vocabulari de Benassal, que es publicarà el 1943.	Miquel Duran publica <i>Guerra, victòria, demà</i> .	A Benassal, a finals de maig, la Legió Còndor bombardeja i destrueix el centre del poble. Uns dies més tard, l'exèrcit franquista arriba al Mediterrani per Vinaròs.

TAULA CRONOLÒGICA

1939	Destruïx la seua correspondència per a protegir-se de les acusacions de les noves autoritats franquistes. Al novembre és rehabilitat com a mestre en la mateixa escola de Benimaclet.	Salvador Espriu publica <i>Antígona</i> .	Acaba la Guerra Civil Espanyola. Dictadura del general Franco. Exili de personalitats valencianes: Òscar Esplà, Max Aub, Josep Renau, Guillermina Medrano, José Royo, Artur Perucho, Gaetà Huguet... S'inicia la Segona Guerra Mundial.
1940	Contesta un plec de càrrecs de la comissió de depuració i aconseguix els avals necessaris per a obtenir una resolució favorable. Mor sa mare, Maria Gimeno, i comença les classes per a adults en l'escola de Benimaclet.	Afusellament del president Lluís Companys.	Llei franquista per a reprimir la maçoneria i el comunisme
1941	Reprén l'estiueig a Benassal.	Publicació de <i>Nabí</i> , de Josep Carner. <i>Azorín, València</i> . Mor José Serrano, autor de l'himne de l'Exposició Regional, actual de la Comunitat Valenciana.	Afusellament de Joan Baptista Peset, exrector de la Universitat de València.
1942	Parla amb Enric Navarro Borràs del retorn a la poesia d'inspiració llorentina, que tenia ben meditat i que aplicarà immediatament.	Enric Duran, <i>Les cançons de l'horta</i> . Mor Màrius Torres. Mor en la presó Miguel Hernández.	
1943	Publica <i>Petit vocabulari de Benassal i Nadal, flor cordial</i> . Inicia la col·laboració amb el llibret de la Falla de Benimaclet, que continuarà els anys següents i ampliarà a altres falles.	Xavier Casp, <i>Volar</i> . Carles Riba, <i>Elegies de Bierville</i> . Max Aub, inici d' <i>El laberinto mágico</i> .	
1944	Continua la col·laboració amb la Falla de Benimaclet i escriu <i>La boja de Catí</i> , una peça teatral que serà premiada el 1949 i s'estrenarà el 1950.	Mort de Salvador Guinot.	
1945	Viatja a Barcelona, on es troba amb Josep Maria de Casacuberta, de l'editorial Barcino, amb Felip Mateu Llopis i amb Ramon Aramon. Col·labora amb <i>València atracció</i> i publica <i>Cant i encant de Benassal</i> .	Xavier Casp, <i>La inquietud en calma</i> . Es crea l'Editorial Torre.	Final de la Segona Guerra Mundial i creació de les Nacions Unides. L'ONU condemna el règim franquista.
1946	Continua la col·laboració amb la Falla de Benimaclet i inicia la publicació de poemes i articles en la revista fallera <i>El Bunyol</i> (fins al 1949). Prepara l'edició d'una <i>Antologia poètica</i> de Teodor Llorente.		Fundació del Centre Excursionista de València.

TAULA CRONOLÒGICA

1947	Acaba <i>Les festes de Benassal</i> , que serà autoritzat per la censura al gener del 1950.	Mor Miquel Duran de València. Mor Marià Benlliure. J. V. Foix publica <i>Sol, i de dol</i> (1947). Rafael Rivelles triomfa en <i>Don Quijote</i> .	Inici del Pla Marshall.
1948	Acaba el poemari <i>Veles i gavines</i> i el <i>Poema a la Verge dels Desemparats</i> . Entra en la nova junta directiva de Lo Rat Penat (LRP), amb Nicolau Primitiu i a proposta del president Manuel González Martí.	Apareix la revista <i>Dau al set</i> . Secció de Llengua i Literatura de Lo Rat Penat. Mor el Pare Lluís Fullana. Mor Pompeu Fabra.	Comença la Guerra Freda entre l'Europa occidental i l'oriental.
1949	Es nomenat membre de la comissió patrocinadora del DCVB i president de la Secció de Literatura i Filologia de Lo Rat Penat. Obté el títol de professor de llengua valenciana de LRP i organitza, amb Enric Valor i Josep Giner, el I Curs de Gramàtica Valenciana.	Es publica <i>Ales o mans</i> , de Joan Fuster. Retorn de Carles Riba de l'exili. <i>Les cançons d'Ariadna</i> , de Salvador Espriu.	
1950	Rep el premi en els Jocs Florals Vicentins d'Agullent. Organitza el II Curs de Gramàtica Valenciana de LRP.	Manuel Sanchis Guarnier, <i>Gramàtica valenciana</i> . Enric Valor, <i>Rondalles valencianes</i> .	Reconeixement de la República Popular de la Xina i guerra de Corea.
1951	Acaba <i>El cor en la mà</i> , escriu <i>L'home sense braços</i> i rep, amb <i>El fang i l'esperit</i> , el Premi València de Literatura de la Diputació. Publica <i>Lliçons de gramàtica valenciana</i> .	Es publica <i>Senyera</i> (Mèxic D. F.), revista de la Casa Regional Valenciana de Mèxic. Mor Josep Ribelles Comín.	
1952	Publica <i>El fang i l'esperit</i> i <i>Les festes de Benassal</i> .	Carles Riba publica <i>Salvatge cor</i> . Faust Hernández Casajuana, <i>La masia de Masià</i> .	XII Olimpíades de l'Era Moderna a Helsinki.
1953	Escriu <i>La gàbia oberta</i> i és nomenat director de l'Escola de Benimaçlet.	Vicent Andrés Estellés publica <i>Ciutat a cau d'orella</i> .	Signatura del Concordat d'Espanya amb la Santa Seu.
1954	Escriu l'assaig <i>A l'ombra del Penyagolosa</i> , a partir de la conferència pronunciada en el Centre de Cultura Valenciana, i publica el recull poètic <i>Cistell de fruita</i> . Passa l'últim estiu a Benassal i és nomenat cronista oficial de la vila.	Joan Fuster publica <i>Escrit per al silenci</i> . Mor Eugeni d'Ors.	
1955	Amb <i>Dins l'aire net</i> , obté la Flor Natural en l'XI Certamen Literari de Castelló de la Plana, i amb <i>Cistell de fruita</i> , el premi de la Festa del Llibre de València. Mor en sa casa el dia 7 de juny i és soterrat l'endemà amb una gran manifestació de dol.		Ingrés d'Espanya en l'ONU. Creació del Pacte de Varsòvia.

TAULA CRONOLÒGICA

1971	Homenatge a Benassal patrocinat per la Fundació Huguet, amb la inauguració d'un monument dedicat al mestre i poeta.	Vicent A. Estellés publica <i>Llibre de meravelles</i> .	Inici del Pla Marshall.
1975		Acció Cultural crea a València el Centre Carles Salvador per a l'ensenyament de la llengua i la cultura del País Valencià, on s'apleguen els professors que han abandonat LRP des del 1972.	Mort del dictador Francisco Franco. S'inicia el període de la democràcia.
1978		Comencen les campanyes Carles Salvador d'Acció Cultural del País Valencià.	
1982		Cinquantenari de les Normes de Castelló. La Conselleria de Cultura de la GV edita la <i>Gramàtica valenciana</i> .	Aprovació de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.
1983			Aprovació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià.
1993	Commemoració del centenari del naixement amb diverses publicacions i actes a Benassal, Sant Pau, Castelló de la Plana, València, Prada de Conflent i Aiello de Malferit.		Signatura en la Casa Blanca del tractat de pau entre Israel i Palestina.
1998		Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, que es va constituir el 23 de juliol de 2001.	Signatura del Concordat d'Espanya amb la Santa Seu.
2002	Constitució de la Fundació Carles Salvador amb l'objectiu de preservar i divulgar el seu llegat.		L'euro es converteix en moneda única de la Unió Europea.

OBRA DE CARLES SALVADOR

LA RELACIÓ D'OBRES QUE ES PRESENTA A CONTINUACIÓ NOMÉS INCLOU ELS LLIBRES I LES PUBLICACIONS COMPLETES DE CARLES SALVADOR. PER TAL DE FER LA LLISTA MÉS MANEJABLE, ES COMPILEN PER GÈNERES I EN ORDE ALFABÈTIC. SE N'EXCLOUEN EXPRESSAMENT TOTS ELS ALTRES MATERIALS DE L'AUTOR, COM ARA ARTICLES DE PREMSA, RESSENYES, CONFERÈNCIES, TEXTOS DE CREACIÓ SOLTS I OBRES DE CREACIÓ INÈDITES. PER A CONSULTAR UNA RELACIÓ MÉS EXTENSA DE LA SEUA OBRA, ÉS IMPRESCINDIBLE RECÓRRER A BARREDA (2009), TERRADES (2015) I PÉREZ-SALDANYA - SIMBOR (1993).

OBRA DE CARLES SALVADOR

1. POESIA

- Antologia: vers i prosa*, 1955, València, Lletres Valencianes.
Antologia poètica, 1993, València, Consell Valencià de Cultura, edició de Vicent Simbor.
Cant i encant de Benassal, 1945, València, edició particular; reeditat el 2004 per Pere-Enric Barreda, Benassal, Fundació Carles Salvador.
Cistell de fruita, 1954, València, Lletres Valencianes.
Dins l'aire net, 1955, València, Lletres Valencianes.
El bes als llavis, 1934, Castelló de la Plana, Societat Castellonenca de Cultura.
El fang i l'esperit, 1952, València, Institució Alfons el Magnànim.
Llibret eucarístic, 1928, Castelló de la Plana, Edició particular.
Nadal, flor cordial, 1943, València, edició particular.
Plàstic, 1923, València, edició particular.
Poesia, 1981, València, Institució Alfons el Magnànim, edició de Ricard Blasco.
Rosa dels Vents, 1930, Castelló de la Plana, Societat Castellonenca de Cultura.
Vermell en to major, 1929, Castelló de la Plana, Societat Castellonenca de Cultura.

2. NARRATIVA

- Amàlia*, 1935, València, *La República de les Lletres*, núm. 5.
Aquell jove de la finestreta, 1929, València, *Taula de Lletres Valencianes*, núm. 19.
Aquell poeta líric, 1928, València, *Taula de Lletres Valencianes*, núm. 9.
Barbaflorida, professor, 1930, València, *Nostra Novel·la*.
Dotze contalles curtes, 1922, Castelló de la Plana, *Libertad*.
El maniquí d'argila, 1931, València, *Nostra Novel·la*.
Elogi de la vagància, 1937, València, col·lecció Espiga.
Elogi del camp, 1930, València, *Taula de Lletres Valencianes*, núm. 36-37.
Elogi del xiprer, 1928, Castelló de la Plana, *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, vol. ix.
Era un enginyer, 1927, València, *Taula de Lletres Valencianes*, núm. 3.
La dona més vella del món, 1929, València, *Taula de Lletres Valencianes*, núm. 19.
La dragomana dels déus, 1920, València, *El Cuento del Dumenche*, núm. 335.
L'artista de la Valltorta, 1921, València, *El Cuento del Dumenche*, núm. 366.
L'auca de les oques, 1934, Barcelona, *Clarisme*; reeditat el 1986 per Vicent Simbor, dins *La narrativa valenciana del 1900 a 1939. Antologia*, València, Bromera.
Les Memòries del frare Godofred, 1920, València, *El Cuento del Dumenche*, núm. 312.
L'humorista, 1927, València, *Taula de Lletres Valencianes*, núm. 3.
Narrativa, 2008, València, Denes, edició de Vicent Simbor.
Pecat d'Amor, en *El Cuento del Dumenche. València*, núm. 59, 1915.
Un pare i un fill, 1927, València, *Taula de Lletres Valencianes*, núm. 3.

3. TEATRE

- Amb el títol que vullgau*, 1929, València, *Taula de Lletres Valencianes*, núm. 26.
Divorsiemse!, 1917, València, *El Cuento del Dumenche*, núm. 171.
Feminisme, 1919, València, *El Cuento del Dumenge*, núm. 303.
La declinasió, 1915, València, *El Cuento del Dumenche*, núm. 60.
La senda del amor, 1919, València, *El Cuento del Dumenge*, núm. 278, traducció de Jacinto Benavente.
L'amor camí del cel, 1928, València, *Teatro Valensiá*, núm. 132.
Un negoci com un altre, 1922, València, *Nostre Teatro*, núm. 63.

4. ASSAIG I CRÍTICA LITERÀRIA

- 4 elogis i 4 cues*, 1973, València, Gorg.
Papers de premsa, 2000, València, Institució Alfons el Magnànim, edició de Vicent Simbor.
«Pròleg, selecció i notes a Teodor Llorente», *Antologia poètica*, 1958, València, Sicània.

5. LEXICOGRAFIA I GRAMÀTICA

- Gramàtica valenciana*, 1951, València, *Lletres Valencianes*, núm. 7.
Gramàtica valenciana amb exercicis pràctics, 1978, València, Eliseu Climent.
Morfologia valenciana, 1935, València, L'Estel.
Ortografia valenciana, 1934, València, L'Estel.
Parleu bé! Notes lingüístiques, 1957, València, Sicània.
Petit vocabulari de Benassal, 1944, Buenos Aires, *Miscel·lània Fabra*; reeditat el 2005 per Pere-Enric Barreda, Benassal, Fundació Carles Salvador.
Vocabulari ortogràfic valencià, 1933, València, L'Estel; precedit d'una «Declaració» seua i de les Bases (*Normes de Castelló*).

6. CULTURA, HISTÒRIA I IDENTITAT

- A l'ombra del Penyagolosa*, 2005, Castelló de la Plana, Fundació Carles Salvador - Centre Excursionista de Castelló, edició de Vicent Pitarch.
Carles Salvador: mestre de Benassal (1916-1934), 2013, Benassal, Fundació Carles Salvador, edició de Pere-Enric Barreda.
El llibre de rúbriques de Benassal, 1948, València, Edició particular.
El llibre d'ordinacions, 1953, València, Confraria dels Sants Abdon i Senén, els Sants de la Pedra, de Benimaclet.
Fra Gaspar Gil Català de Monzonís, fill il·lustre de Benassal, 1955, València, edició particular.
Les Festes de Benassal, 1952, Barcelona, Barcino; reeditat el 1987, Castelló de la Plana, Diputació de Castelló, amb un apèndix de Sofia Salvador, i el 2010, Benassal, Fundació Carles Salvador, edició i comentari de Pere-Enric Barreda.

BIBLIOGRAFIA

- BARREDA, Pere-Enric (2005): *Itinerari informatiu «Carles Salvador a Benassal»*, Benassal, Fundació Carles Salvador.
- (2009): *Carles Salvador: una vida en imatges*, Benassal, Fundació Carles Salvador.
- BUJ ALFARA, Àngela (2009): *Notes lexicogràfiques sobre el Petit Vocabulari de Benassal*, de Carles Salvador i Gimeno, Benassal, Fundació Carles Salvador - IEC.
- CASANOVA, Emili, i Josep Daniel CLIMENT (eds.) (2016): *Carles Salvador (1893-1955). Escriptor, gramàtic, mestre*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- CORBATÓN, Maria Àngels et al. (2007): *N32. Els escriptors castellanencs i les Normes del 32*, València, Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- MESEGUER, Lluís (1994): «La poètica de Carles Salvador i la Generació del 1930», dins *Caplletra*, 16, *Carles Salvador i la seua època*, pp. 127-150.
- PÉREZ MORAGON FRANCESC, i Nel·lo PELLISER (dir.) (2012): *Carles Salvador: la llarga vida de les paraules* [vídeo], Benassal, Fundació Carles Salvador.
- PÉREZ SALDANYA, Manel, i Vicent SIMBOR (coord.) (1997): *Carles Salvador (1893-1955)*, volum monogràfic de *Caplletra*, núm. 16, València, IIFV.
- PERAIRE, Joan i altres (1993): *Carles Salvador: cent anys*, monogràfic de la revista *Escola catalana*, núm. 303, Barcelona, Òmnium Cultural.
- PITARCH, Vicent (2002): *Les Normes de Castelló: textos i contextos*, Castelló de la Plana, Ajuntament de Castelló.
- (2013): *Les Normes de Castelló als cent anys de les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans*, Benassal, Fundació Carles Salvador.
- RAMOS, Alfred, i Joan VERGARA (dir.) (1979): *Carles Salvador: elogi a un xiprer* [vídeo], València, Comissió Pro-homenatge a Carles Salvador [reedició digitalitzada el 2010].
- SIMBOR, Vicent (1983a): *Carles Salvador i Gimeno: una obra decisiva*, València, Diputació de València.
- (1983b): *Carles Salvador: política i nacionalisme*, València, Eliseu Climent.
- (2008): *Carles Salvador (1893-1955)*, Barcelona, Fundació Josep Irla.
- TENA, Lydia (dir.) (2015): «Carles Salvador» [en línia], dins *Fundació Carles Salvador*, Benassal, Fundació Carles Salvador: <http://www.carlessalvador.net/>.
- TERRADES, Antoni (2015): «Carles Salvador» [en línia], dins *Escriptors catalans*, Barcelona, Associació d'Escriptors en Llengua Catalana: http://www.escriptors.cat/autors/salvadorc/pagina.php?id_sec=3740.

ACADÈ
MIAVA
LENCI
ANADÈ
LALLE
NGUA ~